

ЧЕРТЕ

ЖИВОТА НАРОДА СРБСКОГЪ

У УНГАРСКИМЪ ОБЛАСТИМА,

одъ времена, кадъ су Мађари у ове дошли, па до
славногъ доба воскресенія Войводине Сербіе,
или одъ године 895 — 1848.

Списао и издао

Александеръ Стоячковићъ.

Съ Додаткомъ,

садржаваюћимъ и себи за права оностранскогъ Народа Србскогъ
найважнія писма и повластице најновиегъ времена.

У БЕЧУ 1849.

Писмены Єрменскогъ Монастыра.

НЪГОВОИ СВЕТОСТИ

ІОСИФУ,

ПАТРИАРХУ СРБСКОМЪ

**АРХІ-ЕПІСКОПУ КАРЛОВАЧКОМЪ, И СВЕГА У АВСТРІЙСКИМЪ НАСЛѢДНЫМЪ
ДРЖАВАМА НАХОДЕЊЕГСЕ СЛАВЕНО СРБСКОГЪ И РОМАНСКОГЪ НАРОДА
МИТРОПОЛИТУ, НЪГОВОГЪ ЦАРСКОГЪ ВЕЛИЧЕСТВА ДѢЙСТВИТЕЛНОМЪ
ТАЙНОМЪ СОВѢТНИКУ, ОРДЕНА ЖЕЛѢЗНЕ КРУНЕ ПРВОГЪ СТЕПЕНА КАВАЛЪРУ**

и пр. и пр.

За знакъ високогъ свогъ почитанія и уваженія посвећуе дѣло ово

Сачинитель,

Благонаклонномъ читателю.

На слѣдующимъ листовима изложено су черте хиляду-годишнѣгъ живота Народа Србскогъ у државама Аустріискимъ, — черте хиляду-годишнѣгъ колебаня нѣговогъ по бурнимъ таласима, кои су море живота велике ове европейске државе често немилостиво шибаяући, државный бродъ часъ у найближу близкостъ зрачнога сунца подизали, часъ га, опеть у бездну незаслужене пропасти погружавали, и текъ кадшто му пучиномъ светски догађая мирно пловити и поузданомъ пристаништу приближавати се допуштали, — черте хиляду-годишнѣгъ воеваня са судбиномъ противномъ и неумитномъ, — черте хиляду-годишнѣгъ бореня за условія, коя животъ животомъ чине, и безъ кои животъ животъ ніе, — черте хиляду-годишнѣ борбе за припознаванѣ свога суштествованя, овогъ свакомъ народу Богомъ дарованогъ права, — за осыгуранѣ свое народности, свога езыка, свое цркве, — овогъ неприкосняемогъ аманета славне прошастности свое, — за уемчанѣ овы изборомъ црковногъ и мирскогъ свога Поглавице и уведенѣмъ народногъ правителства у средини своіой — ове светынѣ са царемъ и царвиномъ учинѣны и крвлю запечаћены уговора свои.

Грданъ просторъ неизмѣрногъ оволикогъ времена — ніе шала хиляду година — на нѣколико узаны листова само се у чертама сватити дао, — оволикій, у множеству догађая толико богатый, у променьливости судбе толико различный животъ народа едногъ — на нѣколико узаны листова само се у чертама представити дао. И зато е Писатель овы листова крозь толике вѣкове течаю оностранскогъ живота народа Србскогъ помнѣиво, али са повећимъ корачаима слѣдуюћи, — на нѣма текъ само черте многостручны судьбина нѣговы означавао; обширніе описиванѣ исты на друго време одлагаюћи.

Благонаклонный читатель, кои листове ове вниманія свогъ удостоіо буде, наћиће и увѣриће се, да е оностранскій народъ Србскій крозь толико дуго време, десеть вѣкова, свагда и у свако доба еднакъ остао, хранећи и чуваюћи карактеръ свой народный, као зѣницу ока свога.

Народъ е Србскій, као по нѣкомъ инстинкту политическу зрѣлость показываюћи, у сва времена дугогъ свогъ оностранскогъ живованя праву цѣль државе сватити, праву корысть државе познавати умео; онъ е и онда, кадъ е као непознатыи путникъ боязливомъ іоште ногомъ по туђой земљи шествовао, — и онда, кадъ е као неприпознатыи гость крвлю своіомъ текао себи права на землю, на којой живи и умире, гди су му кости праотаца нѣговы, на којой ни едногъ угля крвлю нѣговомъ неорошеногъ, и ни едногъ безъ дичны и милы спомена нѣговы нема, — и онда, кадъ е землю ову отечествомъ своимъ назвати могао, свагда се изяснявао, боріо се и крвь проливао за оно, што е условіе државногъ живота и безъ чега држава државомъ быти неможе. Народъ е Србскій у сва времена, толико столѣтія, у судьбини повольной и противной, свагда найтоплию любовь й непоколебиму приврженость роду и езыку, вѣру и Історіи своіой показывао; онъ е и онда, кадъ му е роду мачъ душманскій, езыку неправда, вѣри унія, Історіи мракъ времена изкоренѣнѣмъ претіо, топлу любовь у срцу за себе и свое нѣгуюћи, и

послѣдню жертву свою, и послѣдну каплю крови свое, и послѣдний остатакъ иманя свога на олтарѣ овы свои идола приносию. Народъ е Србскій у свако доба, у сѣйне и мрачне дане, свагда неокаляну и неосквернѣну вѣрность Цару и владаюћемъ Дому указываю; онъ е и онда, кадъ се царска милость на нѣга осмѣивала, — и онда, кадъ се царско лице одъ нѣга одвращало, — и онда, кадъ га е царска сила заступала, — и онда кадъ су царски топови на нѣга грмили, — и онда, кадъ му е скуть Царевъ прибѣжиште нѣгово бываю, — и онда, кадъ га е изподъ царскогъ скута люта уедала гуя, — и онда, кадъ су неприятельи цареви и нѣга млавили, — и онда, кадъ су му неприятельи цареви ласкали и лютимъ изкушеніама и обећаванѣмъ свега оногъ, што и саме желѣ нѣгове превазилави, на нѣга ударали, и у вѣрности га нѣговой поколебати трудили се, свагда быю заступникомъ и поборникомъ Цара, права нѣговы, и Дома Хабсбургскогъ.

Трыпутъ е народъ Србскіи спасаю државу и Династію одъ пропасти и ништете, кою су и одной и другой силно оружіе туѣинаца, и невѣрство, издайство и охота надменность собствены сынова и подданика справляли, — трыпутъ е неброене стрѣле душманске у своя прса примію, — трыпуъ е найтежій тереть државный на своимъ плѣима понею, — трыпутъ е онъ страдати, крайнѣ пропасти, куѣе и куѣишта лишити се и потокомъ собственне драгоцѣне крови свое газити мораю, да снажность држави, сѣйность круни сачува и оддржи.

Оваковый е быю народъ Србскій крозь све вѣкове до нашего найновіегъ доба, дичанѣ и поносанѣ са Історіомъ своіомъ, кою е крвлю своіомъ и дѣлима судьбу другій народа рѣшаваюћимъ, по цѣломъ простору хилядугодишнѣгъ времена и по свима краевима половине Европе уписаю.

У найновіе доба засіаю се онъ у пуномъ блеску врлостій свои, стекаю е права нова и основаю себи будућность найлѣлшу.

Уваженія достойна своетва народа Србскогъ свагда су и у свако доба припознавана и цѣнѣна и одъ пріятеля и неприятеля нѣговы, и одъ Царева и Кралѣва, и Министера и Совѣтника нѣовы, и одъ променльивогъ мнѣніа преварльивы савременика и одъ голе-наге истине неумитне Історіе.

Слѣдуюћи листови показат'ѣе преѣашность нѣгову, — новіе доба живи іоштъ у грднимъ ранама нѣговимъ, и живи'ѣе у неумрлой Србской пѣсми и паметницима, кое ѣе му вѣштіе Србско перо справити, — а у Dodatку су изложеиа важніа садашность нѣгову цѣнеѣна и будућность му осниваюћа писма и повластице.

Премилостивый Царъ, кои е на народъ Србскіи толику милость излію башъ у оно доба, у кое му лажльивый Пророкъ другогъ едногъ народа, по Турской блудеѣи, промуклимъ гласомъ изъ дальне землѣ виче: "да народъ Маѣарскій ніе народъ нѣговъ!" . — премилостивый Царъ неѣе ни задалѣ заборавити, да е Србскій народъ

Нѣговъ народъ, и по вољи своіой и Нѣговой, — и по толикимъ повольнимъ и неповольнимъ судбама своимъ и Нѣговимъ, и по нареченію своимъ и Нѣговомъ, — и да Нѣговъ быти нигда престати неѣе.

Vale et fave.

У Бечу, 1. Декемврія 1849.

A. C.

I.

Черте живота Србскогъ у Унгарской, одъ времена, кадъ су Мађари у ову дошли, па до времена, кадъ е достоинство Деспотско пренешено у Унгарске области.

(Одъ год. 895 - 1460.)

Исторія овостранскогъ народа Србскогъ сасвимъ е необдѣлана, подобна неосвѣтлѣномъ каквомъ полю, на комъ се едва назирати дае. Ово се нарочито за Исторію стару казати може, кое е почетакъ посве незнатанъ. Толико е само познато, да су Мађари, съ концемъ IX. столѣтія подъ предводительствомъ Арпада у данашнѣ Унгарске области дошавши, у овима Срблѣ веѣ затекли были. А именито затекли су иѣ съ оне стране Дунава у окружію Веспримскомъ, гди су подъ управомъ свои Кнезова, као народны Поглавица, нѣко особито тѣло политическо изображавали.¹ Но осимъ овы, кое Повѣстници изрично напомињу, было е Србаля зацѣло и по другимъ мѣстима Унгарске. Тако съ великимъ вѣроятіемъ казати можемо, да су Срблѣ, у VII. столѣтію крозь Словачку землю прошавши и Мисію Горню — данашню Србію — населивши, за нѣко време у Горньоі Унгарской сѣдили и нѣки одъ нѣи ту и заостали.² Тако исто съ основомъ заключити се може, да е было Србаля и подъ Меномораиомъ (у Бихару), Гладомъ (у Срему), й Саланомъ (у Банату), кои су у време долазка Мађарскогъ у дольнимъ предѣдима Унгарске, данашнѣ Войводовине, владали.³ Осимъ тога старосѣдство народа Србскогъ показую и сама многоброина, по народномъ нашемъ имену "Србъ" прозвана Мѣста и Горе по свецѣлой Унгарской.⁴

Жители одъ Мађара освоены земаля были су сви Христіянске вѣре, и то по већой части восточно-православне, као што су были: Власи, Бугари, Срблѣ, Руссини, а многи и одъ Словака и Мораваца, кодъ кои су пре, него што су Мађари дошли, св. Кіриль и св. Методій слово Божіе проповѣдали, и Славенско богослуженіе заводили. По овоме судеѣи ненеувѣроятно бива, да су по свой прилицы многи і одъ новодошавши Мађара, овако измѣшавши се съ людма православне вѣре, ову одъ нѣи примили и прі нѣой нѣко време остали. Ово свѣдоче Грчки Писатели: Кедренъ, Зонарь и Куропалать; то се дознае изъ Унгарски, све до

¹ Царъ Константинъ Порфирородный, изъ когъ наводи датакъ овай Енглъ у дѣлу своме: *Geschichte des ungr. Reiches* I. 67.

² Dobrowsky Slavin S, 234.

³ Dissertatio brevis ac sincera Hungari Auctoris (Kereszturi) de Gente serbica etc. s. 1. 1790. pag. 8.

⁴ Србице у Ньитранской Меѣи, Србъ и Сирбъ у Арадской, Сербештъ у Бихарской, Сербаска у Крашовской, Сирбова у Тамишварской, Сербовце у Береж., Сирби у Сатмар., Сирбваля Село и Србота Гора у Хунядской, Сербеденъ и Сербая у Зарандскоі и пр. и пр. Види: Jana Kollára Rozprawy o jmenách, počatkach i Starožitnostech narodu Slawského a. t. d. 1830. Str. 163—164.

св. Ладислава Краля донешены закона; а види се и одтудъ, што Маѣари мѣсеце у Календару и данасъ по Светцыма восточне, а не западне цркве именују.⁵

Премда е православна црква наша, како видимо, многе имала послѣдователѣ у ново основаной кралѣвини Унгарской, то и опетъ о станю нѣномъ у ово доба мало што казати можемо. У време св. Стефана, првогъ Краля (1000 — 1038) споменъ бива о нѣкомъ женскомъ нашемъ Монастыру близу Весприма, комъ е поменутыи Краль исвѣстну повелю даровао.⁶ Далѣ споминю Историцы нѣкїи такође нашегъ вѣроисповѣданїя Монастырь св. Іоанна Крестителя у Морошени (Morossena, данасъ Чанадъ), а потомъ у Крашану.⁷ Силвестеръ Папа Римскїи споминѣ деветъ наши монастыра.⁸ За времена осталы, св. Стефану непосредственно послѣдовавши Кралѣва, о вост. прав. цркви посве ништа казати незнамо. Само намъ е толико познато, да су Римокатолицы іоште и у време Краля Емерїка, съ почетка столѣтїя XIII., у Унгарской имали еданъ, а напротивъ наши многе свога вѣроисповѣданїя Монастыре, као што се то види изъ едногъ писма Папе Іноценція III. на предпоменутогъ Краля Емерїка.⁹ Шта више, каже се, да е Унгарскїи краль Ладиславъ Кунскїи (1272—1290), иначе у Римокатолической вѣры воспитанъ, у старости своєю убѣжденїемъ св. Савве Неманића, примїо наше православно вѣроисповѣданїе †).

†) Slavonien und zum Theil Croatien v. Čaplović II. 16.

Но Срблыі су поради закона свога по обштепознатој вѣронетрпѣливости Римокатоличкой и у само ово доба многу горку чашу испити морали. Тако год. 1355. искао е Лаїошъ I. одъ Папе Іноценція VI. допуштенѣ, да противу Србляя крстоносну войну, као противъ не-Хрїстіяна, водити може! А год. 1366. заповѣдио е вел. Жупану Крашовске градомеѣе, да све Свештенике тамошњи православны Србляя, съ цѣлымъ фамиліяма нѣювымъ, изгна; а на нѣово мѣсто послао имъ е глаголитске Свештенике изъ Далмаціе, да їй знаюћи езыкъ Србскїи, у Римско вѣроисповѣданїе приведу.¹⁰

Исторїописцы изрично споминю и похвалюю храбрость Унгарски Србляя, кои су у овомъ періоду Исторїе за спасенїе отечества воевали и сваке жертве доброхотно приносили. Тако намъ представляю многе Срблѣ конянике, кои су се год. 1044 у битка кодъ Ђура подъ заставомъ Краля Абе Самуила, и мало каснїе — год. 1052., подъ Кралѣмъ Андрїомъ I., у рату съ Нѣмцыма храбро и отлично борили. Туроць поименце споминѣ нѣкогъ Уроша Срблыина, кои се у овой послѣднѣой войны, градъ Пожунъ противъ Хенріка III. бранећи, съ Нѣмцыма побѣдоносно біо. Год. 1242. разбили су Срблыи съ Хорватима Татаре на полю Гробничкомъ и тако спасли Краля Бѣлу IV., кои е кодъ нѣи прибѣжишта тражіо. У томъ бою одликовали су се особито Военачалницы Сремски: Кречъ, Купиша и Ракъ са своимъ четама. И у войнї противъ Отокара Ческогъ год. 1260. было е врстны и ратоборны Србляя, као што свѣдочи самъ Отокарь у едногъ свомъ на Папу Александра IV. управлѣномъ писму. Урошъ Краль Србскїи, послао е овомъ приликомъ Бѣли IV. войске у помоћъ,

⁵ A' Világ történetei 's. a. t. Nagy-Várady Ajtay Sámuel Pesten 1814 II. 19.

⁶ Geogr. Fejér. Codex diplomat. Hung. Budae 1829. pag. 14.

⁷ Biograph. s. Gerardi C. 8 et 11.; Pray His. T. I. pag. 35 et 36, Ejusdem specimen Hierarchiae Hungar. P. II. Posonii et Cassovie 1779.

⁸ У писму на св. Стефана Краля вели онъ: *Miror in tuo regno novem graeca, et tantum unum latinum coenobium dari.*

⁹ "Licet unum sit in regno tuo Latinorum coenobium, quum tamen ibidem sint multa Graecorum." Supplem. Analect. Scepus. dd. Romae XVII. Kalend. Okt. 1204.

¹⁰ Čaplović Slavonien II. 17.

коя е нѣму добре услуге чинила, тако, да е Бела IV. потомъ многе одъ исты Србля спаилуцыма у Унгарской обдаріо быо.

Но као годъ што су Србдѣи у войнама участвовали и за благостанѣ отечества многостручне жертве приносили, тако су исто одъ найстаріи времена у свако доба найвыша и найдличнѣ државна званѣя добыяли. Тако четвртый Палатинъ Кралѣвине Унгарске Радивой (Rado Palatinus), кои е Сремъ круни Унгарской придобіо и Монастырь светогъ Димитрія у Митровицы сазыдао (године 1075.), быо е (по имену и дѣлима судеѣи) Срблѣинъ. Шестын Палатинъ Илія Видъ, Жупанъ Бачке Меѣе, кои е за времена Краля Соломона около године 1070. достойнсто ово уживао, быо е такоѣе Срблѣинъ, премда нѣки доцнѣегъ времена Писательи Унгарски мы- сле, да су обоица — и Радо и Видъ — Нѣмцы были! Срблѣинъ е быо и осмый Палатинъ Унгарскій Іованъ I. Урошь (сынъ нѣкогъ Враше), кои е за време младолѣтности Краля Стефана II. (1114 — 1131) државомъ Унгарскомъ пуны деветъ година управляо. Подъ Гейзомъ II. (1141 — 1161) быо е опетъ Срблѣинъ Палатинъ, по имену Белый Урошевиѣ, иначе Белушь. Ово е быо роѣный братъ оне славно познате Кралѣице Елене, коя е у мѣсто Беле II., збогъ слепоѣе за владанѣ неспособногъ супруга свогъ, као и каснѣе у време младолѣтности сына Гейзе II. подъ именовъ Управительке (*Reichsregentin*) сама крѣпкомъ своіомъ мышцомъ са државомъ Унгарскомъ владала; у коіой е прилики имала на руцы два своя многоискусна брата Примислава и истогъ Палатина Белуша, кои е посдѣднѣй іоштъ одъ Шура свогъ Беле слѣпогъ, а потомъ и одъ Гейзе II. знамените преко Тисе и измеѣу Саве и Драве лежеѣе спаилуке получіо, но каснѣе (1160.) Палатинство оставіо и у Србію за Краля отишао.

Име Кралѣице Елене, ове, као што Прай каже, мушкогъ духа и строги нрава Србкинѣ, живи и данасъ у спомену грозовитогъ Сабора Арадскогъ (1136.), на комъ е она крваву освету на виновницѣма мужевлѣвогъ ослѣплѣнѣя увела. Маѣари су поредъ Елене землю Раму и у Србіи съ восточне стране нову противъ Грчкогъ напредованѣя заштиту добыли. Осимъ тога родила имъ е тры затимъ послѣдовавша Краля и тако наново оживила изумируѣе веѣ племе Арпадово.

После битке Косовске (1389.), коя е рѣшила судбину Царства Србіе и ову на вѣкове у црно увила, прелазили су Срблѣи чешѣе изъ Србіе у ове стране. У време Краля Жигмунда (1387 — 1437.) населили су островъ Чепель. Две знаменитѣе одъ ты новы населбина есу: св. Андрія и Србскій Ковинъ (Rács Keve). Жительи овогъ последнѣгъ мѣста добыли су одъ Унгарски Кралѣва многе не-неважне повелѣ,¹¹ кое се іоште и данасъ тамо спомена ради у цѣлости хране.

У то време у Србіи владао е Деспотъ Георгій I. Бранковиѣ, иначе Ђураѣ Смедеревацъ, кои е одъ Краля Жигмунда у промѣну за Београдъ и нѣка погранична мѣста добыо многе у Унгарской спаилуке, а именито: Сланкаменъ, Липово, Солнокъ, Купиново, Вилагошваръ, Токай, Мункачъ, Бечей, Таля, Тотшагъ, Регецъ, Бесерминъ, Сатмаръ, Туръ, Варшанъ, Четертекхель, Дебрецынъ и пр., коя су добра Деспоту близу 50,000 дуката годишнѣгъ прихода доносила. У време учинѣне ове промѣне многій се народъ у Унгарску изселіо и на добрама Деспотовимъ смѣстіо. И год. 1438., кадъ е Муратъ Смедерево обсео, прешли су многи у ове стране, а именито у Банатъ.

Сила Деспота Ђурѣа види се изъ декр. Краля Алберта члена 25. и изъ декр II. Краля Владислава Посмрч. члена 9. Онъ е, као Баронъ Кралѣвине Унгарске, имао свободу подъ своимъ собственымъ печатомъ Прокураторе (Адвокате) поставляти; и быо е у таковой важности кодъ Маѣара, да е на земальскомъ Сабору одъ год. 1446.

¹¹ Одъ год. 1405., 1412., 1448., 1435., 1440., 1453., 1464., 1471., 1481., 1490., 1501. н пр.

и онъ кандидиранъ (предложенъ) быо за Губернатора (Управителя) кралѣвине Унгарске, премда е после за овогъ Іованъ Хунядій изабранъ быо.

И за време Матіе Корвіна (1458—1490) Турскогъ ради угнѣтаваня прелазили су Србљи више пута на ове стране. И ово су чинили не само поданицы Србски, него и сами нѣови Владатели, тако звани Деспоти. Овымъ е начиномъ санъ и достоинство Деспотско у Унгарске области пренешено было.

II.

Деспоти Србски у Унгарскимъ областима.

(Одъ год. 1460 — 1528).

Године 1459. коначно подпадне Србія подъ Турке и ови одведу томъ приликомъ 200,000 душа у робство, кое све у Турској одъ глади и сиротинѣ поскапа. Достоинство Деспотско у Србіи престане сасвимъ, а Србљи постану рая Турска, изложена свакој своевольности и мучительству свои завоевателя.

После коначногъ паденія Србіе прелазили су у ове стране, као што смо горе напоменули, и сами Деспоти Србски, кои су садъ, Раиѣ каже, са сагласіемъ Краля Унгарскогъ и землѣ Станова са Србљяма, изъ старогъ отечества свогъ изселившимсе, управляли. Но жалостно е было на свакој начинъ при оновременимъ тежкимъ околностима управлянѣ нѣово! — Ови Србљи, населѣни по Унгарскимъ пограничнымъ предѣлима, а наипаче по Срему, Бачкой и Банату, были су сви войницы и воевали су о своемъ трошку противу свою непріятеля круне Унгарске. И зато су освобођени были одъ свою явны терета, а именито силомъ члена 3. год. 1481, члена 45. год. 1495. и чл. 4 год. 1574. одъ даваня десетка. Воевали су само подъ предвођенѣмъ свои Войвода или Деспота, кои су, по рѣчма истогъ Раиѣ, у свему сматрани были као владаюѣи Кнезови, едномъ само Кралю Унгарскомъ повини. Првый Деспотъ у Унгарскимъ областима быо е

1 *Стефанъ Бранковићъ,* (1460 — 1467.)

Средній сынъ Деспота Ђурђа Смедеревца, кои е страха ради, да га наймлађій братъ Лазаръ живота нелиши, изъ Србіе съ многимъ народомъ прешао у Сремъ. По прелазку Стефановомъ у Србіи остане Деспотомъ предпоменутый братъ нѣговъ Лазаръ, после овога удовица нѣгова Елена, а по коначномъ паденію Србіе (1459) поставе Турцы Деспотомъ Србскимъ Михаила Абоговиѣа. И онда Стефанъ Бранковићъ прогласи себе Деспотомъ Србаля изселившихсе у Унгарске области. За Деспота привнавао га е и самъ Краль Матія Корвинъ, као што се то изъ едне нѣгове повелѣ дознае.¹² Год. 1461. пређе Деспотъ Стефанъ изъ Срема у Србію, да народъ тамошній одъ Турака ослободи. Но трудъ е нѣговъ безуспѣшанъ быо; ерѣ га народъ ніе хтео за Деспота свога да припозна, већъ га іоштъ натера, да е у Албанію бѣгати морао. Тамо се Стефанъ ожени са Ангелиномъ, съ коіомъ роди Ђорђа и Іована Деспоте. Но ни тамо неимаюѣи стана одъ Турака, побѣгне 1467. у Италию, гди и

¹² Pray Annales Tom. IV. p. 186.

сконча. Породица нѣгова каснѣ досели се опетъ у Сремъ. По одлазку Стефановомъ у Италию, Србљи Унгарски прогласе Деспотомъ своимъ

2. Вука Бранковића, Змая, (1471 — 1485).

Найстарѣга сына Гргура Бранковића, а тако унука Ђурђа Смедеревца, кои е іоштъ год. 1465. съ многимъ народомъ изъ Србіе у Сремъ прешао быо. У овомъ нѣговомъ Деспотскомъ достоинству потврди Вука и Унгарскій земальскій Саборъ одъ год. 1471. Деспотъ Вукъ сѣдио е у Сланкамену, кои му е поклонію Краль Матія Корвінъ после войне съ Казимиромъ, Кралѣмъ Польскимъ, за особыту нѣгову храбрость. Но и у осталымъ многимъ ратовима, кое е Краль Матія и съ Турцыма и съ другимъ народыма водіо, онъ се юначки и мужественно владао. И збогъ ове нѣгове освѣдочене и прославлѣне храбрости называли су га Срби *Змаемъ* Деспотомъ Вукомъ.

Са Змаемъ Деспотомъ прешло е изъ Србіе и више Србски Властела, одъ кои су найзнаменити: Кнезъ Павелъ Бранковићъ (Kiniszi Pál)¹³ и Дмитаръ Якшићъ, народне войске предводители. Видећи Србљи, у Србіи заоставши, да се у Унгарскимъ областима одъ избѣтши Србаля вѣка нова Деспотовина установлява, къ томе немогући више сносити турска мученія и озлобљиваня, прелазили су одъ дана на данъ све већимъ броємъ у Сремъ и Банатъ. Тако е год. 1481. прешло е 50,000 Србаля у ове стране, кое су сви, стоећи подъ управомъ Змая Деспота у долнѣмъ, Дмитра Якшића у горнѣмъ Срему, Кнеза Павла Бранковића у Банату, у свима сраженіяма неописане примѣре храбрости и юначтва показывали. У то исто доба друга е войска Србска у оной войнама прославлѣной Мађашовой црной чети (legio nigra), у кою су се само освѣдочени найбільи юнацы примали, за време Австрианскогъ рата езгру Унгарске войске сачинявала.

После смрти Змая Деспота Вука, кои ніе имао дѣце, постане Деспотицомъ Србскомъ

3. Ангелина, (1486. -)

Удовица Деспота Стефана Бранковића, коя е нама подъ именовъ Майке Ангелине Света. Она е у Крушедолу дѣвическій Монастырь основала была. После смрти нѣне Деспотомъ србскимъ прогласи се сынъ нѣнъ

4. Ђорђе Бранковићъ.

Нѣга е и Краль Матія за Деспота Србскогъ припознавао, као што се то види изъ едне повелѣ Матине одъ год. 1486. кадъ е Ђорђе съ братомъ своимъ Іованномъ краљу Матіи 12 000 дуката позайміо, за кое е одъ нѣга у залогу добыо градъ Беркасово (с astrum Verkszõ).¹⁴ Онъ е сѣдио у Купинику. Но наскоро одречесе Деспотства, прими чинъ монашескій съ преименованіемъ Максима, и постане Архіепіскопомъ. После нѣга примисе Деспотства братъ нѣговъ

¹³ Савремени Писателъ не-Мађари, а именито Поляцы, кнеза Павла изрично "Кнезомъ" а не Киниѣомъ (манѣ помађарено: Кинезъ или Кинизъ) именую. Тако и Папа Сікстусъ IV, у едномъ свомъ године 1482, на Краля Мађаша одправлѣномъ писму између осталого вели: "Siquidem significasti mihi recentem victoriam sub Paulo Knesio, copiarum tuarum Praefecto, cum tanta eorum (Turcarum) strage, et internecone partam.

¹⁴ Pray Annales Tom. IV. pag. 185.

6. Јованъ Бранковићъ.
(— 1503.)

Јованъ год. 1494. Митровицу и Раолце одъ Турака преотме и затимъ обадва ова мѣста съ велики топови разори, чимъ особито благоволеніе и похвалу свога Краля Владислава II. задобые.¹⁵ Год. 1496 поклоніо е Монастыру Круshedолу 16. села,¹⁶ као што свѣдочи тамо у подлинику хранѣна дародателна повеля, издана у Беркасову, куда се Деспотъ изъ Купиника преселио быо. Јованъ е, по гласу члена 22. 1498., давао бандерію одъ 1.000 коняника.¹⁷ — После смрти Јованове называла се Деспотицомъ Србскомъ заоставша супруга нѣгово,

6. Елена,
(1503. -)

Кћи Кнеза Стефана, брата Дмитра Якшића, коя, почемъ Турцы Београдъ освоивши, на землѣ нѣне све веѣма нападати почну, призове одъ приморски страна Кнеза Захумскогъ одъ Паштроєвића Стефана Щиляновића, сродника покойногъ супруга свогъ, и овоме преда санъ Деспотскій надъ народомъ Србскимъ. После краткогъ времена, збогъ Турскогъ нападаня остави градъ Купиникъ, гди е обывавала, и отиде преко Дунава брату свомъ Кнезу Марку Якшићу у градъ Вілагошъ, одкудъ касніе преселисе у Хорватску къ Графу Фердинанду Франгепану, кои е кѣрер нѣну Марію за супругу имао.

7. Стефанъ Щиляновићъ
(— 1515.)

Овай е сѣдіо спочетка у Моровићу (у Срему), гди е достоинство Деспотско добро одправляо и противу Агаряна люто боріо се, а кадъ се више бранити ніе могао, онда га Унгарскій Краль Владиславъ II. съ многобройнымъ народомъ Србскимъ пресели у Б а р а н ю , и даде му градъ Шиклошъ год. 1508. Деспотъ е држао еданъ пограничный градъ и знатанъ бандеріумъ за обрану Кралѣвства Унгарскогъ, као што се то види изъ члена 5: 1507.¹⁸ У Деспотскомъ свомъ достоинству управляюѣи народъ Србскій у Бараньи, поживіо е седамъ година и упокоіо се 4. Окт. 1515. Мощи нѣгове хране се у Монастыру Шишатовцу. — Супруга нѣгова Елена после нѣколико година збогъ Турскогъ нападаня отиде у Ческу землю и станисе у Златномъ Прагу.

¹⁵ Тако нестои оно Раиѣево: "Нигдѣ необрѣтаемъ, да бы Іоаннъ съ войнствомъ своимъ на брань исходилъ былъ, и каковую побѣду одержалъ." Историe Ч. III. стр. 138.

¹⁶ Купиново съ перевозомъ, Карловце, бару Кувалово съ рыболовомъ и перевозомъ, Кру shedоль, Марадикъ, Чортановцы, Грабовцы, Крчединовацъ, Пазуво, Инѣію, Люково, Добродоль, Нерадинъ, Пеѣинце, Брестаѣ, Шатринце и Миколу. У Латінскомъ преводу (препись одъ Србскогъ подлиника у овай паръ при руку немамъ) као свѣдоцы подисани налазе се: " Dominus Theodorus Magnus Jurista, Dn. Petrus Magnus Aulicus. Dominus Georgius Cancellarius ejusdem Aulae. Dnus Raija Summus Camerarius, Dnus Szava et Dnus Phillippus magnus, Dnus Janko, Zupan Vucsina, Banijanjin, Dnus Constantinus et Dnus Vukasin,"

¹⁷ Despotus autem equites mille dare tenebitur.

¹⁸ "Domino Despoto, qui castrum finitimum et insigne banderium pro Regni tutela tenere debet, Dominus Thesaurarius, sub amissione bonorum suorum, solutionem de ejus salario plenariam, semper facere teneatur." Годишня плата, кою е Деспотъ изъ државне касе примао, износила е: 3.600 фор., соли 1.200.

После смрти Шилияновићеве Србљи Унгарски оставши безъ Деспота, подпадну за нѣко време сасвимъ подъ Маѣаре.

Међутимъ прелазили су славни Србљи изъ Србије у Сремъ непрестано. Тако су прешли на ове стране б. браћа Бакића, Радићъ, Божићъ, Петаръ Монастырлићъ и пр. съ многимъ народомъ. Они су сви за спасеніе Унгарске храбро воюјући, вѣчито име по себи оставили. Битку кодъ Мохача (год. 1526.) можебыти да небы изгубили Маѣари, да су предпоменуте Срблѣ, кои су ѿ учили, како да се съ Турцима бію, послушали были.

8. Стеванъ Берисловъ. (1526 — 1527.)

У овомъ су Маѣари воспоставили достоинство Деспота Србскогъ, желећи тyme Срблѣ вѣма побудити противу Турака, обнадеждавајући ѿ, да ће и на Србию ићи, и гледати, да ю ослободе одъ ига турскогъ. Но Стефанъ Берисловъ одправляо е достоинство деспотско само годину дана; ерѣ одма слѣдуюће године прогласи се Деспотомъ Србскимъ

9. Іованъ Черноєвићъ. (1527-1528)

Овай е порекло свое доводио одъ племена светопочивше Майке Ангелине, и на томе оснивао право свое на достоинство Деспотско. Србљи су му то радо вѣровали и признали га за Деспота свога, у надежди, да ће се у нѣму то старо достоинство садъ найудобније моћи обновити, почемъ су у исто време была у земљи найвећа замѣшателства поради вопроса о наслѣдству Кралѣвине, кои су Фердинандъ Австріянаць и Іованъ Заполя Ерделяць мачевима своимъ разправляли. Деспотъ е имао 600 свои тѣлохранителя, кое е по Турскомъ обычаю Яничарима называо, и завео е быо све дворске службе, свакомъ Чиновнику извѣстну плату опредѣливши Войска се нѣгова, како Іштванѿи свѣдочи, састаяла изъ 10.000. войника, надъ коима е врховный Вождь быо Климентъ Бакићъ. Зато су обоица, и Фердинандъ и Заполя, любавъ и пріятельство нѣгово тражили. Деспотъ се спочетка ни едного, ни другогъ ніе држао. Касніе истомъ, кадъ га е Фердинандъ преко Посланика свогъ Графа Франца Реваі повторително позывао, прешао е онъ на Австрійску страну, коіой е потомъ многоврстне услуге указывао. Тако еданпутъ Маѣарскогъ Посланика, кои е Турскомъ Цару пошао быо, башъ како валя ухвати и Заполю у велику неприлику доведе. Но и осимъ тога чинію му е съ войнствомъ своимъ многе друге пакости. Заполя дакле, немогавши више подносити то, пошалѣ (1527. Авг. мес.) войску противъ нѣга подъ предводителствомъ Петра Периньи. Заметне се битка близу Сегедина, но кою Периньи изгуби и едва се самъ бѣгствомъ спасе; после тога пређе на Фердинаидову страну. Но мало е време постаяло, а стигне Емерікъ Цибокъ, Римско - Варадскій Епископъ и Управитель Тамишварскій, кои заоставшу Периньину войску изкупи и съ новымъ военнымъ оддѣденіяма подкрѣпи, па тако по другипуть груне на Черноєвиѣа, кои приликомъ томъ люты допадне рана.

Но како се излѣчио, а онъ опетъ скупилъ нѣшто войске (2.000 войника) и удари на Сегединъ. Ал' е и сада лоше среѣе быо; ерѣ га Маѣари у мошнице ране, и услѣдъ тога однесу га войницы нѣгови у оближнѣ село Дорожму, да се тамо лѣчи. Међутимъ прочуе ово Валентинъ Терекъ, Запольинъ Войсковоѣа, и съ едномъ крѣпкомъ четомъ коняника изненада навали на Дорожму, Деспота онако ранява извуче изъ постелѣ на двориште и одруби му главу (1528.), кою одма бунтовнику

Запольи у Будимъ пошалѣ. Заполя примивши главу Деспотову тако се обрадовао, као да е најсилниегъ непріятеља свогъ сатро, и ову изванредну радостъ свою огласіо е грмлявиномъ свію у граду топова. Реченый Терекъ послао му е и пређе едномъ двоја кола пуна глава Србски у Будимъ. Колико ли е оваковы за Династію одлетило глава! — Јованъ Зермегъ, савременый Писатель и познаникъ Деспота Чарноевића, вели за нѣга: "Да е быо оштроуманъ, учтивъ и тако краснорѣчивъ, да е могао съ рѣчма своимъ, што е хтео, кодъ послѣдователя свои израдити; а тѣломъ да е быо танакъ, среднѣга возраста и црнь и лицу."

Войска Деспотова, у којой су особито Шайкаши важили, дође садъ подъ непосредствено управлянѣ Фердинанда I., комъ е она и после најважніе услуге противу Запольины приврженика указывала. Шайкаши су обывавали у Коморану и у оближнѣмъ предѣлу, и служили су Дому Австрійскомъ и потомъ у свакој прилицы вѣрно и постоянно. Год. 1746 премѣсти иѣ Марія Терезія у Бачку Међу, у Тителъ и околна села, гди уредніе устроєнѣ добыю. При најновиємъ покрету народномъ, Шайкаши су први после Сремаца на оружіе скочили, и данасъ іоште еднако съ безпримѣрномъ храброшћу и съ наивећимъ пожертвованѣмъ воюю за Царевину и дарована одъ Цара права.

III.

Часть времена Історіе Србске безъ Деспота у Унгарской.

(Одъ год. 1588— 1680).

После смрти Деспота Чарноевића остану Србљи безъ Поглавара и Управителя свога, и то за 161 годину, т. е. одъ Фердинанда I. па до Леополда I. За цѣло ово време воевали су они храбро и вѣрно противу свію непріятеља царски, но воевали су смѣшани съ осталомъ царскомъ войскомъ подъ предводительствомъ иновѣрны и иноплемены Военачалника. И зато су дѣла нѣова остала по већой части у мраку заборава. Они, съ којима су заеднички воевали, пожнѣли су и нѣову славу. Поедине одъ нѣи, кои су се у разнымъ приликама особито храбри показали, напомињу мимогредѣ Унгарски и страни Історіописцы. Народны Писателя нѣе было.

У време Фердинанда I быо е на гласу Вождѣ и Юнакъ Павелъ Бакиѣ, кои е съ войскомъ своіомъ најсѣйнія ироическа дѣла изводіо. То свѣдочи Каленбергъ кодъ царскогъ престолногъ града Віене, кою е онъ одъ страшногъ Солімама и нѣговогъ Полумѣсеца спасти умѣо (Септ. 1529.); то свѣдочи Бараня, у кою су Турцы само после смрти нѣгове (1537) продрети могли; то свѣдоче све битке неброєне, у којима е участвовао: "Када войницы непамте, да се безъ нѣга икадѣ срећно воевало",¹⁹ вели Paulus Jovius. Па таква су му была и два млађа брата Петаръ и Матія. Петаръ се прославіо особито у време Саксонскогъ или Шмалкалдійскогъ рата (1546 и 1547.), када е Цару Карлу V. съ войскомъ у помоћ ишао, куда е са собомъ повео быо и свои врлы 2000 коняника Србля.²⁰ А Матія се обезсмртио при обсади Крупе на рѣцы Уни (1565.), гди се са 100 свои войника противу големе силе Турске подъ Босанскимъ Пашомъ Мустафомъ Соколовићемъ двадесетъ и петъ даніи уздржао, а потомъ преодолѣвшимъ Турцыма волео е до послѣднѣгъ човѣка, са женама и съ

¹⁹ "Quantoquidem sine eo nunquam prospere dimicatum fuisse meminissent milites."

²⁰ "Egregiae virtutis et fidei Thraces", вели Іштванѣ XVI. 171.

дѣцомъ заедно, за отечество славно изгинути, него предати градъ и помрачити славу имена свога.

Похвалюю далѣ Унгарски Писательи Дмитра Очаревића, као човѣка дѣлтелногъ и у воениимъ стварма многоискусногъ, когъ су воилицы, а особито Србљи као отца свогъ любили и кои е кодъ Ђуле (Юлія мес. 1566.) погинуо. Споминю такође Войсковође Србске: Ніколу Череповића, Стевана Сабова, Петра Божића, Тодора Валентића, Саву Србљина и Дмитра Мужевића кодъ Липова (1550.); преузносе славу Јованна Очаревића, Радована, Вука Папротовића и Јованна Новаковића, кои су са Предводителѣмъ своимъ Ніоломъ Субићемъ Зриньскимъ при обсади Сигета (7. Септ. 1566.) юначки изгинули. Јоштъ заслужуе да му се име спомене Войвода Радићъ, кои е рѣдку вѣштину и одважностъ свою показао у освоєнію тврдынѣ Гестешке (1588.), кою е узео безъ топова, кадъ су напротивъ Турцы непрестано живу ватру изъ топова на нѣга и дружину нѣгову просипали. Онъ е и при обсади Острогонской (1594.) своє юначко дрзновенѣ показао, кадъ се првый одъ свою са заставомъ у руцы на зидине горнѣ попео быо.

Но као годъ што су Србљи противу Турака, тако су исто и противу бунтовника Маѣара воевали и вѣрно и одважно. Історія доказує, да се Фердинандъ І. безъ помоћи Србља противу Заполѣ нигда одржао небы; ерѣ докъ су едни, као што смо у предидућемъ оддѣленію видели, у самой Маѣарской бунтовнике свуда люто били и гонили: дотле су други, а именито Србљи у Вараждинскомъ и Горньо-Карловачкомъ (Карлштадтскомъ) Генералату, то исто у Хорваской и Славоніи съ таковомъ силомъ чинили, да е одъ Заполѣ намѣштены Банъ Кегловић оданде истеранъ (1542.), а напротивъ Фердинанду І. вѣранъ оставшій и одъ нѣга тамо поставлѣный бывшій Банъ Баћани одржао се быо, съ тымъ дальимъ дѣйствомъ, да, кадъ е потомъ дошло до деобе кралѣвства Унгарскогъ између Фердинанда и Заполѣ, првомъ е Хорватска и Славонія унапредъ уступлѣна была.²¹ И зато су Србљи за ове важне услуге своє добыли одъ Фердинанда І. год. 1564. знаменита права и повластице. — Па тако су исто они и у време Бочкаине буне Австрійскомъ Дому за чудо привржени были. Год. 1605. принознао е савъ Ердель Бочкаія за свогъ Войводу, еданъ само Ђорђе Бранковић Србљинъ у граду Ђули противіо се томе, држећи се постоянно Царске стране. Осимъ тога было е хілядама Србља, кои су подъ Кончіаномъ и Барбіаномъ воевади противу Бочкаія и нѣговы приврженика. У обрани Пожуна (1605.) нарочито су освѣтлали себи образъ Србљи, біюћи се съ бунтовницыма одъ четвертогъ сата после подне, па до саме поноћи люто и побѣдоносно. У жестокомъ овомъ бою на велику цѣле воиске жалостъ погине Сава Тамишварацъ, Предводитель Србскіи, кои е у военной струцы особито искусанъ быо. Спомена заслужує іоште Милошъ Србљинъ, Капетанъ у Папи, кои е у исто време твр- дыню Вашонъ и Шімегъ изъ руку бунтовнички изтргао и законитомъ Цару подчиніо. Но да се іоштъ еданпутъ повратимо къ вышепоменутой браћи нашой у Вараждинскомъ и Горньо - Карловачкомъ Генералату. Они заслужую, да іоштъ о преселенію нывомъ овде съ нѣяолико пробесѣдимо.

Далеко пре битке Мохачке, одъ прилике у време Краля Матіе Корвіна (1458 — 1490.) прешло е више хіляда Србља изъ Босне и Македоніе у Вараждинскій Генералатъ, и назыдали су тамо Монастырь Марчу. После битке Мохачке (1526.) опустоше Турцы како Монастырь овай, тако и савъ Генералатъ заедно са цѣломъ прочомъ околиномъ, и зато се опустошена ова окружія назову (*desertum primum* и *desertum secundum*, одъ кои се прво Вараждинскимъ, а друго Горньо-Карловачкимъ Генералатомъ и до данасъ именує. — Наскоро затымъ збогъ турскогъ угнѣтаваня изсели се и опетъ више хіляда фамілія Србски ииъ Србіє, Босне, Тракіє и Македоніє, и смѣсте се у предпоменуता два

²¹ Freiherr von Bartensteins Kurzer Bericht von der Beschaffenheit der zerstreuten zahlreichen Illyrischen Nation in k. k. Ermlanden. Frankfurt und Leipzig 1802. С. 11.

опустошена окружія. Подъ Максиміліаномъ (1564 — 1576.) прешли су и опетъ многи Србљи изъ Босне овамо. А іоштъ їй є више прешло у време Рудолфа (1576 — 1608) подъ предводительствомъ Вуковића и Беяшиновића, съ коима є дошао и Митрополіть Гавріиль са єдно 70. Калуђера. Они добыю одъ Рудолфа год. 1578. (**Brucker Sibell**) лѣпа преимуѣства. Были су сви войницы Граничари, жива стѣна противу нападаня Турски. — У ово време Обр-Капетанъ у Жумберку (Сіхелбургу) быо є Дая Деспотовиѣъ.

Ови Србљи стеку себи велике и сѣйне заслуте кодъ Династіе Австрійске. Они су не само, по погодби своіой, бранили границу одъ Турака, него су и у свима прочимъ войнама участвовали како у Штаерской и Австріи, тако и доцніе у време тридесето-годишнѣгъ рата у Нѣмачкой противу Протестанта, надъ коима су на више мѣста славне побѣде одржали, и име Вараждински и Горньо-Карловачки Граничара Србаля и у странимъ земляма прославили. Тако год. 1626. Апр. 25. подъ Генераломъ Валенштайномъ разбію кодъ Десаве (Dessau) Лутеранску войску, кою є Ернестъ Мансфелдъ предводіо. Подъ истийъ Генераломъ год. 1631. Септ. 17 ударе на Шведскогъ Краля Густава, градъ Поделвиць запале, и многе топове и Шведе заробе. Год. 1632. Авг. 22 и 24. подъ Генераломъ Ісолани (было їй є 10.000) многе Шведе побію и нѣовогъ Генерала Банера и Херцога Бернхарда одъ Ваймара подъ ранама ухвате. Год. 1633. Юнія 28. били су се са Шведима и Прайзскимъ Лутеранима кодъ Олдендорфа, а године слѣдуюѣе Мая 28. са Сакси кодъ Лигница подъ Генераломъ Колоредо. Исте године Септ. 7. у битки кодъ Нордлінга юрише први међу Шведе, разбію їй и заборе Генерала Хорна. Били су се далѣ кодъ Райнфелда (1638.), Райхенбаха (1639.), Волфенбитла (1641.), Тутлінгена (1643.), Янковица (1645.), Вуртемберга и пр. и пр. — свуда съ найвеѣомъ похваломъ.

За награду овы велики и многоважны заслуга свои добыли су Вараждински и Горньо-Карловачкі Србљи одъ Фердінанда II. год. 1627. нове привілегіе, а год. 1630. Окт. 5. собственный земальскій Уставъ (**Landes-Verfassung**), кои є потомъ и одъ Фердінанда III. (1642.), Леополда I. (1659.), Карла VI. (1717, и 1737.) и Маріе Терезіе (1742 и 1745.) потврѣнъ быо.²² И тако по Уставу овомъ, Србљи у Вараждинскомъ и Горньо-Карловачкомъ Генералату, стоећи подъ управомъ свои заповѣдника, кое є самъ Царъ поставляо и кои су одъ нѣга непосредственно завысили, — были су у администраціи како одъ Унгарске, тако и одъ Хорватске сасвимъ одлучени, и за особито політіческо тѣло сматрани, ко коима є касніе Леополдъ I. и Срблѣ изъ Лике и Крбаве, влади нѣговой своевольно подвргнувшесе, причисліо быо.²³ Они многобройни членови у кнѣйги Унгарски закона (in corpore juris): "Privilegia et statuta Valachorum cassentur" (Привілегіе и правце Влашке нека се укину), управлѣни су противъ преднапоменутой Привілегіи Србски; ерь су Хорвати насъ Срблѣ и у пређашня времена Власима называлз, као што то непросвѣштенія часть іошгъ и данасъ чини. Они су дизали гласъ свой противу Србски, проливеномъ толикомъ крвлю заслужены привілегія, у коима є заєдно и свобода православногъ благочестія изречена была!

²² Ове су привілегіе чувала два стражара (**Schildwachen**) у Северинской старои Србской цркви и то на звонику, утврѣномъ съ гвозденимъ вратма и на нѣма высеѣимъ грднымъ бравана. У найновія времена, пре нѣколико година, кадъ є нова Србска црква у Северину (у Пакачкој діецези) готова была, пренешене буду гореречене привілегіе, числомъ 8, у оригиналу изъ старе у ову нову, гди се и садъ хране.

²³ **Vartenstein S. 23 und 24 . "Als sich die illyrische (serbische) Nation sowohl gurch ihre Ferdinand I. bewiesene Treue, als durch ihre grosse Entfernung von Luthers und Calvins Irrlehren bei den meisten Ungarn verhatzt gemacht hatte, so wurde dann von Ferdinand I. Nachfolgern verordnet, dach sie die in den zwei öden Bezirken sich mit dergelassenen nichtunirten Griechen (Serben) von Ungarn gänglich abzusondern, und mit den innerösterreichischen Erblanden enge zu verknüpfen, sich beständig angelegen sein lassen, wie dann aus eben dieser Ursache weiland Kaiser Leopolds Majestät , als die Siccaner und Corbavier sich seiner Botmässigkeit unterworfen, sie weder Dalmatien noch Kroatien, sondern dem Carlstädter Generalat einverleibt hat."**

Србљи су наши и у ово доба многа збогъ вѣре свое гоненія и озлобљиваня претрпити морали, како у Хорватској и Унгарској одъ стране Римскогъ Свештенства, а нарочито Єзуита, тако и у Ерделю одъ тако исто вѣронетрпљивы Протестанта. Єрѣ валя знати, да є Србля у то доба и у Ерделю было, кое є іоштѣ Савва I. Бранковићъ, бывшій Архієпископъ у Янополю (сада Bogos-Jenő у Арадској међи), преодолѣвшимъ наново у Банату Туркомъ, изъ діецезе свое тамо превео быо (1600.), и кои се смѣсте у Београду, Трнову (данашнѣмъ Карлсбургу), Ћули, Хинедору, Орошчу и прочимъ мѣстима. Тамошный Кнезь Георгій I. Ракоцій радіо є о томъ свойски, да савѣ подѣ нѣговомъ владомъ стоећій православный народъ у калвінскій законъ преведе. Но у томъ на путь му стане Іорестъ, Митрополитъ Ердельско-Београдскій, кои забрани и извѣстный у духу Калвінове науке на влашкомъ єзыку списанный Катіхисисъ. Ракоцій на ово разлюти се и Іореста лиши Митрополіє, а на нѣгово мѣсто постави Стевана Симоновића (1643 — 1661.), са споразумлѣнѣмъ коега печататі даде новый завѣтъ на влашкомъ єзыку у Ердельско-Београдској типографіи, и заєдно изъ извѣстны узрока покуша свуда кодъ Влаха на мѣсто Славенске Литургіє увести влашку. Но Власи, изъ мржнѣ и неповѣреня према Ракоціє, ополче се томе. Свештенство се навыкло было на Славенско богослуженіє, и власкій єзыкъ іоште дуго време ніє могао да постане єзыкомъ цркве кодъ свію Влаха.

У ово доба имали су Србљи Австрійски Првосвештеннке свое: у Марчи, у Пакрацу (или Пожеги), Печую, Мохачу и у Бачкој, у нѣкомъ мѣсту, као што се изъ оновремены писмены споменика дознає.

Унія є у ово доба већ у велике у дѣйству была. Нѣны уплювака было є свуда, па и кодъ нашегъ народа. Но у почетку се съ уніятенѣмъ ніє насилно поступало, но више благимъ начиномъ, одвећ предосторожно и подмукло. Ово показує примѣръ подобногъ покушенія у Марчи. Овде се Павле Зорчићъ, кои се у Загребу за Епископа произвести дао, по потаинномъ са знанѣмъ и одобренѣмъ Леополда I. учинѣномъ обвѣзателству, међу Србскимъ народомъ Унію разпростирати трудіо, служећи се на овај конаць особито тымъ лажљивымъ излаганѣмъ, да є онъ у Москви за Епископа посвећенъ. Но народъ наскоро дозна превару ову, и съ оружаномъ рукою прогна га изъ средине свое. Онъ се стани потомъ у Загребу, и нити се Леополдъ I., премда є народъ Србскій поуніятити желіо, за нѣгово воспоставленѣ заузимао. Тако є и нѣкій Игуманъ Монастыра Ораховице, кои є на обѣханѣ Печуйски Єзуита, да ће Епископомъ постати, на Унію прешао быо (1690.), између Дунава и Драве обитаваюће Срблѣ, коима су у име Придворне Коморе особыта преимувства и олакшаня обѣхавана, за Уніате прогласіо. Но народъ православный одъ свега тога ништа ніє хтео да зна, него є закону праотаца свои и надалѣ вѣранъ остао, и Леополдъ I. исту браћу нашу ніє за Апостате држао, нити є нѣи на Унію силомъ натеривао, већ имъ є напроотивъ іоштѣ те исте године савршену слободу савѣсти и црковны обрєда найкрѣпчіє осигурао. Онъ є желіо Срблѣ непримѣтно и на лѣпъ начинъ навести, да се поуніате, него му ніє пошло за рукою. Касніє истомъ подѣ нѣговимъ наслѣдницыма наступила су она люта збогъ вѣре гоненія и натериваня на Унію, о коима є ниже рѣчь.

Леополдъ I. быо є заєдно тай, кои є Срблѣ изъ Србіє у найкрітічніє за Монархію доба у свое области и у дружтво оружія противу Османлія позвао, обѣхавши имъ наилѣпша права и повластице. А што є найважніє, обѣхао имъ є и то, да ће имъ обновити и осигурати старо нѣово, несрећнымъ догађаима бурны времена изгублѣно бывше право бирания Войводе или Деспота, за каквогъ є Леополдъ I. Ћорђа II. Бранковића признао.

IV.

ВОЙВОДОВИНА СРБСКА,

безъ означеногъ простора,

кою су Цареви Австрійски на пепелу старе Деспотовине подигнути намъбравали.

(Одъ год. 1688 — 1711.)

10. Ћорђе II. Бранковићъ.

Овай е мужъ особиту, изванредну ролу играо на позоришту светски приключенія. Мы ћемо у течаю овогъ оддѣленія навести само главніе черте изъ живота нѣговогъ, у коемъ се животъ и судбина самогъ народа огледа. Нѣгова е породица Турскогъ ради гоненія у Молдавію избѣгла была и у овой пребывала подъ именовъ Бранкована или Бранковена, а прелазила Србљима у Банатъ подъ именовъ Войвода и Деспота Бранковића. Таки су были: Димитрій, Ћорђе, Аврамъ и у рѣчи стоєћий Деспотъ Ћорђе II. Деспотъ овай родіо се у Банату год. 1648., а воспитао у Ерделю кодъ брата Савве II. Митрополита Београдскогъ (1556 — 1680), коі е пређе тога био Протопопъ у Янополю. Ходатайствомъ брата свога, дође Ћорђе у службу кодъ Кнеза Міхаила Апафі, кои га год. 1663 пошалъ у Дренополь, да однесе Султану данакъ годишный, гди се потомъ Ћорђе као Посланикъ Ердельскій више година бавіо. У то време Србско-Ипекскій Патріархъ Максимъ (изъ Єрусалима враћаюћисе натрагъ) у Цариградъ приспѣ, и чуе, да Австрійскій Посланикъ, прво Симеонъ Ремінгенъ, а потомъ Хрістофоръ Кіндсбергъ именовъ Леополда I. обѣћава свимъ подъ Турскимъ игомъ стенићимъ Хрістіянима, ако бы се на Австрійску приклонили страну, обновленѣ отечества и стары свобода нѣювы; чуе къ томе на велику свою радость и то, да се у Дренополю налази Ердельскій Посланикъ одъ старе лозе Србски Деспота Бранковића. Пунъ дакле крѣпке надежде за болю будућность народа, отиде Стараць у Дренополь, гди Ћорђа у споразумлѣню съ многимъ тамо бывшимъ старымъ Србскимъ Властелима и у присуству самогъ Царскогъ Посланика Кіндсберга, за будућегъ Деспота Србскогъ потайно миропомаже и вѣнча год. 1663. У овомъ е достоинству Бранковићъ касніе (7. Юн. 1683, и 28. Септ. 1688.) и одъ самогъ Леополда I. припознать,²⁴ а потомъ одъ Патріарха Арсенія III. Чарноевића и одъ свега съ нѣмиме на ове стране прешавшегъ народа Србскогъ у Будиму явно и торжественно потврѣенъ био. Бранковићъ е и после тога Кнезу Апафи вѣрне услуге указывао, одъ когъ е са лѣпыхъ у Ерделю спаилуцыма награѣенъ био. Но у нѣму су почели онда Калвіни угнѣтавати Србску цркву, и онъ е принуѣенъ био уклонити се у Влашку, съ коіомъ е онда управляо Шербанъ, сродникъ нѣговъ. Одавде се почне договарати съ Австрійскимъ дворомъ, како бы извео Срблѣ у Австрійске области, и дошавши у Бечъ, савѣтовао е Цару, да се окане договараня съ Калиникомъ Цариградскимъ Патріархомъ, а да дѣло започне съ Арсениемъ III. Чарноевићемъ, Србско-Ипекскимъ Патріархомъ, кои е съ нѣмиме еднога мнѣнія био. И у томе Царъ радо послуша Деспота, ерѣ е іоштъ пређе прилику имао примѣтити

²⁴ "Te Georgium Brankovich — in haereditate praespecificatorum Herczegovinae, Sirmiae et Joannopolis (in qua nimirum Vlaska et Batska continentur) districtuum confirmandum — esse duximus," т. е. Тебе Ћорђа Бранковића у наслѣдству предозначены Окружія Херцеговине, Срема и Янополя (у комъ се Влашка — разумѣва се Банатъ — и Бачка садржава) потврдити за добро наѣосмо."

велику Србалия къ себи наклоность, кои су нѣгове Генерале, а именито Пиколломинія, тамо съ оружіемъ дѣйствующегъ, снажно подпомагали.

Ратъ съ Турцыма у ово време воѣнъ е съ найвеѣшимъ успѣхомъ; Австрійска войска подъ Предводительствомъ Маркграфа Лудвика Баденскогъ сву готово Славеносрбску државу очисти одъ Турака. Деспотъ Бранковиѣъ, кои е по уговору за Цара голему войску веѣ сакупио быо, доѣ са нѣколициномъ одъ свои Маркграфу Лудвику Баденскомъ у станъ, онда кодъ Кладова налазеѣй се, съ намѣромъ томъ, да себе и народъ свой заштити нѣговой препоручи и подъ далше непосредствене заповѣсти нѣгове стави. Но чему се никадъ ніе надао, то га е кодъ Кладова снашло, — кодъ несреѣногъ мѣста, гди се променула сцена свію намѣра Деспотовы, гди е на вѣкове смркло сунце Србльима. Баденскій Деспота, ни крива ни дужна, но паче о Двору Австрійскомъ многозаслужена, кои е услѣдъ тога одъ Леополда I. іоштъ одпреѣе за Барона (7. Юнія 1683.), а найновіе (20. Септ. 1688.) за Графа Унгарскогъ произведенъ быо, одма подъ стражу стави и у Оршаву, а затымъ у Сибињ одправи 29. Окт. 1689.

Меѣутымъ Леополдъ I. увѣривши се о томе, да ѣе се Србљи по преѣе бывшимъ обѣханьма скиптру Австрійскомъ драговольно подложити, позове ій торжественно на ове стране посредствомъ повелѣ свое одъ 6. Апр. 1690, у овой обѣхаваюѣи имъ слободу вѣроизповѣсти, право себи Войводу бирати, изятіе одъ свакогъ данка и робіе, осимъ тога покланяюѣи имъ свако было покретно или непокретно добро, што одъ Турака на краина свои придобью. "Чините дакле, тако заключуе Леополдъ I. позывъ свой, за Бога, за вѣру, за спасеніе, за слободу, за обновлѣнѣ сигурности ваше, неустрашимо на стране наше прелазите, — другове ваше, да стопама вашимъ слѣдую, позывайте, и прилику ову одъ Бога и Насъ дану, и нигда више неулучиму употребите, ако себи, ако сыновомъ вашимъ, ако напоследакъ миломъ отечеству и спасенію добра желите."

На овако славанъ позывъ, а болѣ уговоре, народъ Србскій единомушно одважисе іоштъ те исте године преѣи у царске области и у ратномъ оружія саюзу воевати противу свирѣпы Османлія, Мучителя и Угнѣтателя свои. И онда 37. — 40.000 Србски фамілія, найманѣ по міліона душа, подъ предводителствомъ свога Патріарха Арсенія III. Чарноевиѣа, премда нечовѣчествомъ турскимъ принуѣени, то опетъ съ теснымъ грудма и сузнымъ очима оставе премило и пресвето отечество свое, оставе найроѣенію землю и свогъ быѣа колевку, оставе освеѣене гробове праотаца свои, и преѣу у царске землѣ, у той надежди, да ѣе іоште толико хіляда застати съ Деспотомъ Бранковиѣемъ у войски Фелдмаршала Баденскогъ, незнаюѣи бѣдни, шта се съ добрымъ Деспотомъ нѣовимъ случило. Овако исселивши се изъ старогъ отечества свогъ Србљи, намѣсте се по Срему и Славоніи око Осѣка, по Бачкой, и около Будима и Ст. Андрије у селу Помазу, Калазу, Чобанцу и Збегу.

И ово преселеніе Србалия было е за Домъ Австрійскій одъ найвеѣе важности и ползе, ерѣ се догодило башъ у оно време, када се Монархія доиста у жалостномъ и найочаятелніемъ станю налазила. Срѣ Београдъ е быо у Турскимъ рукама, и тако отворенъ путь у Унгарску; Генераль Штрассеръ у Босни убіенъ и войска нѣгова разсута; за утврѣнѣ Будима, предзаштите одъ Беча, ніе се ништа постарало, и тако е и Австрія одъ Чалмоносаца у наивеѣой опасности была; Ердель е стаяо подъ покровительствомъ Турскимъ; Банатъ и Великій Варадъ држали су Турцы, кои су и съ те стране царству опасни были; Горня Унгарска готово сва была е пуна Маѣарски незадовольника и Текелііны приврженика.²⁵ Осимъ тога іоште заплело се было царство у тешку воину съ Французима, коя одной части войске царске, као

²⁵ Bartenstein S.14.

и у Нідерландима за обе Морске Силе и Шпанию, ніе сређно за рукомъ ишла.²⁶ И при овако тђсны обстоятелства, то савђтуюћимъ и оновременнымъ многоважећимъ Міністерима Графомъ Улріхомъ Кінскимъ и Графомъ Штрадтманомъ, позвао е Леополдъ I. Срблђ изъ пограничны Унгарской држава у свое области, надаюћи се поуздано важнимъ и многоврстнимъ услугама одъ овогъ работногъ и съ Турцима преко завађеногъ народа. И доиста, ово преселеніе Србала было е одъ тако успђшногъ дђјства, вели Міністеръ Бартнштайнъ,²⁷ да е одъ оногъ доба, па до заключенія Карловачкогъ мира (1699.) царско оружје како противу Османія, тако и противу сединђны съ нѣма бунтовника и Текеліный приврженика свагда побђђавало, — те е Дому Австрійскомъ више и данасъ іоште притежаваны областій у део пало. Тако исто было су одъ велике важности услуге Србала и у Турскомъ рату, кои е Пожаревачкомъ мирозаключенію (1718). предходіо, у комъ е рату Београдъ съ Окружіемъ своимъ, савъ Тамишварскій Банатъ и една часть Влашке за Цара придобывена была.

Ово колико велико, толико важно преселеніе Србала догодило се "per modum pacis,"²⁸ то естъ, у слђдству учинђны съ Царемъ Леополдомъ взаимны уговора. Срблѣи су се одъ свое стране обвезали:

I) Да приме Австрійско поданичество и услђдъ тога завештали су вђчиту вђрность владаюћемъ Дому Хабсбуржкомъ.

II. Да ће воєвати свакипутъ противу Турака, кои су съ южнымъ частима Унгарске већъ одъ полдругогъ столђтія завладали были.

За ово су народу Србскомъ разна права дана и осигурана ово у горенаведеномъ позывателномъ писму одъ 6. Апр. 1690. п р е , ово у повеляма одъ 21. Авг., 11. Дек 1690., 20. Авг. 1691. и 4. Марта 1695. п о с л е указаны военны услуга. Све четири ове повелђ, и у нѣма садржаваюћа се права народна потврде и затымъ послђдовавши цареви, а именито Іосифъ I. 7. Авг. и 29. Септ. 1706., Карлъ VI. 2. Авг. 1713., 10. Апр. 1715. и Марія Терезія 24. Апр. и 18. Мая 1743.²⁹ Изъ привілегія овы даю се извести слђдуюћа главнія права, коя данашньої Войводовини нашей за основъ історіческой служе:

I. Срблѣи се примаю као особитый, и то політически слободанъ и независимъ, едноме само Цару подложанъ народъ.

У повелѣи одъ 6. Апр., 21. Авг. 1690. и 20. Авг. 1691. гласи насловъ: "Honorabili, devoto, Nobis dilecto Arsenio Csernovich, Ecclesiae Graeci Ritue Rascianorum Archiepiscopo, Episcopie, omnibusque aliis Ecclesiasticis et saecularibus Statibus, Capitaneis, Vice-Capitaneis, toti denique Communitati ejusdem Graeci ritus et Nationie Rascianorum etc." т. е. "Честномъ, благоговђйномъ, Нама любезномъ Арсенію Чарноевићу, Србала восточне Цркве грчкогъ обреда Архіепіскопу, Епіскопима, и свима другимъ црковниимъ и светскимъ Сталежима, Капетанима, под-Капетанима, свему напослђдакъ обществу истогъ грчкогъ обреда и народа Србскогъ и пр." Тако се и у потврдителнимъ повђляма Іосифа I., Карла VI. и Маріе Терезіе спомину свагда:

²⁶ Истый на истомъ мђсту.

²⁷ *Kurzer Bericht u. s. w. S. 17.*

²⁸ У истомъ дђлу на стр. 35. и 47.

²⁹ 29 Тако оне рђчи Бартнштайна на стр. 108: "*Es ist sehr gut gewesen, dass es hernach in den Privilegien (разумђва привілегіе после преселенія добывене одъ 21. Авг. 1690., 1691. и 1695.) von der Wahl eines Wojwoden nichts eingeschlossen ist, solglich davon die Frage nicht mehr sein kann,*" сасвимъ су неосноване по томе, што ако у привілегіяма после преселенія добывенимъ о избору Воиводе спомена и нема: ништаманђ право е то народу довольно осигурано позывателномъ повелѣомъ Леополдовомъ одъ 6. Апр. 1690, тымъ више, што су послђдовавши Цареви и ову у цђлой обширности скупа съ остальымъ трима торжественно потврдили.

"Status totius Nationis Rascianae," т. е. "Сталежи свега народа Србскогъ." А придворный военный Совѣтъ у указу своемъ одъ 31. Мая 1694. говори: "Sua C. R. Majestas ratione libertatis et independentiae benigne annuit, ut saepefata gens Rasciana hunc in modum translata et in fidelitate sua hucusque exhibita perseverans, solummodo suae C. R. Majestati subjecta, ab omni alia dependentia vero tam Comitatum, quam dominorum terrestrium exempta maneat," т. е. "Нѣгово е ц. кр. Величество у призрѣнїю слободѣ и независимости милостиво саизволило, да честопоменутий народъ Србскїй на овай начинъ преведеный и у освѣдоченной своіой вѣрности пребываюћий, единствено Нѣговомъ ц. кр. Величеству подложанъ, а сваке друге зависимости одъ Вармеђа и землѣдржаца (Спаия) ослобођенъ остане."

II. Обричу се Србљима собствена сѣдишта, было у старомъ остављеномъ отечеству нѣговомъ, ако се ово одъ Турске владѣ ослободи; или ако то неужможе быти, у пограничнимъ отечеству нѣговомъ областима, коѣ буду оружіемъ своимъ одъ Турака преузели.

У повелѣи одъ 20. Авг. 1691. стои: "Adhibebimus — omnem conatum, ut per victoriosa arma nostra, auxiliante Deo, Gentem Rascianam quo citius in territoria, seu habitationes antehac possedas denuo introducere et inimicos abinde repellere possimus," т. е. "Употребитѣмо савъ трудъ, да побѣдоносимъ оружіемъ Нашимъ, ако Богъ да, народъ Србскїй што скоріе у предѣле или сѣдишта стара опетъ увести и непрїятель одандѣ изтерати ужожемо." У пов. одъ 6. Апр. 1690. чита се: "Excusso jugo Turcico, omnia in formam stabilem et ordinem debitum pro futuro ad votum et satisfactionem vestram redigemus. — Promittimus insuper, donamus et concedimus — liberam bonorum, sive mobilium, sive immobilium, quaecunque Turcis, in confinibus suis ademerint, possessionem т. е. "Почемъ ярамъ Турскїй свргнемо, све ћемо у видъ постоянный и изыскиванный поредакъ за будуће по желѣи и захтеваню нашемъ привести. Обѣћавамо сврху тога, покланямо и допуштамо свободно притежаніе добара было покретны или непокретны, коя буду одъ Турака на границама своимъ преотели." Овде имаю мѣста и оне рѣчи Митрополита Исаіе Діяковића у писму нѣговомъ на Јосифа I. одъ 4. Януар. 1708: "Ea erat benignissima Aug. Caesaris Leopoldi — mens et voluntas, ut Nationi nostrae separatim excindi debuisset territorium, т. е. "Нѣвогъ величества Цара Леополда свемилостива воля и желѣя была е та, да е валяло народу нашемъ обашка землѣ или територіумъ одцѣпити."

III. Даѣ се Србљима собствено унутрашнѣ управительство по старымъ правама и обычайма своимъ.

У повелѣи одъ 20. Авг. 1691 ясно стои: "Volamusque, ut sub directione et dispositione proprii Magistratus eadem gene Rasciana perseverare et antiquis privilegiis, eidem a Majestate Nostra benigne concessis, ejusque consuetudinibus imperturbate frui valeat," т. е. "И хоћемо, да подъ управителствомъ и расположеніемъ собственногъ Магістрата (Началоправленія) истый народъ Србскїй пребивати и старе привілегіе, нѣму одъ Величества Нашегъ милостиво допуштене, и обичаѣ своѣ непорушимо уживати може." Карль VI. у повелѣи одъ 10. Апр. 1715. говори: "Ad requisitionem — nationis Rascianae, illiusque

Restorum et officialium," т. е. "На захтеванѣ народа Србскогъ, и нѣговы Управителя и Чиновника".³⁰

IV. Осигурава се Србљима право, да могу себи Войводу, као политическогъ Поглавицу народа, бирати.

У повелѣи одъ 6. Апр. 1690: "Promittimus vobis — — servata inprimis — eligendi Vajvodae libertate etc.," т. е. "Обѣћавамо вамъ, — обезбѣдивши прво слободу бирания Войводе и пр."

V. Обезбѣђава се Србљима слобода вѣроисповѣсти и црковны обреда по уставу старогъ Календара.

У пов. одъ 6. Апр., 21. Авг. 1690: "Promittimus vobis — — servata inprimis religionis suae — — libertate т. в. "Обѣћавамо вамъ — — обезбѣдивши прво слободу вѣроисповѣсти ваше и пр." У пов. одъ 20. Авг. 1691: "Benignissime decrevimus, ut juxta orientalis Ecclesiae Graeci ritus Rascianorum consuetudinem, ad normam veteris Calendarii, libere conservemini," т. е. "Свемилостиво заключилисмо, да по обычаю Србаля восточне цркве грчкогъ обреда и уставу старогъ Календара слободно одржани будете."

VI. Потврђује се Србљима право, да могу себи Поглавара цркве, независима одъ сваке друге духовне власти (Патриарха), бирати.

У повелѣи одъ 20. Авг. 1691, "Liceatque vobis inter vos, ex Natione et lingua Rasciana constituere Archiepiscopum, quem Statu Ecclesiasticae et saecularis inter se eliget; isque Archiepiscopus — — sicut hactenus, Graeci Ritus Ecclesiis et ejusdem Professionis Communitati praeesse valeat, ex propria Autoritate Ecclesiastica, — — in tota Graecia, Rascia, Bulgaria, Dalmatia, Bosnia, Jenopolia (Banatus Temesiensis et Baccka) et Hercegovina, nec non in Hungaria et Croatia, Mysia et Illyria, ubi de facto existunt, — — facultate disponendi gaudeat," т. е. "И слободно вамъ е између васъ, изъ народа и одъ езыка Србскогъ поставляти Архиепископа, кога ће Сталержь црковный и светскій између себе избирати; и нека овај Архиепископъ — — као и досада, грчкогъ обреда црквама и исте вѣроисповѣсти обществу предстателствуе, и одъ собственогъ ауторитета црковногъ по свой Грчкой, Рашкой, Бугарской, Далмаци, Босни, Янополи (Банату и Бачкой) и Херцеговини, као и у Унгарской и Хорватской, Мисии и Илирии, гди сада пребываю, власть правления ужива." У пов. 29. Септ. 1706. (одъ Иосифа I.): "Venerabilis Arsenias Csernovich, Orientalis Ecclesiae Graeci Ritus Archiepiscopus et Rascianorum Patriarcha etc." т. е. "Честный Арсеній Черновићъ, восточне цркве грчкогъ обреда Архиепископъ и Србскій Патриархъ." И повелѣи 1743 (одъ Маріе Терезіе): "De potestatis nostrae Regiae plenitudine ac Autoritate suprema — (Arsenium Joannovich) in patriarchali dignitate clementer confirmavimus," т. е. "По пуной нашей царской власти и ауторитетомъ найвышимъ — (Арсенія Иоанновића Шакабента) у патриаршескомъ достоинству нѣговомъ милостиво потврдисмо".³¹

³⁰ Иощь подъ Иосифомъ II. было е у Пештанскомъ Окружію: "viele angesessene Illyrier (Serben) unter eigenen Magistraten," вели Писатель предговора на Барнштайново дѣло на стр. XXIII.

³¹ Независимость Србске цркве одъ Цариграда издѣйствовао е (1205) иощь св. Савва Неманићъ, првый Просвѣтителъ і независимый Архиепископъ Србскій. Нѣму е слѣдовало више, исто тако независимы Архиепископа све до год. 1340., кадъ е Иоаннікій II. Архиепископомъ и Силный Душанъ Кралѣмъ у Србиі быо. Овда сазове Душанъ Клирь и Станове свои стары и новоизвоєваны држава на Саборъ у Скопіе, гди ови Архиепископа Иоаннікія за првогъ Србскогъ Патриарха избѣру, кои потомъ Краля Душана за првогъ Царя Србскогъ миропомаже и вѣнча. Подъ Царемъ Лазаромъ Гребляновићемъ призна (1367.) и самъ Цариградъ право независимости и достоинства

И ово су главніа права, коя бы Србљи по привилегіама своима уживати имали, и за коя є Царь Іосифъ І. у потврдителной повелѣи своіой одъ 7дмогъ Аугуста 1706 рекао: "Reservantes insuper Nobis plenissimam facultatem, reddito per Dei Benignitatem, eorundem Illyricorum, et aliorum Fidelium Nostrorum Subditorum conjunctam operam Regno Nostro Hungariae, et finitimis Provinciis Nostris tranquillitate, easdem Immunitates, Praerogativae, et Privilegia ulterius esplicandi, ac in meliorem, pro temporum conditione, formam redigendi, simul et propensissimum Nostrum in Gentem Illyricam animum amplius demonstrandi, prout ad Nostram, Regnorum Nostrorum, et Provinciarum, atque adeo ipsiusmet Populi Illyrici utilitatem, et bonum conducere videbitur": "Задржаваюћи сврху тога Нама најпунію власть, по повраћеномъ Божіомъ Милосћу, исты Србаля и други вѣрны Наши подданика саюженимъ трудомъ кралѣвини Нашой Унгарской, и пограничнимъ Нашимъ провинціама миру, исте слобоштине, повластице и привилегіе и далѣ протолковати, и у болю форму, по обстоятелству времена, довести, скупа и найвећу Нашу спрама народа Србскогъ наклоность и далѣ доказати, као што то Наша, Наши кралѣвина и провинція, а дакле и самогъ Србскогъ народа полза, и добро изискивало буде."

Ово є истина Светлыи царь за цело и торжественно обѣћао, но како онда было, тако и данасъ!

Народъ є Србскій свою часть заключены съ Династіомъ уговора савѣстно испунио, ерь є прво, владаюћой Династіи Австрійской у свако време найвѣрніи и найприврженіи пребывао,³² а друго, зашто є у свима ратовима, кое є годъ Австрія не само съ Турцыма, но и съ различитымъ другимъ народима водила, соразмѣрно више участвовао, него ма кой другій народъ у Монархіи, као што то Історія отечества, сва публична Акта и све горенаведене повелѣ, као и найновіи, съ

Патріаршіе Србске. Столица Патріарха Србски была є у Ипеку Арсеній III. Чарноевиѣъ, кои є народъ Србскій у Австрійске области преселио, донео є са собомъ право независимости Србске цркве одъ Цариграда, и пренео таково на своє наслѣднике у Архіепіскопіи, коя є у Карловцы основана была. Но наслѣдници нѣгови ни су се више Патріарсима, но само Архіепіскопима называли. У старомъ отечеству свомъ заоставшіи народъ Србскій по одлазку Чарноевићевомъ изабрао є себи другогъ Патріарха у Ипеку. Год. 1737. пређе и опетъ тамошній Србскій Патріархъ Арсеній IV. Іоанновиѣъ Шакабентъ съ многимъ народомъ у царске области и заузме упразднѣну бывшу (Београдско —) Карловачку Архіепіскопію, задржавши титулу Патріарха Србскогъ. Шта више онъ є одъ М. Терезіе у патріаршескомъ свомъ достоинству и потврѣнъ быо. Но при свемъ томъ сви нѣгови наслѣдници писали су се само Архіепіскопима, нити су и одъ Двора другчіе именовани были. По прелазку Патріарха Шакабента, заоставши Србљи и опетъ изберу себи другогъ Патріарха у Ипеку. Но наскоро затымъ Турцы за казнь показаногъ по другій путь невѣрства Патріаршію Ипекску укину и Србску цркву Цариградскомъ Патріарху, за извѣстну суму новаца, подвргну. У Ипеку нема ни данасъ Патріарха. Чапловиѣъ є іоштъ пре тридесетъ година желю свою изразіо, да бы Митрополіту Карловачкомъ, кои и тако сва патріаршеска права упражнява, титула Патріарха одъ стране правителства повраћена была: "**Es wäre zu wünschen, dass dem Carlowitzer Metropolit, da er alle, einem Patriarchen gebührenden Rechte genießt, der Titel eines Patriarchen von Staatswegen beigelegt werden möchte.**" Slavonien etc. II. 66. 85.

³² Іосифъ І. говори: "illibata integerrima fidelitate;" исто тако и Карль VI. и Марія Тересія. И заиста народъ є Србскій Цару и владаюћой династіи свагда вѣранъ и приврженъ быо, нити є игда противъ цара и владаюће Династіе револтірао: шта више крвавіо се свакій путь са онима, кои су то учинити покушавали. А ако є кады на оружіе и устао, то є чинити морао противъ оны, кои су му противъ учинѣны уговора и противъ царске речи привилегіе нѣгове нарушавали и православну вѣру нѣгову угнѣтавали. Ову велику приврженость къ Дому Хабсбургскомъ показао є народъ и онимъ грознымъ поступкомъ своимъ са Гавріиломъ Міякиѣемъ, Епіскопомъ у Марчи, кога є, почемъ є дознао, да се онъ у револуціи противу Леополда I. са познатымъ Петромъ Зриніи потайно споразумѣва, у ярости своіой жива зазыдао.

неописаномъ радощѣу одъ народа примлѣнный Маніфестъ новогъ, младогъ Цара Франца Іосифа І. одъ 3/15 Дек. тек. год. ясно и довольно свѣдоче.³³

У колико ли е Династія испунила свою часть узаймны уговора, то ће свакій, чимъ прочита преднаведенне главніе точке обѣханы народу права, лако и самъ погодити, а у течаю продужене повѣсти ове іоште болѣ увидити.

Іоштъ оне исте године (1690.), кадъ е Патріархъ Черноєвићъ съ оноликимъ народомъ Србскимъ у ове стране прешао, премѣстило е правителство Войводу Бранковића изъ Сибиня у Бечъ, гди онъ Септ. мѣсеца прво прошеніе поради ослобоженя свога поднесе Цару Леополду. Но прошня нѣгова остане безуспѣшна. Зато садъ савъ народъ Србскій посредствуе за нѣга, као свогъ політическогъ поглавицу и Военачалника, на кое народа посредствованѣ Царъ одговори: да се Деспотъ, почемъ е стваръ та іоштъ неизпытана, изъ затвора пустити неможе, али Ђе на свакій начинъ гледати, да се парняца нѣгова што скоріе у разсмотреніе узме. Овай одговоръ охрабри Деспота, и онъ слѣдуюће (1691.) године и опетъ нову поднесе прошню, но коя, као и преѣшаня, остане безъ свакогъ успѣха. Слѣдовала су потомъ узастопце посредствованя одъ стране цѣлогъ народа како іоштъ те исте године преко Повѣрѣника Ісаіе Діяковића, Епископа Арадскогъ, и Адама Фелдварі, жителя Коморанскогъ, тако и слѣдуюће године (1692.) преко истогъ Епископа Ісаіе, Полковника Іована Монастерліе и Тысућника Рупића, као и при концу 1693. године. У свимъ овимъ прошняма искрено и отворено говоре Србљи: да се Деспоту, кои о владаюћемъ Дому тако сѣсны заслуга има, и предъ Богомъ и предъ людма найвећа обида и неправда наноси по томе, што се онъ безъ свакогъ тужителя, неупытанъ и непреслушанъ, противу права свіу народа, на презрѣніе свега народа Србскогъ, кои у нѣму любі Отца, и после Бога и Цара првогъ Утѣшителя свога, тако дуготраюћимъ гнуснымъ затворомъ удржава и мучи. — Но на све ове прошнѣ добыяли су Посланицы наши само праздне обнадеждауюће одговоре безъ свакога слѣдства. Неуважено остане и само Руссійскогъ Двора посредствованѣ, као и скоро затымъ послѣдовавшие послѣднѣ прошеніе народно, кое су Атанасій Пекій, Протосингелъ Патріаршескій, Пана Божићъ, Тысућникъ Тителскій, и Савва Ніколићъ, Тысућникъ Петроварадинскій, Цару поднели (28. Авг. 1699.). Овомъ приликомъ предименовани Посланицы Србски запытаю Фелдмаршала Баденскогъ: шта му е повода дало, да е Воіводу нашегъ, бѣдногъ Бранковића, кодъ Кладова уапсіо? на кое Фелдмаршалъ искрено и простодушно одговори: да е то на царску заповѣсть учиніо! О времена! о правдо!

Деспотъ е морао быти жертва політике Нѣмачке, као што е и казало Правителство: "Nihil mali fecit, sed sic ratio status exproscit," т. е. "Ништа ніе зло учиніо, но то тако призрѣніе (інтересъ) државе захтева." Правителство се бояло, да

³³ Леополдъ І. говори: "fidelibusque dicti populi Rasciani servitiis contra communem Christianitatis hostem generose, copiosaque sanguinis effusione contestatis etc.," т. е. "вѣрнымъ реченогъ народа Србскогъ услугама противу обштегъ непріятели Хрістіянства славно указанымъ и проливленомъ многомъ крвлю засвѣдоченымъ и пр." Іосиф І.: "merita praestantissima de Augusta Domo nostra," т. е. "заслуге изряднѣйше о свепресвѣтломъ Дому Нашемъ." Карль VI.: "cum immortalī laude nec sanguini nec substantiae repercit," т. е. "са безсмртномъ словомъ ни крви ни иманя штедіо ніе," и опетъ: "fidelīa et proficua servitia nobis — — praestitit," т. е. "вѣрне и полезне услуге указывао Намъ е." Марія Тересія: "idemque populus — — contra hostes quoscumque fortiter et strenue militaverat, taliterque fidelium subditorum et Vasallorum obligationem rite adimplerat," то есть: "И истый е народъ — — противу свіу непріятели крѣпко и храбро воевао, и тако дужность вѣрны поданика и Вазалла точно испуніо." Срећно владаюћий млადый Царъ Францъ Іофиф првый: "Unsere tapfere und treue serbische Nation hat sich zu allen Zeiten durch Anhänglichkeit an Unser kaiserliches Haus und durch heldenmüthige Gegenwärt gegen alle Feinde rühmlichst hervorgethan" т. е. "Нашъ храбрый и вѣрный народъ Србскій одликоковао се славно у сва времена приврженошѣу къ вашему Царскомъ Дому и юначкимъ odporомъ противу свіу непріятели нашего престола и наши држава,"

у Войводи Бранковиѣу другоѣ Заполю себи на вратъ ненавуче, и зато е гледало да предупреди све оне незгоде, коє бы одъ избранія Србски Войвода имати могло, као што е по смрти Заполѣ и сына нѣговоѣ одъ избранія Ердельски Кнезова имало.³⁴

Но овај страхъ Правителства быо е сасвимъ неоснованъ, и оно ніе имало право дану Србљима рѣчь погазити. Єрѣ кадъ су могли Маѣари безъ уштрба высочайше царске власти имати свога Палатина, Хорвати свога Бана, Сакси свога Грофа, Языги и Кумани свога Капетана, зашто да нису могли и Србљи имати свога Войводу? Народъ е о избавленю Деспота свога Бранковиѣа сву надежду изгубіо и у судбини нѣговой судбину свою оплакивао. Сузе неубрисане текле су му низъ образъ дотле, докле и усануле ни су.

Да небы Бранковиѣъ изъ затвора своѣ утекао, премѣсти га Правителство год. 1703. у Егарь, унутрашній градъ Ческе, гди онъ 19. Септ. 1711. у шестдесетъ шестой години старости, а двадесетъ другой затвора свога бѣднй животъ свой оконча. После тридесетъ и две године добыю Србљи одъ Маріе Тересіе допуштенѣ, те пренесу тѣло нѣгово, почемъ га е преѣе у Карловачкой Саборной Цркви оновременый Патріархъ Шакабентъ у присутствіи стекшегсе са свію страна многобройноѣ оскорблѣноѣ народа по обредима церковнымъ тор- жественно опѣвао, у Сремъ у Монастырь Крушедолъ. Деспотъ е за време затвора свога списао Історію народа Србскоѣ, коя се у Карловачкой народной кнѣжници и данасъ у рукопису храня. Штета, што дѣло ово, изъ толики призрачія за насъ велеважно, іоште ни данасъ света угледало ніе! У Бранковиѣу и опетъ исчезне титула и достоинство Србски Деспота и Войвода у Австрійскимъ областима.

Іованъ Монастерлій Под-Войвода.
(1691 — 1707.)

Србљи нехотеѣи подъ управу иностраны Военачелника доѣи, но желеѣи у смыслу новооживотворены права свои имати своѣ собственѣ, едноплеменѣ Управителя, искали су іоштѣ год. 1691. допуштенѣ одъ Цара, да, докъ се уапшеноѣ Войводе Бранковиѣа стваръ неизвиди и непресуди, меѣутымъ другоѣ Подначелноѣ Войводу себи избрати могу. Ово имъ се дозволи, и народа повѣренѣ падне на Полковника Іована Монастерлію Коморанца. Леополдъ I. избраніе ово изданымъ на сву Србску и Маѣарску войску указомъ своимъ одъ 24. Марта 1691. обзнанивши, скупа войски Србской обѣѣа, да ѣе іоѣ свое баряке, украшене съ едне стране ч а с т н ы м ѣ К р с т о м ѣ (грбомъ Србскимъ), а съ друге стране знаменѣмъ двоглава орла (царскимъ грбомъ) наскоро послати.

Србскій се Под-Войвода са себи подручномъ войскомъ народномъ у свима ратовима и съ Турцѣма и съ бунтовнимъ Маѣарима юначки и мужественно владао. Тако, год. 1692. одржао е славну побѣду надъ Турцѣма на Міхалѣвцу кодъ Сланкамена, гди е и самъ великій Везырь съ 16 хіляда Турака погинуо, и гди е онъ 34. веѣа и маня баряка, и 11. коньски репова (Турски Тугъ названы) изъ руку

³⁴ Bartenstein S. 107: Als unter des frommen Kaiser Leopolds Regierung, die unter dem türkischen Joch seufzenden Illyrier (Serben) herüber zu treten und für die Schriftenheit zu streiten eingeladen wurden, hat man für sie so grosse Achtung gezeigt, dass besagter Kaiser, um sie nur zu gewinnen, nicht angestanden, ihnen sogar die Freiheit anzubieten, einen eigenen Woywoden zu erwählen, wo doch diese Freiheit überaus bedenklich, und der königl. Oberbotmässigkeit überaus abbrüchig gewesen sein würde. Wie gefährlich ein solcher Woywod ist, hat das durchl. Erzhaus zur Zeit, als Ferdinand I. und dessen Gemahlin das Königreich Ungarn zugefallen, in der Person des Zapolya zur Genüge erfahren; und die nach Zapolya's und seines Sohnes Tode durch Wahl erwählten Fürsten von Siebenbürgen, haben ihm eben so vieles zu schaffen gemacht. Gleichwohl ist man im J. 1690. — — von diesen Betrachtungen um deswillen abgegangen, weil man sich von der zahlreichen Herübertretung der Illyrier (Serben) einen noch wichtigern Nutzen versprochen hat, worin man sich auch nicht ganz geirrt haben mag.

непріятельски отео. Войске Србске имао е онда подь собомъ 6400 пѣшака и 3600 копяника. Тако се исто особито храбаръ показао и год. 1696. у битки кодъ Ченеа у Тамишварской Меѣи, гди е са войскомъ Србскомъ предходіо и самогъ Шарканъ Пашу, са іоштъ двадесетъ други Турака, жива ухватіо.³⁵ И у време Ракоціѣне буне врло заслужнымъ показао се Под-Войвода Србскій. Бунтовника е было 50—70.000 на оружію. Среѣа имъ послужи и они, почемъ веѣу часть Унгарске себи подчине, Франца II. Ракоціа предводитедѣя свогъ, за Землѣвладателя прогласе. Леополдъ I. быо е онда у врло критічномъ положаю. Она незнатна военна сила, кою е противу Маѣара употребити могао, дѣйствовала е безъ свакогъ успѣха; а више войске на нѣи обратити, кратили су му изванземальски ратови, у кое е съ Французима и Баварцыма заплетенъ быо. Тако при тѣснымъ овымъ обстоятелствама прибѣгне онъ познатой вѣрности найпре храбры свои Србали, а потомъ и Хорвата, кодъ нѣи тражеѣи помоѣи противу Ракоціе и нѣговы силовиты приврженика.³⁶ И доиста, Царъ се у наданю своме непревари; ерѣ како Србљи, тако и Хорвати на првѣй позывъ нѣговъ скоче на оружіе и люто се устреме на бунтовнике. Едни су воевали подъ Монастерліомъ, а други съ Хорватима измѣшани подъ Графомъ Іованомъ Палфі, кои е имао съ воискомъ своіомъ горню часть дольне Унгарске одъ бунтовника да очисти, докле е меѣутымъ Монастерліи, у заштиту узевши Дунавске брегове измеѣу Будима и Осѣка, нападаюѣе на те стране Маѣаре силно узбіаю. Услѣдъ овы одъ Монастерліе вѣрно указаны услуга стигне одъ придворногъ военногъ Совѣта рескриптъ подъ 18. Окт. 1705., у комъ Правителство Под-Войводу Србскогъ на далю подобну ревность и подвиге военне поштрава, и у комъ се вѣрность Србали похвалюе, а напротивъ вѣроломство Маѣара осуѣуе. Србљи су се у ово доба особито храбри показали у биткама кодъ Пудмерице (Юн. 1705.), Ердельскогъ Београда (Нов. 1705.), Шопроня (1706.), Дебрецына (1707.), и на поляма Кунскимъ не далеко одъ Кечкемета (1707.), кое мѣсто непріятельско сасвимъ поплячкаю. Били су се съ великомъ войничкомъ осветомъ и по Сегедину, Бачу и околнымъ мѣстима. Разбію едни Ракоцію при Тренчину (1708.), а други протераю едномысленике нѣгове изъ Потиски и Подунавски предѣла. И у битки близу Сексарда (1710.) држали су се наши храбро, коіомъ е приликомъ именовито Србскій Вождъ Секула себи образъ освѣтлао.

И зато е Ракоціѣ по основаномъ увѣреню свомъ, да Србљи чине езгру войске царске, іоште 6. Септ. 1704. године одправіо быо позывателно писмо на Патріарха Чарноевиѣа, да овай Срблѣ на нѣгову страну приволе, обѣхаваюѣи за то Патріарху унапредъ 20.000 форінтѣй, а народу самомъ, да ѣе му све нѣгове старе правице, одъ Нѣмаца погажене, повратити и умножити. Но Патріархъ, Цару вѣранъ, презре сва Ракоціѣна обѣхана, а само писмо Цару у име народа Србскогъ представи.

³⁵ Кнезь Лотарингіе Карлѣ Тома говори за Монастерлію: "Ab anno 1691. usque ad praesentem pacificationem (1699.) in cunctis conflictibus jam cum octo, jam cum sex, jam quinque, etiam quatuor millibus armadae Suae S. Majestatis semper interfuit, — in omnibusque occasionebus veluti Virum heroicum decuit, se accomodavit, atque gessit," т. е. "Одъ год. 1691. па до настоѣега мирозаклученія (Карловачкогъ, 1699) у свѣма е биткама садъ са осамъ, садъ са шесть, садъ петъ, кадшто и четѣрь хіляде людіи при царской армади налазіюсе, и у свакои се прилицы, као што е юнаку пристояло, сообразовао и владао,"

³⁶ "Caesar in hac Hungariae perturbatione, dum militem stipendiarium nequit propter Gallorum vim, ex Germania reducere: Rascianoram p r i m u m , deinde Croatarum adversus male quietos imperat auxilia," т. е. "Бесаръ при овако узколебаномъ станю Унгарске, почемъ плаѣено войнство свое збогъ силе Французске изъ Нѣмачке натрагъ повуѣи нѣе могао: Срблѣ п р в о , а после Хорвате себи у помоѣи противу незадоводьника нареди," вели Продужитель Дыфренове Історіе Іллирика.

Изъ свега овогъ види се, да су Србљи къ побѣди надъ Ракоціомъ одржаной существенно допринели.³⁷ Ово и самъ Царь Іосифъ І. признае у своіой потврдителной повелѣи одъ 29. Септ. 1706. овако говореѣи: "Gens et populus Illyricus seu Rascianus, — p e r d u e l l i u m conatum avertendorum causa, cum immortali laude, nec sanguini, nec substantiae repercit," т. е. "Народъ Србскій, да бы бунтовничке подвиге осуеѣио, са безсмртномъ славомъ, ни крви, ни иманя штедио ніе." Дакле судбину Династіе Австрійске, мимогредѣ да примѣтимо, Србљи су удвапутъ рѣшили: прво, као што смо на другомъ мѣсту видели, при Фердинанду І., кои се противъ Заполѣ, — и друго при Леополду І. и Іосифу І., кои се противу Ракоціе безъ помоѣи Србске нигда одржали не бы. И уобште кадъ су се годъ Маѣари противу Цара оружали, Србљи су свагда на Царевой страни были и овой најважніе услуге указывали.³⁸ Па е и опетъ Правителство често за Срблѣ забораवляло и нѣи слабо цѣнити умело!

Кое е године Моиастерлїй умро, извѣсно незна се; но по свой прилицы 1707., ерѣ е те године Юлія 8. предано повелительство надъ войскомъ Србскомъ Мойсею Рашковиѣу, но не више ни подъ именовъ Начелногъ ни подъ Подначелногъ Войводе, него подъ именовъ П о л к о в н и к а Србске или ти С л а в о н с к е н а р о д н е м і л і ц і е : "Collonellus slavoniae nationalis militiae," подъ коимъ е насловомъ касніе (1739.) и Атанасїй Рашковиѣ съ войскомъ Србскомъ управляю.³⁹

И тако съ Монастерліомъ угасила се, тако реѣи, и последня искра політїчногъ живота Србскогъ, и Србљи остану безъ свакогъ народногъ Поглавице и Управителя: сами себи оставлѣни, као зеленъ боръ у гори, као сырочадъ безъ отца и майке подъ стегомъ безсавѣстногъ туторства! Полїтика Нѣмачка ишла е управо на порабощене Народа Србскогъ средствомъ постепеногъ укиданя свїю повластица народны. Съ томъ е намѣромъ, у смыслу повелѣ одъ 20. Авг. 1691.,⁴⁰ и власть светскогъ поглавице саюзила са достоинствомъ Поглавара цркве у лицу Патріарха, потомъ Митрополїта. Міністеръ Бартенштаинъ држи, да е по свой прилицы и самъ Патріархъ Чарноевиѣ много допринео къ томе, што е народъ Србскій остао безъ Войводе свога, съ намѣромъ можда томъ, да бы заслугу преселенїя себи єдинственно и изключително приписати могао, и да небы никаквогъ светскогъ човѣка поредъ нѣга было, кои бы славу и важность нѣгову умалити кадаръ быо. Правителству е потомъ лакше было скинути Митрополїту съ мїтре приденуту власть мїрску, него скинути ову Войводи, кои разумѣва войну и има на руцы своіой голему войску, са киѣне челенке.⁴¹ Зато Бартенштаинъ похвалюе велике, дубокопроницателне

³⁷ Bartenstein S. 47: "Das Andenken der während der Rakoczyischen Unruhen geleisteten e r s p r i e s s l i c h e n D i e n s t e u. s. w.

³⁸ Bartenstein S. 47: "So lange die innerlichen Empörungen in Ungarn fortgedauert haben, das ist vom Jahre 1526 bis 1711. sind sie (die Serben) aller Orten, wo das Erzhaus die Oberhand behauptet, von demselben (wegen ihrer ausserordentlichen Dienste) kräftigst geschützt worden," т. е. "Докле су годъ унутрашнѣ буне у Унгарскої траяле: а то е одъ год. 1526 па до 1711., Србљи су на свимъ странама, гдѣ е годъ Австрійскої Дворѣ овладао, одъ овогъ (за изванредне услуге своѣ) яко защищавани были.

³⁹ Мойсей Рашковиѣ быо е преѣе тога владаюѣи Кнезь у Старомъ Влаху, кои е на особытый позывъ Леополда І. год. 1688. съ браѣомъ своіомъ Іованомъ, Іліомъ и Міхаиломъ, и съ многимъ народомъ у Сремъ прешао. Сѣдио е у Шаренграду, гдѣ се и данасъ виде развалине двора нѣвогъ.—Атанасїй Рашковиѣ прешао е (са 1.500 наоруяаны людіѣ) у време другогъ населенїя Србскогъ подъ Патріархомъ Арсениемъ IV. Іоанновиѣемъ год. 1737.

⁴⁰ Ut omnes ab Archiepiscopo tanquam capite suo ecclesiastico tam in spiritualibus quam saecularibus dependeant, т. е. "Да сви одъ Архіепїскопа, као свога цркве Поглавара како у духовнымъ, тако и у светскимъ стварма зависити имаю."

⁴¹ Bartenstein S. 108: Es ist sehr gut gewesen, dass es hernach vom obigen Unerbieten (einen eigenen Wohwoden zu erwählen) abgekommen ist. — — Hierzu hat nach allem Vermuthen der erste herübergetretene Metropolit, Arsenius Czernowich, nicht wenig in der Absicht mit beigetragen, um das Verdienst der erfolgten Herübertretung sich allein zuzueignen, und keinen Weltlichen an der Seite zu haben, der sein Unsehen verringern könnte. Dem Hof war, alles wohl

Міністере Цара Леополда I., Графа Кинскогъ и Штратмана, кои су Патріархову слабость и нерѣшителность баяги на ползу државе употребити умели; ерѣ осимъ многи други доказа, наводи онъ само то едно, да се подъ Войводомъ ово садашнѣ устроєнѣ границе небы доиста нигда завести дало.⁴² Све є то лакше было учинити подъ Митрополитомъ, као духовнымъ лицемъ, коме є потомъ (1763.) Правителство, кадъ му се тако хтело, и дану мірску власть одузело, ограничивши кругъ дѣлательности нѣгове единствено на дѣла црковна.

V.

Часть времена Історіе Србске безъ Войвода.

(Одъ год. 1707 — 1848.)

По смыслу новодобывены привілегія и оновремены царски изясненія валяло є Србљи съ Войводомъ своимъ да су добыли особытый просторъ землѣ (territorium Войводовине) за себе, као еданъ свободанъ и самосталанъ народъ подъ круномъ Унгарскомъ, и у оно да су дошли къ овой одношенѣ, у комъ є стаяла све до найновіегъ покрета народногъ Хорватска са Баномъ своимъ. И доиста, Патріархъ є Чарноевић у томъ смыслу поступао, и искао одъ Леополда I. за Срблѣ Сремъ, Бачку, Славонию и пр. Тако и нѣговъ наслѣдникъ Митрополитъ Ісаія Діяковић захтевао є (као што смо на другомъ мѣсту видели) у писму свомъ одъ 4. Януар. 1708. на Цара Іосифа I. изрично, да се Србљи и по самомъ теріторіуму одъ Маѣара оддѣле, — уєдно являюћи: да є по пріятію заповѣсти царске, коіомъ се заступници на будуѣу генералну кралѣвства Унгарскогъ Діету, такоѣ и одъ стране Срема и Бачке позываю: двоицу одъ Срема, а двоицу одъ Бачке послати опредѣлію.⁴³ Изъ чега се види, да су Сремъ и Бачку у оно доба Србљи изключително обитавали и већъ онда нѣкако фактічно за области свога теріторіално опредѣлители се имуѣегъ отечества, свое Войводовине, држали. Банатъ є онда іоштъ подъ Турцыма быо. Далѣ у преднаведенномъ велеважномъ писму свомъ моли Ісаія Мудрый, да се Представници народа, како духовногъ, тако и с в е т с к о г ъ реда, и у будуѣе за свагда на Діете Унгарске съ правомъ столице и гласа позываю, како бы на истыма права и интересе народа свога заступати могли.⁴⁴ А зато желію є преѣе свега, да се све одъ Леополда I. народу дароване привілегіе у цѣлости и безъ свакогъ

erwogen, damit sicher nicht weniger als dem Metropolitengedient, da man diesen durch alleinige Sperrung der Temporalien weit leichter, als einen kriegsverständigen und eine zahlreiche Mannschaft commandirenden General, leiten, lenken und im Zaume halten kann."

⁴² *Vartenstein S. 108: "Es ist an beiden erfahren grossen Ministern Kaisers Leopold, an den Grafen Kinsky und Strattman höchlich zu loben, dass sie des Metropolitens Unständigkeit, so wie erfolgt, dem Staate zu Nutze zu machen gewusst haben, um durch Eingestehung eines Theils dessen, was sothaner Unständigkeit gemäss war, die Nation von etwas abzubringen, was bei ihr anderwärts üblich, zugleich aber häufigen und weit wichtigeren Unst, ossigkeiten unterworfen ist, als man nimmermehr von einem Metropolitengedient zu befürchten hat. Wie dann, vieler anderer Beweise zu geschweigen, unter einem Woywoden die jetzt nahmhaft verbesserte Einrichtung der Gränitzer nicht wohl hatte zu Stande kommen können," u. s. w.*

⁴³ *"Perceptie ben. 8. C. R. Majestatis Vestrae mandatis, quibus ad generalem Regni Ungariae Diaetam inter reliquos ejusdem Regni et Partium eidem annexarum status et ordines, etiam Universitatis Syrmienensis, et Bacsiensis districtuum comparere jubentur. Iis igitur benignis mandatis homagiali ex obligatione satisfactori, duos ex singulo praefato districtu eo destinavimus, debite comparituros".*

⁴⁴ *"Ut nobis — sedes tum ecclesiastico, cum s a e c u l a r i s t a t u i — — in quibuscunque Regni Diaetis in perpetuum concedatur, ut catenus Privilegiie et Juribus nostris ibidem obveniendis invigilare valeamus."*

ограниченя діетално у законикъ земальскій ставе и тyme права народна укрѣпе и обезбѣде.⁴⁵

Но свему є тoме ово особыта політика Бірокраціє Нѣмачке, ово Маѣарска граѣанска и црковна аристокрація на путу была. И зато праведна исканя Ісаїйна остану неиспунѣна. Шта више околности се наскоро тако промѣну, да є Србинѣ крайнѣ порабощеніє и пропасть свою веѣъ, тако реѣи, очима гледао. Поредѣ грдне збогѣ народности мржнѣ и презираня,⁴⁶ наступе страшна релігіозна мученія и прогонства. Докле є Србска войска противу Ракоціѣны приврженика и Турака, противу Шпаньолаца и Француза храбро воююѣи, за спасеніє, славу и честь Цара и отечества драгоцѣну свою крвѣ проливалала: дотле є Римо-католическо свештенство, сѣ потайнымѣ Правителства попуштанѣмѣ, све више и више о томѣ настоявало, да царскимѣ повеляма обезбѣѣну слободу закона и вѣре дѣдова наши уништи и народѣ Србскій на Унію приведе. Унія є была омилѣна ідея Правителства Нѣмачкогѣ,⁴⁷ коіой є за любавѣ оно савѣсть едногѣ вѣрногѣ и многозаслуженогѣ народа насилію, неправедной и неоснованой політики своіой, а често и самимѣ неприятельима Династіє на жертву приносило. Ово су была гоненія люта и жестока, у живацѣ народа засѣцаюѣа.⁴⁸ А резултатѣ быо є тай, да є народѣ у крайномѣ недоумлѣню свомѣ више пута на оружіє устаяо противу мучителя и угнѣтателя свои. Тако год. 1718. букне у Хорватской явна побуна, проузрокована прозелітізмомѣ поуніятившегсе тамошнѣгѣ Епіскопа Юговиѣа, но коію є наскоро Генераль Хайстерѣ вѣшто и мудро утишати умео. Опаснія є была буна одѣ год. 1735. подѣ Коловоѣомѣ Петромѣ Сегединцемѣ, иначе Перомѣ Капетаномѣ; ерѣ овай, сакупивши войске до 7.000 людій, по веѣой части изѣ Бикешкогѣ Окружія, хтеде на Арадѣ ударати и Ракоцію, коі є нѣкадѣ обѣѣавао, да бы све правице, одѣ Нѣмаца укинуге, народу нашемѣ повратио, ако бы овай узѣ нѣга пристао, — у Унгарску натрагѣ позвати. Но и овай неправеднымѣ и недостойнымѣ поступанѣмѣ изнуѣеный покретѣ народный слѣдуюѣе године среѣно утишасе, а поменугый Перо Капетанѣ са іоштѣ троїцомѣ, коі су сѣ нѣиме преднячили, дрзновенѣ свое у Будиму главомѣ плати.⁴⁹

Но зато гоненія вѣроисповѣдателна непрестану и наши су имали іоште многу горку чашу да испію. Римокатолицы су радили противу Србаля ово явно, ово преко нѣіовы собственны Епіскопа, као што су были у Хорватской Павле Зорчиѣъ, Ћорѣе

⁴⁵ "Ut Privilegia nostra — — articulariter, una cum jam impetrandis, insimul, absque omni clausula — recipiantur."

⁴⁶ **Vartenstein S. 39: Der ungarische Hofkanzler Graf v. Nadasdy ungeachtet seiner gegen die nichunierten Illyrier sonst bekannten grossen Abneigung** " и . с . w . . т . е . "Маѣарскій придворный Канцлерѣ Графѣ Надажди, несматраюѣи на нѣгову, према несединѣны Србаля иначе познату велику мржню " и т . д . И опетѣ 29: **"Bei den meisten Ungarn sehr verhasste Nation"** и . с . w . т . е . "Кодѣ веѣе части Маѣара в р л о п р е з р е н ы и народѣ (Србскій)" и т . д .

⁴⁷ Самѣ Бартнштайнѣ, Міністерѣ Іосифа II., одкрыва тайну ову на стр. 21: **"Kaiser Leopold hat nicht misshkennt, wie er w ü n s c h l i c h es wäre, einst die herübertretenden Illyrier zur Unions-Annahme bereeden zu können,"** т . е . "Царѣ є Леопольдѣ добро знао, колико бы по ж е л а т е л н о было, кадѣ бы едномѣ преселившесє Срблѣ на Унію приволети могли." И опетѣ на стр. 15: **"Wurde man sie (die Serben) menschlich und christlich halten, so könnte man auch hoffen aus ihnen Menschen und Schriften, mitchin stufenweise katholische Christen zu machen"**, т . е . "Кадѣ бы се са Срблѣима човѣчно и хрїстіянски поступало, могла бы надежда быти, да бы изѣ нѣи люде и Хрїстіане, а тако постепено Римокатолическе Хрїстіане направити могли"

⁴⁸ По речма самогѣ Цара Карла; "cum in s u p p o r t a b i l i gentis Illyricae seu Rascianae praejudicio et damno," т . в . "Са н е п о д н о с и м ы м ѣ народа Србскогѣ уштрбомѣ и штетомѣ."

⁴⁹ Г . ц . кр . пенз . Капетанѣ Остоиѣъ, коі сада у Карловцы обитава, увѣравао ме є, да споменѣ овогѣ покрета народногѣ іоштѣ и данасѣ живи кодѣ народа у пѣсми о Пери Капетану, коію є онѣ іоштѣ у дѣтинству свомѣ у Хорватской одѣ пука примію, но одѣ кое іоште само нѣколіко стіхова памти. — Одѣ какве ли су важности наше пѣсме народне и по овоме судеѣи!

Юговићъ (о којој е двојица већъ была рѣчь), и Рафаиль Марковићъ, издаице народа и цркве свое, кои су Униі противне Свештенике Србске у гвожђе окивали и у тавницу бацали, гди су ови већиномъ одъ глади и муке поумирали. Међу оне многе, кои су за вѣру православну животъ свой положили, счислявасе и оновременый Лепавинскій Игуманъ Кондратъ, кога су царски војници, за нѣмъ у потеру идући, у оно магновеніе, кадъ е богослуженія ради у цркву ступао, на самомъ прагу одъ црквены врата изъ пушака убили.⁵⁰ Све е ово мило и по вољи было оновременомъ тамошнѣмъ Заповѣднику, царскомъ Генералу Графу Петаціи, кои е и самъ, по тайнымъ упутствіама,⁵¹ вѣрне Свештенике Србске до зла Бога злоставіо, у тешко гвожђе окивао и батинама немилице біо,⁵² — кои е год. 1753. Монастырь Марчу одъ наши, по вышемъ налогу, на силу Бога отео и Уніятима предао, и кои е напослѣдакъ и еданъ патентъ противъ свію народны, крвлю заслужены прівілегія одъ стране свое объявити дрзнуо.

Ово лукаво и непоштено съ народомъ нашимъ поступанѣ ніе могло имати добра слѣдства. Народъ крайнѣ огорченъ скоціо е и опетъ (23. Януар. 1755.) на ноге юначки за обрану повређены права свои. Побуна ова, као оганъ електрическій, разпростресе по народу. Савъ Вараждинскій Генералатъ, па после и сва остала Хорватска, Славонія са Сремомъ и цѣло грдно Бихарско Окружіе — дигло се листомъ на оружіе! Овай покретъ народный могао е быти у оно време врло опасанѣ за Династію, да ніе за време — іошть исте године — срећно осуећенъ быо, и да ніе за рукомъ пошло на царску придобити страну и оне, кои су у покрету томъ найвише участвовали. —

У слѣдству члена 18: 1741. укине Правителство на десетъ година касніе Моришку и Потиску военну границу и стави оба ова окружія подъ грађанско управланѣ Мађарске. Ово е Србльима одвеѣъ противно было; ерь су они у томе осѣтили подкопанѣ автономіе народне, осѣтили пропасть свою. Они нису прешли у царске области као ускоцы или бѣгунцы,⁵³ но прешли су, као што смо горе видели, съ оружіемъ у руцы, као Саюзници Цара противу обштегъ непріятелиа вѣре Хрістіянске и то подъ условіяма, достойнымъ храброгъ, юначкогъ народа. У новоизвоєваномъ отечеству свомъ као Граничари, стоєћи по політично-адміністративной струцы непосредствено подъ Бечкимъ Правителствомъ, по струцы военной подъ своимъ Капетанымъ и Віце-Капетанымъ, а у судейскимъ и адміністративнымъ одношеньма подъ управомъ свои собствены Магістрата, — образовали су они на свакій начинъ нѣко особыто тѣло політическо.⁵⁴ А онда е міліція заузимала савъ Банатъ све до Мориша и Тисе, савъ Сремъ са дольномъ

⁵⁰ Slavonien u. z. Theil Croatien v. Čaplović S. 31 — 25.

⁵¹ Barthenstein S. 76.: "Graf Petatzy liess sich jedoch dadurch nicht abhalten, auf andern meistens durch g e h e i m e n B r i e f w e c h s e l unterst̄tzten Wegen den Nationalisten weh zu thun u. s. w."

⁵² Bartenstein 76. und 88. На истомъ мѣсту казуе Бартнштайнъ, како е Графъ Петаціи четырь Србска Свештеника, коя су у Жумберачко окружіе, да тамо дѣцу свога закона крсте, ступила была, у тешке тавнице затворио и како може быти мучіо подъ тымъ нечувенымъ изговоромъ, да се з е м л я т а м о ш н я п о у н і я т и л а , дакле да несмѣ Србинъ не-Уніятъ на ню ступити! А на другомъ опетъ мѣсту еданъ уніятскій Попъ везао е Србскогъ Свештеника, што е овај матеръ нѣгову на самрти причестіо, као коня у шталу за ясла и натерао га, да изъ овы еде и піе и пр. Ово са Србльима поступанѣ самъ Бартнштайнъ называ: "Mit der christlichen Sanftmuth nicht vereinbare Verfolgungen und unmenschliches Verfahren"

⁵³ Bartenstein S. 25; "Es war nicht mehr darum zu thun, vertriebene Flüchtlinge auf- und anzunehmen, oder ihnen einige Gründe einzuräumen, sondern ansässige und zum Theil vermögliche Leute, die in ihrer Religionsübung nicht gestört wurden, zu bewegen, dass sie mit Gefahr Leibs und Lebens, Habe und Guts aus der türkischen Notmässigkeit in die hiesige herüber treten möchten."

⁵⁴ Bartenstein S. 40: "Die Militares, welche die Gränzen bewohnten, sind weder unter den Comitaten begriffen, noch der Jurisdiction des Königreich Ungarn unterworfen."

Славониомъ и Бачку до саме Бае и Суботице, и тако е народъ Србскій готово савъ скупа подъ едномъ адміністраціомъ быо. Зато су право имали Моришки и Потиски Србљи, што нису хтели оружіе своей са поданичествомъ Маѣарскимъ да замѣну, и тако себе одъ остале браће свое да одцѣпе. Но Правителство остане при заключенію своѣ непоколебимо, и тѣмѣ проузрокуе, да нѣи 30.000 (други веле 100.000, овамо разумѣваюѣи и оне друге изъ осталы мѣста Унгарски), премда съ тужнымъ срдцемъ растаюѣи се са новымъ отечествомъ, крвлю нѣиовомъ изкуплѣнымъ, но кое изъ преднаведеногъ узрока, кое пакъ збогъ нечувены гоненія за вѣру принуѣены, подъ предводителствомъ Капетана Текеліе и Хорвата изселесе у православну землю Руссію, гди одъ Кіева па до Очакова спустивши се, осную тако названу Нову Србію год. 1751.⁵⁵ Што се пакъ томъ приликомъ нѣе савъ народъ Србскій у Руссію изселио быо, то се има приписати едино оновременомъ Митрополіту Ненадовићу.⁵⁶

Овакови догаѣаи морали су у Австрійскомъ Кабинету озбильску бригу побудити. Правителству нѣе ишло у рачунъ, да све оне користи, кое е політика и економія државна одъ многолюдногъ народа Србскогъ имала, уеданпутъ на коцку стави, ни толикій са изселеніемъ Србля да поднесе уштрбъ у войски и жителству, у радиности и трговини, кою су ови готово едини у оно време у Унгарскои одправляли. Правителство е дакле морало одустати за овай паръ одъ преухитреногъ намышлая свогъ, одъ оны строги и неправѣдны мѣра, — морало е блажій латитисе средства. Зато іоштъ исте године (23. Окт.) изда Царица Марія Тересія увѣрителный Патентъ на народъ Србскій у томъ смыслу, да она прво: никако допустити неѣе, да се ма кои одъ народа Србскогъ вѣрный поданикъ, было одъ кога му драго, противу смысла свои привілегія угнѣтава или на Унію силомъ натерива; а друго: да ѣе нѣна брига быти, да се оныма, кои по дигнутой міліціи у Моришскомъ и Потискомъ Окружію, небы хотѣли овде дуже остати, друга мѣста за пребыванѣ ниже у Банатскои границы назначе, — простируѣи важность привілегія народны, у саюзу са потврдителномъ повельомъ своіомъ одъ 18. Мая 1743. на савъ како заоставшіи іоште у предреченымъ двама Окружіяма, тако и у осталымъ Окружіяма Унгарске и съ овомъ сдруженымъ Кралѣвинама живеѣій народъ Србскій. Но сва увѣраваня Царице-матере остала су безъ пожелѣногъ плода и успѣха. Истина далѣ изселяванѣ у Руссію было е предупреѣено, али гоненія збогъ вѣре ни су престала ни после, а права Србска готово сва остала су само на папіру, безъ сваке животне крѣпости и дѣйства.

И при свемъ томъ, што су толике увреде и неправде трпити морали, и свуда и у свачемъ запоставляни бывали, Србљи су и опетъ у смыслу уговора свои Двору вѣрне и полезне услуге военне чинили. Съ новымъ преселеніемъ народа подъ предводителствомъ Патріарха Арсенія IV. Іоанновића Шакабента (1737.) знаменито приумножени, воевали су они противу свію неприятеля Дома Австрійскогъ у свако време, и показывали су се увѣкъ храбри и поуздани. Марія Тересія потврѣуюѣи (1743.) привілегіе Србске, вели, да су се Србљи храбри и дрзновени показали и у

⁵⁵ Новонаселѣнимъ у Руссіи мѣстима надену Србљи имена оны мѣста, изъ кои су се доселили били, као: Чанадъ, Печка, Чонградъ, Вршацъ, Ковинъ, Панчево, Земунъ, Сланкаменъ, Каменица, Вуковаръ, Мартоношъ, Канъижа, Сента, Бечей, Феудваръ, Мошоринъ, Сенттомашъ, Сомборъ, Суботица, Вараждинъ, Глоговацъ и пр. Године 1760. заведу Србљи подъ своимъ Генераломъ Хорватомъ свою собствену Канцелларію у Петербургу. Текелія постане Генерал-Фелдцайгмастеръ кодъ Русса. Одъ год. 1756. —1763. воевали су ови Ново-Срби подъ заставомъ свогъ новогъ Цара, у саюзу съ Австріомъ, противъ Прайза; имали су петъ регіментій пѣшака и одну регіменту коняника. — Кажу, да одъ овы Ново-Србля происходи и Кнезь Паскѣвићъ, Фелдмаршалъ Руссіискій,

⁵⁶ Bartenstein S., 131.

Баварской, Ческой и Италіи.⁵⁷ Уобште бывали су Србљи у сви ратовы Австрійски и противъ Турака до 1788., и противъ Француза одъ 1793. — 1815. И данашњимъ даномъ у Италіи за цѣлокупность Монархіе Австрійске воюю храбро Србљи Граничари. А соразмѣріе, по комъ военна граница у одношенію къ другимъ народима Монархіе Австрійске у садашњѣмъ рату Италіянскомъ участвуе, може намъ служити за осмотреніе свою преѣшнѣи. Военна граница износи 1/35 део жительствова цѣле Монархіе, а 1/5 део войнства у Италіи (160.000 якогъ) чине Граничари! Па іоште сада се ніе узело толико войске изъ границе, колико н. пр. у време Австрійскогъ наслѣдногъ рата, кадъ е у войски одъ 300.000. было 100.000 Граничара, готово самы Србляя. Какво ли е соразмѣріе народностей было у войнству у време Турскогъ рата подъ Іосифом II., када самъ овога Міністеръ Бартнштайнъ свѣдочи: да е Србляя, кои е пре истогъ рата найманъ полдругій міліонъ на брою было, у рату томъ толико изгинуло, да ѣе много година проѣи, докле и опетъ у оно станъ дођу, у комъ су пре рата (1787.) были.⁵⁸

И Правителство е признавало свагда у крвавымъ овимъ жертвама велике народа Србскогъ о себи заслуге. Но ово голо признаніе была е досадъ Србљима сва награда за заслуге нѣове! А Србљинъ никакве друге за усреѣненъ свое награде ніе тражію, него то едино, да и Царевина свою часть уговора испуни, и привілегіама нареднымъ обуставлѣну животну крѣпость и дѣйство поврати. Срѣ неимаюѣи свой собственыи теріторіумъ, ни вышу сферу правленія и заступничества свога, нису могли Србљи нигда до пунолѣтности, ни правогъ політическогъ живота доѣи.

И Правителство е важность околности ове добро разумѣвало. У нѣчемъ е готово было одъ свога и попустити. Оно е увиѣало, да е неправо за Срблѣ, да они као еданъ за себе народъ немаю представничества свога кодъ Монарха, кое бы тегобе нѣове до престола доставляло, и по правди у рѣшаваню овы участвовало. Ствари Србске быле су смѣшане съ маѣарскимъ и съ овима заедно Нѣговомъ Царскомъ Величеству на рѣшеніе доставляне. А ако е Митрополітъ, као Архіпастыръ народа и Поглаваръ цркве, хтео за народъ што да ради, то е могао само средствомъ представленія чинити, на кое се искало свакій путь извѣстіе одъ Маѣарске Канцелларіе, па ако имъ се свидило, да представленіе нѣгово уваже и на основу тога рѣшеніе донесу: то е и опетъ испуненъ овога зависило одъ Маѣара, коима су привілегіе Србске свагда трнъ у оку быле, и кои су Срблѣ за опасне госте и гола орудія дворске політике сматрали.⁵⁹

Зато е баяги Правителство за нужно нашло, управлянъ Србски дѣла одъ Маѣарски оддвоити и таково повѣрити едномъ особытомъ на тай конаць установлѣномъ (1760.) дворскомъ дікастеріуму, подъ именовъ: С р б с к і й п р и д в о р н ы й О д б о р ъ (Deputatio Aulica in Illiricis), но у комъ ни едного Србљина было ніе! Тако е выше правленіе Србско и опетъ у странымъ и то маѣуйскимъ рукама было. У Осѣку преѣе іоштъ установлѣна (1752) С р б с к а К о м м і с с і я стави се садъ у саюзъ са предпоменутымъ Србскимъ придворнымъ Одборомъ, коегъ е Предсѣдатель быо Баронъ Бартенштайнъ, Писатель вишепута наведеногъ дѣла о Србљима, потомъ Міністеръ подъ Іосифомъ II.

⁵⁷ "Idemque populue (Rascianus), contractis ex Regno Hungariae, Croatiae el Slavoniae i n m a g n o n u m e r o armatorum copiis bene instructus et militaribus requisitis p r o p r i o aere comparatis debite provisus ad exercitus nostros in Bavaria, Bohemia et Italia locatos, contra hostes quoscunque fortiter et strenue militaverit etc."

⁵⁸ **Bartenstein Borr. XXX., S. 143 und 144.** Царски су Генерали на найопаснѣи мѣста свагда Срблѣ командирали и лакше имъ е было прегорети сто Србляя, него едного Нѣмца или Маѣара, као што самъ Бартнштайнъ на послѣдномъ мѣсту казуе: "**Man trägt weniger Bedenken, deren hundert lieber, als einen Deutschen, Ungarn oder Wallonen der Feindesgefahr auszusetzen.**"

⁵⁹ У предговору истогъ дѣла на стр. VI.

У ово е време Митрополитомъ быо Павелъ Ненадовићъ, кои е са Нѣмцыма и политикомъ нѣовомъ много посла и яда имао. Народъ е желіо едномъ на чисто доћи, како са тымъ своимъ привілегіяма стои. Ненадовићъ измоли (1768) одъ Маріе Тересіе допуштенъ, да се Саборъ народный држи, и на нѣму како о томе, тако и о прочимъ народнымъ стварма посавѣтуе. У слѣдству овы саборны савѣтованя изыђе (1770) царскій регуламентъ привілегія Србски, но кои ни издалека незадовольи Срблѣ. Зато у Синодима 1774 и 1776. захтевали су они, да се истый Регуламентъ на свакій начинъ поправи. На то изыђе другій регуламентъ год. 1777., по коемъ садъ укине се горепоменутой придворный Одборъ Србскій и дѣла нѣгова дођу на Унгарску Канцелларію.⁶⁰ Но и овай другій регуламентъ проузрокуе многе неповольности и буненъ по народу, кое поводъ даде, те год. 1779. изыђе познатый, све до найновіегъ покрета народногъ (1. Мая 1848.) у важности бывшій Рескриптъ изяснителный (Declaratorium Illyricum), у комъ су намъ Нѣмцы протолковали привілегіе наше онако, како су они хтели, и како е по нѣи болѣ было. И зато се у истомъ Рескрипту ништа о привілегіалномъ станю народа Србскогъ неговори, но само о клиру и реду нѣовомъ.

Съ Леополдомъ II. истомъ указало се сунце болѣ будућности за Срблѣ. Онъ се свакомъ приликомъ показывао као найвећій покровитель и благодѣтель народа Србскогъ. Онъ е многе одъ Србаля, да бы у явна дѣла већій упливъ имати могли, у редъ племића Унгарски подигао. Онъ е првый Митрополита и Епископе наше на Унгарску діету одъ год. 1790. позвао и обѣћао, да ће се на истой діети имати рѣшити, на кои начинъ да буде народъ Србскій у будуће преко Посланика свои представлянь (репрезентіранъ), и како да се држе Србски народни Сабори. Онъ е по срећной політики своіой установіо (5 Марта 1791.) Србску придворную Канцелларію, и тако и опеть оддвоіо Србска дѣла одъ Мађарски. На послѣдакъ подъ нѣиме у присутствіи Фелдмаршал-лайтнанта Шмідфелда, као царскогъ Коммессара, држанъ е (одъ Септ. 1790 и 1791.) онай славный Тамишварскій Саборъ, еданъ одъ найзнаменитін сабора народны, на комъ се о томе найвише радило, да се у смыслу привілегія наши політческа слобода и самосталность народа Србскогъ подъ скиптромъ Австрійскимъ нарече, и извѣстный просторъ землѣ народу Србскомъ опредѣли. Ово е было прообразованіе (praefiguratio) Майске Скупштине а данашнѣ Войводовине наше. Међутымъ Леополдъ II. умре и са собомъ найлѣпше надежде Србске у гробъ однесе.

Наслѣдникъ нѣговъ Францъ I. већъ ніе имао ту намѣру са Србльима. Мађари су и М. Тересію навели были, да е придворный Србскій Одборъ укинула; па тако су и сада бургіяшили све дотле, докле годъ ни су и Канцелларіи Србской списали за душу. Да бы народъ нашъ автономіе свое коначно лишили, установе они часпре *de nobis sine nobis* законъ 27: 1791., коимъ прогласе Срблѣ за праве и несумнѣне грађане Унгарске, и да могу прибавляти добра и носити сва званія у Унгарской и присаюженымъ странама. У слѣдству овогъ закона дакле укинесе (Юнія 4. год. 1792.) Србска придворна Канцелларія, као излишна, и дѣла нѣна дођу и опеть на Унгарску Канцелларію. А Србльи, неимаюћи никаквогъ средства помоћи, морали су на све то ѣутати, и трпити. На нѣко успокоенъ нѣово донесе се и другій законъ 10: 1792., коимъ се обѣћавало, да ће одма, како се Канцелларія Србска укине, нѣки између восточногъ закона люди, у коима се изыскивана свойства налазе, кодъ

⁶⁰ У истомъ предговору на стр. XVI: "*Dass die Kaiserin die den Illyriern bewilligte Hofstelle selbst aushob, geschach aus Nachgiebigkeit gegen die Ungarn. Ihr angebetetes Rex Theresia konnte ihnen dieses Opfer nicht versagen* — ", т. е. "А што е Царица установлѣнный за Срблѣ придворный дикастеріумъ сама укинула, то се догодило изъ попуштаня према Мађара. Нѣовъ обожаванный Rex Theresia (Краль Тересія) немогаше имъ ову жертву одказати."

Канцелларіе Унгарске, као и кодъ мѣстозаступаюћегъ Кралѣвскогъ Совѣта намѣштени быти. Но ово е само обѣћано было, па е при томъ и остало, као што имъ е данашній Светѣйшій Патріархъ Іосифъ на діети год. 1843/4 явно у очи казао, и застыдіо ій.

Подъ Фердинандомъ I. Мађарштина е сасвимъ отела была махъ и већъ явно челюсти дизала противу своіу осталы народностій. По закону 1840. VI. §. 7. имали су Србљи по црквама своимъ матрикуле (протоколе крещаемыхъ) не више на свомъ црквенославенскохъ, но на Мађарскомъ езыку водити. И овај су законъ наши преосвештени Митроносцы у Бачкой и Банату, већъ свуда (наравно осимъ воєнне гранйце,) и у животъ увели были. По другомъ опетъ истомъ закона §-фу (одъ године 1840. VI. §. 8.) нико ніе могао быти Парохъ, Капеланъ или Діаконъ, ко ніе Мађарски знао. А изъ закона 1843/44 III. у смотренію слободногъ прелазка изъ едне вѣре у другу, Срблѣ су явно изключили, и тако Калвініма и Лутеранима запоставили. Текъ касніе изишло е у томъ предмету царско рѣшеніе съ недостойнымъ ограниченѣмъ. На послѣдку предлагали су Мађари явно на діети 1847/8, да намъ и кнѣиге наше црковне на мађарскій езыкъ трошкомъ државнимъ преведу, како бы потомъ ове са преводима Мађарскимъ, на подобіе Матрикула, замѣнити могли.

VI.

ВАСКРСЪ

Войводовине Србске,

Австрійске Сербіе.

(1. Мая 1848.)

Одъ Тамишварскогъ народногъ Сабора па до Карловачке преславне Майске Скупштине, протекло е пуны педесетъ и осамъ година. За цѣло то време, време трпльня, угушенъ е быо гласъ храброгъ, многозаслуженогъ народа Србскогъ. Срѣніе было мѣста, на комъ бы Србљи као народъ ступити и стогодишньимъ своимъ лютымъ ранама лѣка потражити могли. Народни Сабори одъ год. 1837. и 1842. ограничени су были единствено на изборъ Митрополіта; на нѣма се дакле ништа о стварма народнымъ ніе радити могло, ни смѣло. Угасила се на конаць и послѣдня тиняюћа искра політическогъ живота нашегъ. И Мађари су насъ, унуке Душана, не више народомъ, но пасмомъ и файтомъ называли. Тако се чинило, као да су све околности у сазаклѣтію противу насъ, и да насъ нигда сунце заслужене болѣ будущности огрѣяти неће. Србинъ ніе могао напредовати ни при најбольой вољи и ревности своіой; онъ е осућенъ быо на вѣчиту борбу противу оны неизчетны препона, коє су му обуставляле релігіозно и душевно нѣгово образованѣ, као и развитакъ матеріалногъ му живота, у коємъ лежи знакъ величине народа, условіе за испуненѣ найвышегъ начела свакогъ народногъ живота, народногъ благостаня.

Но обшти, на западу Европейскомъ появивши се політични покрети допру и до нашегъ милогъ, юначкогъ народа. Догађаи у Паризу, Берлину, Бечу и Пешти-Пожуну, као потресуюћи и изазиваюћи примѣри и нѣга су изъ дубокога сна пробудили, освѣстили и извели на дично полѣ рата за право и свѣтлость. Такови тренутцы у народномъ животу опредѣлени су за утемелнѣ благостаня и праве среће народне.

Сви су народи, и сограђани простране Монархіе Австрійске искали одъ Цара нова права, права нигда пређе неуживана, сходна достоинству нѣиовомъ, сходна духу и захтеванъма напредуюћегъ времена. Они су искали, а Царъ имъ е давао. Ели дакле могао при таковимъ окрестностима еданъ само нашъ добрый народъ и надалъ у пасивномъ свомъ станю остати, и пустити, да другій еданъ прадѣдскомъ неподносимомъ гордошћу надменный народъ, кои е іошть и пређе на нѣга оштрио зубе, садъ о нѣму безъ нѣга располаже? да се диже на гробу нѣгове самосталности, чести и поштены? да му пакостнымъ упливомъ своимъ препятствуе развитакъ явногъ и дружтвеногъ живота нѣговогъ, на кое одъ самогъ Бога право има?

Избрани народа мужеви употребили су сву снагу срдца и духа на то, да овомъ одъ Бога даномъ приликомъ, какву столѣтїя упамтила нису, избевае свой погаженный презрѣный народъ. И доиста они су похвално рѣшили задатакъ свой.

Крѣпость привілегія и уговора, подъ коима е народъ Србскій съ Патріархомъ своимъ Чарноєви-ћемъ у ове стране прешао, обуставлѣна е простомъ физическомъ силомъ, безъ моралне власти и снаге. Народу е Історія нѣгова, комедія преваре, предложена была. И свемогућій гласъ народа на Майской Скупштини уліо е привілегіяма животь, и дао писмену духъ.

На Майской Скупштини оживи име Патріарха Србскогъ у лицу Карловачкогъ Архіепіскопа І о с и ф а Р а я ч и ћ а , оживи староисторическо достоинство Войводе Србскогъ у лицу

11. Стефана Шупљикца Витеза.

И тако съ овимъ дичнымъ именовъ започинѣсе нова епоха у Історіи Србской, за кою вѣштый и безпристрастный Списатель у свое доба оскудѣвати неће.

У Панчеву 5. Дек. 1848.

ДОДАТАКЪ.

I.

Народна заключенія одъ 1. и 3. Мая 1848.

Године 1848. дана 1. Мая држанъ е у Карловцы по обште появльной жельи народной одъ Нѣгове Ексцелленціе Архі-Епископа Карловачкогъ и Митрополита Иосифа Раячића заказаный Србскій Народный Саборъ, састоеій изъ опуномоћены Представника целогъ Србскогъ Народа у Хрватской, Славоніи, Бачкой и Банату, и осталою Унгаріи живеѣегъ, у комъ е слѣдуюће заключено:

Народъ Србскій подъ избранымъ овомъ приликомъ Предсѣдателѣмъ, Нѣговомъ Ексцелленціомъ Господиномъ Иосифомъ Раячиѣемъ, Архі-Епископомъ Карловачкимъ и Митрополитомъ, Народный Саборъ започевши, са жалосћу се опоминюћи неправде, коя му е тымъ учинѣна, што е достоянство и чинъ поглавице Народа Србскогъ, Войводе, и достоянство Патріарха Србскогъ у Аустрійскимъ Државама, противъ учинѣны съ Домомъ Аустрійскимъ, као Владателѣмъ Унгарске и сдружены Кралѣвина, уговора, укинута; и осећаюћи, да му е собственный Поглаваръ за политично управлянѣ нужданъ и да е право, да се Митрополиту нашемъ старо достоянство Патріарха поврати, прогласіо е

1. То право свое, и потоме е Нѣг. Ексцелленцію Гдна Иосифа Раячића, Архі-Епископа Карловачкогъ и Митрополита, за Патріарха Србскогъ у Аустрійскимъ Државама, а Гдна Стефана Шупльикца, Обрштера Огулинске Регименте, за Војводу Србскогъ единодушно изабрао и наименовао.

Наставивши дана 3. Мая Народный Саборъ своя дѣланя, опредѣліо е далѣ:

Осећаюћи, да ни еданъ Народъ позыву природногъ свогъ опредѣленя за доста учинити, и достоянству Народногъ свогъ персоналитета складно се развити и изобразити неможе, ако се све препоне, кое га у той одъ природе наложенной му дужности напредованя и усавершенствованя сметаю, неуклоне, и све вериге, кое га као Народъ, имаюћи свой езыкъ, свою історію, прошлость и будућность, вежу, неразреше, изяснюе се

2. Србскій Народъ за Народъ политично слободанъ и незавысанъ, подъ Домомъ Австрійскимъ и обштомъ Круномъ Унгарскомъ.

Сматраюћи на уговоре Народа Србскогъ съ Домомъ Австрійскимъ и Круномъ Угарскомъ учинѣне, и држећи, да се дана Народу права безъ нарушеня исты уговора укинута немогу, и да е за постоянѣ и утврѣнѣ владателскогъ престола найвећій емаць любовъ и приврженость Народа, коя се сано испуненѣмъ обећаны Народу права и распространенѣмъ слободе, у духу времена обдржати може, желя е Народа Србскогъ, да се

3.Сремъ съ границомъ, Бараня, Бачка съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ Баталіономъ, и Банатъ съ границомъ и Диштриктомъ Кикиндскимъ за Србску Войвоводину прогласи.

Као што ни едно тѣло наравномъ свомъ опредѣленю складно развити се не може, кадъ су му удови разделѣни, и као што ни еданъ удъ тела ніе на корысть, него управо на штету телу, ако ніе на свомъ природномъ мѣсту: тако ни еданъ разкомоданъ Народъ неможе се ни матеріално, ни душевно, ни политично развити, докъ се у еданъ Народъ нестопи, едно државно тѣло на темелю еднакости неоснуе, зато

4.Политичный Савезъ Войвоводине Србске съ Троедномъ Кралѣвиномъ Хорватске, Славоніе и Далмаціе на темелю слободе, и еднакости признае съ тымъ, да се условія овога савеза на истомъ темелю израде и у животъ приведу.

Држећи да е нужно, да се по начелама изречене слободе, независности и државногъ Савеза Войвоводине Србске съ Троедномъ Кралѣвиномъ Хрватске, Славоніе и Далмаціе подъ Круномъ Унгарскомъ наша међусобна одношеня опредѣле, наименовао е Народный Саборъ

5.Еданъ Одборъ, даюћи му пуну власть у име Народа, уставъ предречены одношеня израдити и за потврѣнѣ Народномъ Сабору предложити, све нужно и потребно за постигнуће горе изречене цѣли и намере располагати, — Народный Саборъ у свако доба по потреби и околностима времена сазвати, и еданъ постоянный одборъ одъ неколико лица између себе изабрати, кои ће непрестано овде се бавити, желѣ и теготе Народа примати и за Народный Саборъ у редъ доводити.

Одборъ се тай састои изъ слѣдећи особа:

Андр. Бирра, изъ Вуковара, — Раиѣъ, Парохъ изъ Сивца, — Ник. Путникъ, Капетанъ изъ Шайкашкогъ Баталіона, — Гавр. Николиѣъ, изъ Ђурђева, — Петаръ Томашевиѣъ, изъ Ст. Бановаца, — Пав. Георгіевиѣъ, изъ Винковаца, — Ђорђе Новиѣъ, изъ Каменице, — Моловиѣъ, изъ Руме, — Триф. Младеновиѣъ, изъ Ирига, — Свет. Милутиновиѣъ, изъ Субботице, — Петаръ Стоишиѣъ, изъ Сенте, — Деспиниѣъ, изъ Ковина, — Ник. Томашевиѣъ, изъ Кленка, — Георг. Ђурковиѣъ, изъ Оссека, — Мойс. Георгіевиѣъ, изъ Оссека, — Тома Димиѣъ, изъ Томашеваца, — Мих. Крестиѣъ, изъ Титела, — Теод. Сарайлиѣъ, изъ Жабля, — Крестиѣъ, изъ Загреба, — Кост. Јовановиѣъ, изъ Митровице, — Теоф. Димиѣъ, изъ Баваништа, — Стеф. Ристиѣъ, изъ Карловаца, — Алекс. Стоячковиѣъ, изъ Карловаца, — Сим. Радинъ, изъ Новасела, — Мар. Дракулиѣъ, изъ Ченте, — Евг. Арсеніевиѣъ, изъ Орловата, — Стеф. Бекиѣъ, изъ Перлеза, — Јов. Станковиѣъ, изъ Фаркаждина, — Ђорђе Варсанъ, изъ Панчева, — Ігњатовиѣъ, изъ Чобанца, — Јов. Субботиѣъ, изъ Пеште, — Ђорђе Стояновиѣъ, изъ Пеште, — Коиѣъ, изъ Будима, — Јов. Хаджиѣъ, изъ Новогсада, — Алекс. Костиѣъ, изъ Новогсада, — Ђорђе Стратимировиѣъ, — Іванчевиѣъ, изъ Карловаца, — Васа Кавиѣъ, изъ Петринѣъ, — Васіліевиѣъ, изъ Оршаве, — Ђорђе Пантелиѣъ, изъ Земуна, — Недельковиѣъ, изъ Белецркве, — Ђорђе Мушицки, изъ Ст. Томаша, — Маноіловиѣъ, изъ Ст. Томаша, — Сфта Васиѣъ, изъ Црепае,

— Петаръ Нинковићъ, изъ Буковца,— Арс. Коларскій, изъ Србске Банат. Регименте, — Дим. Завишићъ, изъ Србске Банат. Регименте, — Гавриль Писаровићъ, изъ Шайкашкогъ Бат.

Осећаюћи найискренію и найистинитію любовъ спроћу Влашкогъ Народа и сердачно се радуюћи свакомъ напредку нѣине Народности и желећи, да и нѣинъ Народъ постане Народъ и да се успореди са другимъ Народима, мысли овай Србскій Народный Саборъ, да смо мы Срби као нѣина верна и права браћа дужни нѣи у нѣиномъ народномъ препороженію подпомагати, очекуюћи исту узаймну любовь одъ нѣи; зато одъ нашегъ Краля молимо

6. Да се Влашка народна самосталность у духу слободе, у духу народности осыгура.

Опредѣливши одборъ, кои ће по околностима времена Народный Саборъ сазвати, опредѣлюе се, да се

7. Заказанный за 15. Мая т. г. Србскій Народный Саборъ одложи.

Имаюћи Народъ Србскій подпуну и неограничену власть съ народнимъ добромъ своимъ располагати, и знаюћи, да се Народна дѣла безъ трошка одправляти немогу, опредѣлюе се

8. Да предреченый Одборъ у согласію са Нѣг. Светлости Србскимъ Патріархомъ и Народногоъ Фонда Асистентима, има власть потребну сумму новаца изъ Народне кассе дићи, съ тымъ условіемъ, да се рачунъ о изданомъ новцу Народномъ Сабору после преда, и да се новаць само на найнужднѣя дѣла целогъ нашегъ Народа тичућа се опредѣли.

Желећи ове наше желѣ у животъ привести, дае се

9. Истомъ Одбору власть, да у споразумѣнію са Нѣг. Светости нашегъ Патріарха еданъ одборъ изъ целогъ нашегъ Народа наименуе, кои ће желѣ ове Нѣг. Величеству поднети и Хрватскомъ Сабору саобштити.

Примивши съ радосћу позывъ наше Славенске браће изъ Ческе, у комъ насъ на обште вѣће славенски у Аустріи живећи Народа, у Златный Прагъ ради споразумленя обшты наши славенски интереса позывлю, дае се далѣ

10. Истомъ Одбору власть, да еданъ одборъ одъ стране нашегъ Народа за то вѣће наименуе, кои ће интересе нашегъ Народа тамо заступати.

II.

Изъ протоколла Скупштине Народа Войводине Србске месеца Септемврѣя и Октомврѣя год. 1848. у Карловцы држане.

V. Засѣданіе, 1^{вогъ} Октомврія 1848. у Карловцы држано.

Ч л е н њ 23. Ако бы се, као што се надамо, по окончаномъ народномъ рату овомъ пацификація чинити имала са владѣніемъ Аустрійскимъ, Унгарскимъ и саюзнице наше Троедине Кралѣвине, то Скупштина ова по дужности своей и о томъ попеченіе имаюћи, сачиненіе условія те пацификаціе, на основу заключенія народне Скупштине 1. и 3. Мая о. г.

Поверава верховнимъ поглаварима народнымъ, Нѣговой Светости Госпон. Патріарху и Нѣговой Светлости Г. Войводи на тай начинъ, да ако бы по нужди и обстоятелствама одъ заключенія 1. и 3. Мая у нечему попустити ил' одступити требало, Они условія та нова народнои Скупштине предварително управо тога ради сазвати се имаюћой, ради одобренія предложе.

III.

Изъ записника Сабора Троедне кралѣвине Далматинске, Херватске и Славонске, 5. ѡ слѣдећи мѣсеца Липня (Юнія) и Серпня (Юлія) дана године 1848 држаногъ.

Чланакъ VII.

О савезу Войводине Сербске са Троедномъ Кралѣвиномъ.

Желѣ и захтѣваня Сербскогъ у новоустроенои Войводини Сербскои живећегъ Народа по едномъ подъ предвођенѣмъ Нѣг. Свет. Патріарха Јос. Раячија изасланомъ Сербскомъ одбору Сабору овомъ саобћена и у томъ састоећа, да Троедна Кралѣвина ова у тесный политичный на темелю слободе и савршене еднакости основаный, Войводину Сербску са Троедномъ у едно чверсто державно тѣло стапляюћий савезъ ступивши, и Сербске желѣ и захтѣваня, наиме: потверђенѣ Войводине Сербске и Срѣма съ Границомъ, Баранѣ, Бачке съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ баталіюномъ, и Баната съ Границомъ и Диштриктомъ Кикиндскимъ састоеће, потверђенѣ Патріархе и Войводе, признанѣ независимости и слободе Народа Сербскогъ, обезбѣженѣ Влашке народне самосталности и остала исканя нѣина за свое желѣ призна, и тако ихъ укупно свуда подупире и у животь увести труди се, —нашавши у сердцыма народа Херватско-Славонскогъ найсердачній и найистинити одекъ, и побудивши осѣћанѣ, да е савезъ тай и међусобна тверда и непорушна слога за постигнуће великогъ опредѣленя народа Троедне Кралѣвина посве нужна и потребна.

Съ тога Саборъ овай Троедне Кралѣвине по смыслу 4 точке записника Сербскогъ Народногъ Сабора одъ 1/13 и 3/15. Свибня (Мая) т. г. Савезъ Троедне Кралѣвине са Войводиномъ Сербскомъ изъ Срѣма съ Границомъ, Баранѣ, Бачке съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ Баталіюномъ, и Баната съ Границомъ, Диштриктомъ Кикиндскимъ састоећомъ, на темелю слободе и савршене еднакости основаный прима, све желѣ народа Сербскогъ за свое собствене признав, — чега ради ће ихъ и кодъ престоля Нѣих. Величанства и на свакомъ мѣсту подупирати и у животь увести трудити се.

Надалъ ће се одредити еданъ одборъ, кои ће по примѣру Сербскогъ у 5. точки поменутогъ записника одъ Сербскогъ Народногъ Сабора изасланогъ одбора, уставъ међусобны одношеня Войводине прамъ Троедне Кралѣвине израдити и Сабору овомъ за одобренъ поднѣти.

Чланакъ XI.

О основи одношеня спроу Унгарске и Аустрије по одбору чланкомъ VIII. изасланомъ поднешеной.

6. Да се кралѣвина Далматинска као цѣловитый діо са Троедномъ Кралѣвиномъ сѣдини, — а остале югославянске покраине Монархіе Аустрійске, као што є новоустроена Сербска, затимъ Дольна Штаерска, Корушка, Истрия и Горица да се у ближній савезъ съ овима Кралѣвинама метну.

11. Да народъ троедне кралѣвине Пожешку, Веровитиччу и Сремску Жупанию, као и граничарске регименте, Градишку, Бродску и Варадинску, подъ именовъ Дольне Славоніе, познате, — неманѣ и котаре, Рѣчкій, Бакарскій и Приморскій или Винодолскій сматра као цѣловитый діо Троедне Кралѣвине, и да ће ихъ као свое супротъ свакомъ макаръ коега противника насертаню крѣпко чувати и бранити.

Чланакъ XXIV.

О предузиманю свою дѣла у заєдини са Войводиномъ Сербскомъ.

На саобѣнений одъ Графа Алберта Нужана листъ 3/15. липня (Юнія) т. г. изъ Карловаца одъ Сербскогъ Народногъ одбора на Саборъ овай управлѣнъ, у комъ Сербскій Народный одборъ напомињуѣ савезъ измеђъ Троедне Кралѣвине и Войводине Сербске, кои є веѣ съ обе стране примлѣнъ, и являюѣ, да є Сербскій Народъ веѣ нападнуть, захтѣва, да се Графъ Албертъ Нужанъ долѣ изашалѣ, да станѣ Народа Сербскогъ изложи, и о начину, што сада чинити и како се бранити валя, посавѣтує се, — као и на устмено исвѣстіе и предлогъ истогъ Графа одлучіо є Саборъ Троедне Кралѣвине на темелю примлѣногъ съ обе стране савеза и искрене братске любви поступаюѣи, Войводини Сербской у свако доба за постигнуѣ нѣны желя и физично и морално у помоѣ притеѣи, и све кораке, кои бы се у смотрењу постояня и утверѣенѣ Троедне Кралѣвине и Войводине Сербске и одношеня овы међу собомъ саюжены земаля спроу Аустрије и Унгарске предузети имали, єдино у заєдини и споразумлѣню съ браѣномъ Сербскомъ предузимати,

IV.

**Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Ferdinand I.,
an den Erzbischof Metzes**

Lieber Erzbischof Metz!

Nachdem das hochverrätherische Treiben des Ludwig Kossuth und seiner Genossen in Meinem Königreiche Ungarn bis zur offenen Empörung gestiegen ist, und Ich es für Meine königliche Pflicht erachtet habe, diesen Aufruhr mit der Gewalt der Waffen zu erdrücken, um Meinen treuen Völkern die Wohlthaten einer friedlichen constitutionellen Existenz zu sichern, die unter dem Terrorismus einer verbrecherischen Faktion zur Unmöglichkeit geworden ist, theile Ich Ihnen im Anschlusse Meine aus diesem Anlasse erlassenen königlichen Manifeste mit dem Auftrage mit, auch Ihrerseits auf die möglichst schnelle Verbreitung und Befolgung derselben einzuwirken. Von der bewährten treuen Gefinnung der Ihrer kirchlichen Jurisdiction unterstehenden Bewohner Meines Königreichs Ungarn erwarte Ich, daß sie sich jeder unabweichlich die Strafe des Hochverrathes nach sich ziehenden Verbindung, und jedes Verkehrs mit der rebellischen Faktion enthalten, und Meiner zur Wiederherstellung der Ordnung unter dem Oberbefehle Meines Feldmarschalls Fürsten zu Windisch-Grätz gehenden Truppen jegliche Unterstützung leisten werden. Von Ihrer Treue und Anhänglichkeit aber versehe ich mich, daß Sie Ihren Einfluß auf die dortige Bevölkerung zum Schutze der friedlichen Bewohner Meines Königreiches gegen unnöthige Bedrückungen und Mißhandlungen, und zur Verhütung von Grausamkeit geltend machen, und auch hiedurch zur baldigen Erfüllung des sehnlichsten Wunsches Meines väterlichen Herzens, der Wiederherstellung eines Zustandes von Ruhe und Ordnung beitragen werden, in welchem es Mir möglich sei, den billigen Verlangen Meiner Serbischen Unterthanen Rechnung zu tragen.

Olmütz, den 14. November 1848.

Ferdinand m. p.

IV.

Ручно писмо Нѣг. Величества Цара Фердинанда I., на Архи-Епископа Раячиѣа.

Любезный Архи-Епископъ Раячиѣ!

Будући є издайствено мутенѣ Лудвика Кошута и нѣговы единомысленика у Моіой кралѣвини Унгарској до јавне побуне подигло се, сматрајући Ја за мою кралѣвску дужностъ, ову побуну силомъ оружја угушити, да бы Моимъ вѣрнимъ народима благодѣянја спокоіногъ, уставногъ суштествованја осыгурао, кое є подъ терроризмомъ зликовачке партає немогућношћу постало, саобштавамъ Вамъ у додатку Моє овимъ поводомъ издане Кралѣвске Манифесте са тимъ налогомъ, да и одъ Ваше стране на у колико є могуће брже разпространенѣ и наблюдаванѣ исты садѣйствуєте. Одъ осведочене вѣрности Вашемъ црковномъ судеиству подчинѣны жителя Моє кралѣвине Унгарске очекивамъ, да ћеду се они одъ свакогъ казнѣ издайства неизоставно за собомъ вукућегъ саюза, и свакогъ саобраштенја са бунтовническомъ факціомъ уздржавати, и да ћеду Моме за повратакѣ поредка подъ врховномъ заповешћу Мога Фелдмаршалла Княза одъ Виндишъ-Греца стоєћемъ войнству сваку подпору давати. Одъ Ваше вѣрности и приврженја пакъ очекуемъ, да ћете Вы Ваше втеченіє на тамошнѣ жителство на обрану мирны жителя Моє кралѣвине противъ ненуждны угнѣтаванја и злоставлѣнја, и на предохраненѣ свирѣпства употребити, па и сотимъ на скоро изпуненѣ најтоплиє желѣ Мога отеческогъ срца, повратакѣ таковогъ станја мира и поредка принети, у комъ ће Мени могуће быти, правичнимъ исканьма Мои Србски подданика задоста учинити.

У Оломуцу, 14^{ТОГЪ} Новембрја, 1848.

V.

Zuschrift des k. k. Ministers des Innern Grafen Stadion, an den Serbischen Wojwoden, Stephan Schuplikatz von Vitez.

Seine Majestät haben mit Allerhöchster Entschliezung vom 1 Dezember J. J. Guer Hochwohlgeboren zum Wojwoden der Serbischen Nation mit dem Vorbehalte zu ernennen geruht, über den Wirkungskreis und die Stellung dieses Amtes zur Central – Regierung nachträglich die Allerhöchste Willens – Meinung zu eröffnen.

Es gereicht mir zur besondern Beruhigung, das Schicksal der, dem österreichischen Throne treu ergebenen Serbischen Nation unter den gegenwärtigen Wirren, Ihrer bewährten Treue, Einsicht und Thatkraft anvertraut zu wissen, und ich vertraue ganz, daß Guer Hochwohlgeboren die Bemühungen des Ministeriums, die Empörung der Ungarn zu unterdrücken, den innigsten Verband mit dem österreichischen Kaiserstaate herzustellen und zu befestigen, und dem treuen Serbischen Volke seine Nationalität, so wie die freie Entwicklung seiner Institutionen zu sichern, kräftig unterstützen werden.

Ich ersuche demnach Guer Hochwohlgeboren, mich in ununterbrochener Kenntniß aller hierauf Einfluß nehmenden Ereignisse zu erhalten, insbesondere aber eine detaillirte Darstellung der dormaligen Zustände der Nation, und ihrer Beziehungen zu den angrenzenden Ländern mit thunlichster Beschleunigung mir zu gewähren.

Gleichzeitig werden Guer Hochwohlgeboren mich sehr verbinden, wenn Guer Hochwohlgeboren mir die Mittel angeben wollten, mit Ihnen und der Serbischen Verwaltung mich in fortwährender Geschäftsverbindung zu erhalten, wobei ich aber den Wunsch äußere, daß dieses nicht etwa durch eine Deputation geschehe, die ohne Nutzen viele Kräfte in Anspruch nimmt, da es sich jedoch nur darum handeln kann, eine oder die andere Person in der Nähe des Ministeriums zu haben, die es von Verhältnissen des Landes in steter Kenntniß erhält, die Bedürfnisse derselben anzugeben in der Lage ist, und dabei ein Mittel der Verständigung wird.

Kremsier, am 6. December 1848.

St a d i o n m. p.

An Se. des Herrn Wojwoden der Serbischen Nation General-Major Stephan Schuplikatz, Hochwohlgeboren.

V.

Писмо ц. к. Министра внутрени дѣла Графа Штадіона, на Србскогъ Войводу, Стефана Шупльикца отъ Витезъ.

Нѣгово Величество су Свевысочайшимъ Рѣшеніемъ одъ 1^{вогъ} Декемврія тек. год. Ваше Высокородіе за Войводу Србскогъ Народа са тимъ примѣчаніемъ наименовати благоизволили, да ћеду о кругу дѣлателности и положенію овога званія наспрамъ Средоточногъ правителства Свевычайшу волю и мнѣніе поздніе изявити.

Мени на особито успокоєніє служи то, што знамъ, да є судба Аустрійскомъ престолу вѣрно одданогъ Србскогъ Народа у садашньимъ замѣшателствама, Вашой осведоченой вѣрности, разумности и дѣятелности повѣрена, и сасвимъ самъ увѣренъ да ће Ваше Высокородіє трудове Министеріюма, побуну мађара угушити, найтешню сvezу са Аустрійскомъ царевиномъ повратити и укрепити, и вѣрномъ Србскомъ Народу нѣгову народность, као и свободанъ развитакъ нѣговы заведенія осыгурати, найкрепчіє подпомагати.

Умолявамъ дакле Ваше Высокородіє, да бы ме у непрекидномъ знаню свію на ово втеченію имаюћи догађая оддржали, особито пакъ, да бы ми подробно представленіє садашњи станя народа, и нѣговогъ отношенія къ пограничнимъ земляма у колико є могуће брже предали.

У исто време ће ме Ваше Высокородіє врло обвезати, ако бы ми Ваше Высокородіє средства означити хотѣло, мене съ Вама и са Србскимъ правителствомъ у непрестанномъ посленномъ союзу оддржати, при чему желю изражавамъ, да ово nebude преко каквоє депутаціє, коя безъ ползе многе силе заузима, будући се само о томе дѣлати може, едно или два лица у близкости Министеріюма имати, кои да га о отношеніяма землѣ у непрестанномъ знаню оддржаваю, кои су потребе исте означити у станю, и притомъ средствомъ споразумнѣнія постаю.

У Кремзиру, 6^{тогъ} Декемврія 1848.

Ш т а д і о н њ , с . р .

Нѣговомъ Высокородію Господину Войводи Србскогъ Народа Генераль-Маіору Стефану Шупльикацъ.

VI.

Zuschrift des k. k. Ministers des Innern Grafen Stadion, an Seine Heiligkeit den Patriarchen Najaesics.

Durch die Wiederherstellung des Patriarchates, als oberster kirchlicher Gewalt, und die Erneuerung der Würde eines Wojwoden, als obersten politischen Chef der Serbischen Nation, dann durch die Uebertragung dieser hohen Aemter an Euere Excellenz und den k. k. General-Major Supplicatz, in Bestätigung der vollzogenen freien Wahl, haben Se. Majestät der Kaiser unser Allergnädigster Herr bereits huldvolle Beweise der besonderen Fürsorge für den Bestand und die Wohlfahrt der Serbischen Nation gewährt, und damit noch die bestimmte Zusicherung einer nationalen, den Bedürfnissen des Serbischen Volkes entsprechenden Organisation zu verbinden geruhet.

Se. Majestät haben daher solche Maßregeln getroffen, welche geeignet sind, die Wünsche der treuen und tapferen Serbischen Nation zu befriedigen. Ich fühle mich glücklich, Euere Excellenz von diesen Allerhöchsten Entschlüssen in Kenntniß setzen zu dürfen. Die hohen Verdienste E. E. um Thron und Reich, die ausgezeichneten Leistungen des Hrn. Wojwoden, und die musterhafte Treue und Anhänglichkeit der Serbischen Bevölkerung sprechen laut für sich selbst, und liegen dem Herzen Se. Majestät so nahe, daß zur Erwirkung der wohlverdienten Anerkennung es in diesen wie in künftigen Fällen, weder der Vermittlung von Deputationen, noch der Vorbringung dringender Bitten von Seite derselben bedarf. Die Anerkennung des Grundsatzes der Gleichberechtigung aller dem kaiserlichen Scepter gehorchenden Völker wird stets aus der eigenen freien Entschließung Sr. Majestät hervorgehen.

Ich ergreife die Gelegenheit um Euerer Excellenz die Versicherungen der ausgezeichneten Verehrung zu wiederholen.

Kremsier, am 14. Dezember 1848.

St a d i o n m. p.

An Se. Excellenz den Hrn. Patriarchen und Erzbischof von Majacsics, in Karlowitz.

VI.

Писмо ц. к. Министра внутрени дѣла Графа Штадіона, на Нѣгово Светостъ Патріярха Раячића.

Возпоставленѣмъ Патріярхата, као врховне црковне власти, и обновленѣмъ достоинства Войводе, као врховногъ политическогъ поглавице Србскогъ Народа, далѣ предаванѣмъ овы высоки званія Вашемъ Высокопревозходителству и ц. к. Генералъ-Маіору Шупльикцу, са потврѣненѣмъ учинѣногъ свободногъ избора, Нѣгово Величество су Царъ, нашъ Милостивѣйшій Господаръ, веѣ милости пуна свидѣтельства особыте брыге за обстаянѣ и благостанѣ Србскогъ Народа дади, и сотимъ су іоштъ опредѣлено обеѣнанѣ народногъ, потребама Србскогъ Народа одговараюѣегъ устроенія саюзитя благоизволели.

Нѣгово Величество су дакле такове уредбе учнили, кое су способне желѣ вѣрногъ и храброгъ Србскогъ Народа задовольити. Я се осеѣамъ среѣнимъ, Вашемъ Высокопревозходителству ова Свевысочайша Рѣшенія до знаня доставити моѣи. Высоке заслуге Вашегъ Высокопревозходителства за престоль и државу, отлична дѣла Господина Войводе и примѣрна вѣрность и приврженость србски жителя сама за себе ясно говоре, и леже на срцу Нѣговогъ Величества тако, да за издѣйствованѣ заслуженогъ припознаваня у овимъ, као и у будуѣимъ случаевима ни посредствованѣ депутація, ни предлаганѣ неодложны молба одъ стране исты потребно ніе. Припознаванѣ начала равноправности свію царскомъ скиптру повинуюѣи се народа свагда ѣе изъ собственногъ слободногъ Рѣшенія Нѣговогъ Величества произходити.

Непропуштамъ ову прилику Вашемъ Высоко-превозходителству увераваня отличногъ высокопочитанія повторити.

У Кремзиру , 14^{тогъ} Декемврія 1848.

Ш т а д і о н ъ , с . р .

Нѣговомъ Высокопревозходителству Господину Патріярху и Архи-Епіскопу Раячиѣу, у Карловцы.

VII.

Hanbillet Einer Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an den Erz-Bischof Majacsics

Lieber Erzbischof Majacsics!

Ich habe der Wahl Meines Generals Supplicatz zum Wojvoden der Serbischen Nation Meine kaiserliche Bestätigung ertheilt, in der Absicht, Meiner treuen und tapferen Serbischen Nation in der Wiederherstellung dieser Würde eine Bürgschaft für eine nationale, ihren Bedürfnissen entsprechende innere Organisation zu gewähren. Gleich nach hergestelltem Frieden wird eine der ersten Sorgen Meines väterlichen Herzens sein, eine solche nationale innere Verwaltung nach dem Grundsatz der Gleichberechtigung aller Meiner Völker herbeizuführen.

Olmütz, den 15. Dezember 1848.

Franz Joseph m. p.

Stadion m. p.

VII.

Ручно писмо Нѣг. Величества Цара Франца Јосифа I., на Архи-Епископа Раячића.

Любезный Архи-Епископъ Раячиѣъ!

Я самъ избору Мога Генерала Шупльикца за Войводу Србскогъ Народа Мое Царско потврѣнѣ даровао, съ тимъ намѣреніемъ, Момъ вѣрномъ и храбромъ Србскомъ Народу съ воспоставленѣмъ овогъ достоинства емство дати за народно, нѣговимъ потребама одговараюѣе внутренѣ устроеніе. Одма по повратку мира быти'ће една одъ првы брига Мога отеческогъ срца, таково народно внутренѣ правителство на основу равноправности свію Мои народа произвести

У Оломуцу, 15^{тогъ} Декемврія 1848.

Францъ Јосифъ, с. р.

Штадионѣ, с. р.

VIII.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an den Erzbischof Najacsics!

Lieber Erzbischof Najacsics!

Um Ihre hohen Verdienste um Mein Haus und die Gesamtmonarchie zu belohnen, und um Meinem treuen und tapferen Serbischen Volke einen Beweis meiner besonderen kaiserlichen Gnade und Fürsorge zu geben, erneuere Ich das Patriarchat, wie es bereits von Ihren Vorfahren auf dem Erzbischöflichen Stuhle von Carlowitz bekleidet wurde, und verleihe Ihnen die Würde und den Titel eines Patriarchen.

Olmütz, am 15. December 1848.

Franz Joseph m. p.

Stadion m. p.

VIII

Ручно писмо Нѣговогъ Величества Цара Франца Іосифа І., на Архи-Епископа Раячића.

Любезный Архи-Епископъ Раячићъ!

Да бы Ваше велике заслуге о Моме Дому и целокупной Монархіи наградио, и да бы Моме вѣрномъ и храбромъ Србскомъ Народу сведочбу Мое особыте Царске милости и брыге дао, обновлявамъ Я Патріархатъ, као што е онъ већ одъ Ваши предшественника на Архи-Епископской столицы у Карловцы притяжаванъ быо, и даруемъ Вама достоинство и титулу Патріарха.

У Оломуцу, 15^{тогъ} Декемврія 1848.

Францъ Іосифъ, с. р.

Штадіонъ, с. р.

IX.

Manifest vom 3/15 Dezember 1848.

Wir Franz Joseph der Erste, von Gottes Gnaden, Kaiser von Oesterreich; König von Ungarn und Böhmen, König der Lombardei und Venedig's, von Dalmatien, Croatien, Slavonien, Galizien, Lodomerien und Illyrien; Erzherzog von Oesterreich; Herzog von Lothringen, Salzburg, Steiermark, Kärnthén, Krain, Ober- und Nieder-Schlesien; Großfürst von Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; gefürsteter Graf von Habsburg und Tirol etc etc etc.

Unsere tapfere und treue Serbische Nation hat sich zu allen Zeiten durch Anhänglichkeit an Unser kaiserliches Haus, und durch heldenmüthige Gegenwähr gegen alle Feinde Unseres Thrones und Unserer Reiche rühmlichst hervorgethan.

In Anerkennung dieser Verdienste und als besondern Beweis Unserer kaiserlichen Gnade und Fürsorge für den Bestand und die Wohlfahrt der Serbischen Nation haben Wir beschlossen, die oberste kirchliche Würde des Patriarchales wieder herzustellen, wie sie in früheren Zeiten bestand, und mit dem Erzbischöflichen Stuhle von Karlowitz verbunden war, und verleihen den Titel und die Würde eines Patriarchen Unserm lieben und getreuen Erzbischof von Karlowitz **J o s e p h M a j a c s i c s**.

Wir finden Uns ferner bestimmt, die auf Unsern General-Feldwachtmeister **S t e p h a n S u p p l i c a t z** de Bitez gefallene Wahl zum Wojwoden der Serbischen Nation, unter Wiederherstellung dieser altgeschichtlichen Würde, zu bestätigen.

Es ist Unser kaiserlicher Wille und Absicht, durch die Wiederherstellung dieser obersten geistlichen und weltlichen Würden Unserer treuen und tapferen Serbischen Nation eine Bürgschaft für eine nationale, ihren Bedürfnissen entsprechende innere Organisation zu gewähren.

Gleich nach hergestelltem Frieden wird es eine der ersten und angelegentlichsten Sorgen Unseres väterlichen Herzens sein, eine solche nationale innere Verwaltung nach dem Grundsatz der Gleichberechtigung aller Unserer Völker zu regeln und festzustellen.

Gegeben in Unserer königlichen Hauptstadt Olmütz am 15. Dezember 1848.

IX.

Манифестъ одъ 3/15 Декемврія 1848.

Мы Франць Іосифъ Првый, Божіомъ милосѣу Царь Аустрійскій; Краль Унгарскій и Ческій, Краль Ломбардіе и Млѣтака, Далматинскій, Хорватскій, Славонскій, Галиціе, Владиміріе и Иллиріе; Архи-Войвода Аустрійскій; Войвода Лотарингіе, Салцбурга, Штаерске, Корушке, Крайнске, Горнѣ- и Долнѣ-Шлезіей; Великій Князь Ерделя; Пограничный Графъ Моравіе; Покняженный Графъ Хабсбурга и Тирола и. т. д. и т. д. и т. д.

Нашъ храбрыи и вѣрный Србскій Народъ у сва се времена приврженосѣу къ Нашемъ Царскомъ Дому, и витежкимъ одпоромъ противу свію неприятеля Нашега престола и Наши држава найславніе одликовао.

У признаваню овы заслуга и као особито доказателство Наше царске милости и бриге о постоянно и благостаню Србскогъ народа, заключилисмо, да Врховно црковно достоинство Патріархата опетъ воспоставимо, као што е оно у преѣашня времена постоянно, и са Архіепіскопскомъ столицомъ Карловачкомъ саюжено было, и даруемо титулу и достоинство Патріарха Нашемъ любезномъ и вѣрномъ Архіепіскопу Карловачкомъ Іосифу Раичићу.

Рѣшилисмо се далѣ, да на Нашегъ Генерал-Маіора Стефана Шупльицка Витежкогъ падшій изборъ за Войводу Србскогъ, поредъ воспоставленя овогъ староісторическогъ достоинства, потврдимо.

Наша е царска воля и намѣра, да са воспоставленѣмъ овы врховны свештены и мірски достоинства, Нашемъ вѣрномъ и храбромъ Србскомъ Народу емство дамо за народно, нѣговимъ потребама одговараюѣе унутрашнѣ устроеніе.

Одма по повратку мира быт'ѣе една одъ првыи и найпречи брига Нашегъ отеческогъ срдца, да таково народно унутрашнѣ управителство по начелу равноправности свію Наши народа уредимо и утвердимо.

Дано у Нашемъ Кралѣвскомъ главномъ граду Оломуцу 15. Декемврія 1848.

Франць Іосифъ, с. р.

Франць Графъ Штадіонъ, с. р.

X.

Aus der Reichsverfassung vom 4. März 1849.

§. 72. Der Wojwodschaft Serbien werden solche Einrichtungen zugesichert, welche sich zur Wahrung ihrer Kirchengemeinschaft und Nationalität auf ältere Freiheitsbriefe und kaiserliche Erklärungen der neuesten Zeit stützen.

Die Vereinigung der Wojwodschaft mit einem anderen Kronlande wird, nach Einvernehmung der Abgeordneten derselben, durch eine besondere Verfügung festgestellt werden.

X.

Изъ Државногъ Устава одъ 4. Марта 1849.

§. 72. Войводовини Сербіи осигураваю се такова уређеня, коя се ради обезбђеня нѣовогъ црковногъ обштинства и народности на старіимъ привілегіама и царскимъ изявленіама найновіегъ времена осниваю.

Саединѣнѣ Войводовине са другомъ коіомъ Круновиномъ утврдит'есе, по преслушанію Посланика нѣны, особытомъ наредбомъ.

XI.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an Seine Heiligkeit den Patriarchen Kajacsics.

Lieber Patriarch Kajacsics

Da die Herstellung einer gesetzmäßigen Regierungsgewalt in denjenigen Ländern, welche durch die loyalen Bestrebungen der getreuen Serbischen Nation den destruktiven Absichten der Parthei des Aufbruchs in Ungarn entzogen, und durch die Fortschritte Meines Österreichisch-Serbischen Armeecorps bis jetzt besetzt worden sind, dringend nothwendig ist; so habe ich in Anerkennung Ihrer lobenswerthen bisherigen Bemühungen, der Anarchie in diesen Bezirken zu steuern, und in Betracht, daß dieselben größtentheils von dem Serbischen Volke bewohnt werden, was bei gesetzlicher Feststellung des künftigen Verwaltungs-Gebietes des der Nation bereits gewährten eigenen Woywoden dereinst die Hauptücksicht der Bestimmungsgründe sein wird, Sie mit der provisorischen Verwaltung der von dem Österreichisch-Serbischen Armeecorps bis jetzt besetzten Provincial-Bezirke, nemlich: des Sirmier, Batscher-Bodrogher und Torontaler Comitats, nebst dem Stuhlgerichts-Bezirke von Werschetz im Temescher Comitats, und der im Umfang dieser Bezirke gelegenen königlichen Freistädte und Jurisdictionen, als Meinen speciell bevollmächtigten kaiserlichen Commissär zu beauftragen gefunden.

Da Ich jedoch für die Dauer des gegenwärtigen Krieges und bis zur gänzlichen Bewältigung des Aufstandes in Ungarn die oberste Leitung der Verwaltung dieses Königreiches, und aller bisher damit verbundenen Länder, über welche der Kriegszustand ausgesprochen werden mußte, dem Oberkommandanten Meiner Armee, Feld-Marschall Fürsten zu Windisch-Grätz anvertraut habe; so ist es nöthig, daß auch das Ihnen übergebene Gebiet mit Rücksicht auf den bestehenden Kriegszustand, und im Einklange mit den vom Armeecorps-Oberkommandanten aufgestellten Grundsätzen und Maßregeln verwaltet werde.

Zur Vermittlung dieses Verhältnisses habe ich den von dem Feld-Marschall Fürsten Windischgrätz als Militär-Distrikts-Commandanten in Sirmien, Baeska und Banate aufgestellten General-Major von Mayerhofer bestimmt, mit welchem Sie in jeder Beziehung, vorzüglich aber in allen militairischen und politischen Gegenständen das engste Einvernehmen zu pflegen, im übrigen aber Ihre Berichte an den gedachten Feld-Marschall und an Meine betreffenden Ministerien zu leiten haben, von welchen Ihnen auch die nöthigen Detail-Anweisungen zugehen werden.

Zur Besorgung der Kammeralgeschäfte und der Verwaltung des öffentlichen Gutes und Wahrung der Interessen des Fiscus ist Meine Regierung beauftragt, einen eigenen Administrator in dem Ihrer Verwaltung anvertrauten Bezirke zu bestellen, welchen Sie, so wie den Militär-Distrikts-Commandanten, in jeder Beziehung in seinem Amte zu unterstützen habend.

Da der Militär-Districts-Commandant General-Major von Mayerhofer zugleich angewiesen ist, die Administration der Sirmischen und banatischen Grenz-Gruppen und Bezirke mit Meinem Kriegs-Ministerium zu vermitteln, deren Administration bisher ebenfalls unter Ihrem Einflusse gestanden hat; so haben Sie ihn hiebei in jener Weise zu unterstützen, welche unter Beibehaltung des Militär-Organismus der Grenz-Bezirke, und den in der Reichsverfassung vom 4. März dieses Jahres aufgestellten Grundsätzen mit den vorliegenden Umständen vereinbar ist, bis eine definitive Regelung auch dieses Grenzverhältnisses in der Zukunft möglich sein wird.

General-Major von Mayerhofer wird zu diesem Ende angewiesen, auch in Bezug auf die Militär-Grenz-Angelegenheiten in seinem Bezirke mit Ihnen das nöthige Einvernehmen zu pflegen.

Olmütz, am 2. April 1849.

Franz Joseph m. p.

Schwarzenberg p. F. M. S.

XI.

Ручно писмо Нѣговогъ Величества Цара Франца Іосифа І., на Нѣгову Светость Патріярха Раячиѣ.

Любезный Патріярхъ Раячиѣ!

Будуѣи є повратакъ законне правителственне власти у онимъ земляма, кое су законнимъ настояванѣмъ вѣрногъ Србскогъ Народа пагубнимъ намѣреніама бунтовничке партає у Уягаріи одузете, и напредованѣмъ Мое Аустрійско-Србске войске досадъ заузете, необходимо нужно; то самъ я Вама, припознаваяѣи Ваше похваледостойне досадашнѣ труде, анархію у тимъ окружіама укинути, и сматраюѣи, да у истимъ по веѣой части Србскій Народъ обитава, кое ће при законномъ опредѣленю будуѣегъ управителственногъ предѣла народу веѣ дарованогъ собственногъ Войводе едномъ поглавито призрѣніє опредѣлююѣи основа быти, привременно управление одъ Аустрійско-Србске войске досадъ заузеты провинціалны-окружіа, т. є. Сремске, Бачко-Бодрогске и Торонталске Вармеѣе, са судейскимъ окружіємъ Вршачкимъ у Тамишварской Вармеѣи, и лежеѣи у простору овы окружіа кралѣвски вароша и надлежателства, као Моме особенно опуномоѣеномъ Царскомъ Коммессару предао.

Будуѣи самъ пакъ Я за време траюѣегъ садашнѣгъ рата, и докъ побуна у Унгаріи конечно савладана nebude, врховно воденѣ управителства ове Кралѣвине, и свію досадъ са овомъ саюзени земаля, надъ коима се станѣ рата нареѣи морало, врховномъ Заповѣднику Мое Войске, Фелдмаршаллу Князу одъ Виндишгреца, повѣрю; зато є нужно, да и Вама преданый предѣлъ са призрѣніємъ на постоеѣе станѣ рата, и у согласію са опредѣленнымъ одъ Врховногъ Заповѣдника войске начелама и уредбама управлянѣ буде.

На посредствованѣ овогъ отношенія опредѣлю самъ Я военнимъ окружнымъ Заповѣдникомъ у Срему, Бачкой и Банату одъ Фелдмаршалла Княза Виндишгреца поставлѣногъ Генераль-Маіора отъ Маерхофера, съ коимъ Вы у свакомъ отношенію, особито пакъ у свима военнимъ и политическюгъ предметима найтешнѣ споразумнѣнѣ наблюдавати, у прочемъ пакъ Ваша извѣстія на споменутогъ Фелдмаршалла и на Мое тицаюѣе се Министеріє управляти имате, одъ кои ће Вамъ и нужна поособна упутствія долазити.

За одправлянѣ Каммералны послова и управлянѣ државногѣ иманя и храненѣ корысти фишкуса Мое є правителство налогъ добыло, особенногѣ Администратора у окружію Вашемѣ управителству повѣреномѣ поставити, кога Вы, као и военногѣ окружногѣ Заповѣдника у свакомѣ отношенію у нѣговомѣ званію подпомагати имате.

Будући є военный окружный заповѣдникѣ Генераль Маіорѣ отъ Маерхоферѣ скупа упућенѣ, администрацію Сремски и Банатски граничара и окружія са Моимѣ Министеріумомѣ рата посредствовати, кои є администрація досадѣ такођерѣ подѣ Вашимѣ втеченіемѣ стояла; то га Вы притомѣ онимѣ начиномѣ подпомагати имате, кои се поредѣ задржаваня войннчкогѣ устройства (organism) граничарски-окружія, и по опредѣленимѣ у Државномѣ Уставу одъ 4^{тогѣ} Марта ове године начелма са постоећимѣ обстоятелствама слаже, докѣ конечно уређенѣ и овогѣ граничарскогѣ отношенія у будуће могућнимѣ непостане.

Генераль-Маіорѣ отъ Маерхоферѣ на овай конацѣ упућуе се, да у отношенію на дѣла военне границе у нѣговомѣ окружію съ Вама нужно споразумлѣнѣ наблюдава.

У Оломуцу, 2^{погѣ} Априлія 1849.

Францѣ Іосифѣ, с. р.

К. Шварценбергѣ, с. р. Ф. М. Л.

XII.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an Seine Heiligkeit den Patriarchen Metaxakis.

Lieber Patriarch Metaxakis!

Nachdem die Wirksamkeit des Oberbefehlshabers Meiner Armee in Ungarn und Meines ihm zur Seite gestellten bevollmächtigten Commissärs für die Civil-Angelegenheiten sich auch auf jene Landestheile erstreckt, deren provisorische Leitung Ihnen in Folge Meines Handschreibens vom 2. April l. Js. bisher anvertraut war, habe Ich beschlossen, Ihre Einsicht und Ergebenheit für jetzt in einem andern Wirkungskreise in Anspruch zu nehmen.

Sie haben sich demnach ohne Verzug an Mein Hoflager zu begeben, um hier an den Berathungen über Angelegenheiten Theil zu nehmen, welchen Meine lebhafteste Fürsorge gewidmet ist, und die sich auf die Zukunft Meiner treuen Serbischen Nation, und auf die nächsten Bedürfnis der griechisch nicht-unirten Kirche beziehen.

Schönbrunn, den 11. Juli 1849

Franz Joseph m. p.

К. Шварценберг м. р. Ф. М. Л.

XII.

Ручно писмо Нѣговогѣ Величества Цара Франца Іосифа І., на Нѣгову Светость Патріарха Раячића.

Любезный Патріярхъ Раячићъ!

Будући се дѣйствованѣ Врховногъ Повелителя Мога войнства у Унгаріи и Мога нѣму придоданогъ опуномоћеногъ коммессара за цивилна дѣла и на оне части землѣ простире, кои є привременно управлянѣ Вама у слѣдству Мога Ручногъ писма одъ 2^{рогъ} Априлія тек. год. досадъ повѣрено было, заключіо самъ Я Ваше проницателство и одданность засадъ у другомъ кругу дѣятелности употребити.

Имате дакле безъ отлаганя у Мой Дворскій станъ доѣи, да овде участвуете у совѣтованьма о дѣлма, коима є Мое живо старанѣ посвећено, и коя се на будућность Мога вѣрногъ Србскогъ Народа, и на найближе потребе греко-несаєдинѣне цркве относе.

У Шенбруну, 11^{тогъ} Юлія 1849.

Францъ Іосифъ, с. р.

К. Шварценбергъ, с. р. Ф. М. Л.

XIII.

Aus dem Vortrag des k. k. Ministerrathes, betreffend die provisorische Organisirung der Verwaltung in Ungarn, vom 12. Oktober 1849.

Der Wojwodschafft Serbien ist im §. 72 der Reichsverfassung eine von Ungarn unabhängige Stellung, so wie eine, ihre Vereinigung mit einem andern Kronlande regelnde Verfügung in Aussicht gestellt.

Ueber die künftige Organisirung und Abgrenzung derselben, wird Euerer Majestät ein besonderer Vortrag erstattet.

Die ehemalige Landesverfassung Ungarns ist durch die Revolution selbst beseitigt, und ein besonderes Statut wird, begründet auf die Principien der Reichsverfassung; nämlich auf die Einheit der Monarchie, auf die Gleichstellung der Kronländer, und auf die Gleichberechtigung aller Volksstämme die landesverfassungsmäßigen Beziehungen zu regeln haben.

XIII.

Изъ предложенія ц. к. Министерскогъ Савѣта, у смотренію привременногъ устроєнія управителства у Унгарској, одъ 12. Октомврія 1849.

Войводовини Сербіи є у §-фу 72. Државногъ Устава обећано одъ Унгаріе независимо положеніе, као и расположенѣ, уређуюће нѣно саюженѣ са другомъ коіомъ Круновиномъ.

О будућемъ устроєню и ограниченю исте, Вашемъ ће се Величеству особенно предложенѣ учинити.

Пређашній земальскій Уставъ Унгаріе самомъ револуціомъ є укинутъ, и особытый штатутъ, основанъ на начелма Државногъ Устава, сырѣчь на единству Монарфіе, на еднакости Круновина и на равноправности свію народны племена, имаѣе уредити земальскомъ Уставу сходна одношеня.

XIV.

Allerunterthänigster Vortrag des Ministerrathes,

**die Organisirung der Serbischen Wojwodschafft und
des Temescher Banates betreffend.**

Allergnädigster Herr!

Einen eigenthümlichen Bestandtheil in dem Territorium Ungarns bilden die südöstlichen Landschaften von den unteren Flußgebieten der Donau und der Theis, der Drau und Save bis zur Marosch und bis zur Siebenbürgischen Gränze.

Im 16. Jahrhunderte von den Türken erobert und nebst einem großen Theile des eigentlichen Ungarlandes von denselben und ihren Anhängern durch mehr als 150 Jahre im Besitze behalten, waren jene Gebiete besonders im 17. und 18. Jahrhunderte der Schauplatz blutiger und verheerender Kriege, und verdankten ihre Befreiung von dem Türkischen Joch und ihre neuerliche Urbarmachung der ausdauernden Tapferkeit, dem Fleiße und der Thätigkeit christlicher Kämpfer und Einwanderer. Als in Folge des von Kaiser Leopold J. an die Illyrischen Bewohner der unter Türkischer Bothmäßigkeit südwärts von der Donau und Save befindlichen Länder gerichteten Aufrufes vom 6. April 1690, und in Folge des über Sendung des Metropolitens von Zenapolis, Isaias Diakovic, unterm 21. August 1690 erlassenen kaiserlichen Diploms mit dem Patriarchen, Arsenius Czernovic, 36 — 37,000 Serbische Familien Griechisch-nicht-unirten Glaubens in die entvölkerten Landestheile zwischen der Save und Drau und an der Theißmündung einwanderten, wurden denselben durch das Privilegium vom 20. August 1691 besondere Begünstigungen und Rechte, vornämlich die Unabhängigkeit ihrer Kirche und freie Religionsübung nach den Gebräuchen des Griechischen Ritus, die Wahl ihres Kirchenfürsten und Wojwoden und die innere Verwaltung durch eigene Magistrate zugestanden. Ein an den Erzbischof Czernovic und den Vice-Wojwoden Monasterly im Jahre 1694 erlassenes Rescript hat der Serbischen Nation die Freiheit von jeder Comitatsgewalt und die unmittelbare und alleinige Untere ordnung unter die kaiserliche Regierung zugesichert.

Erläuterungen und Bestätigungen dieser, dem Nazzischen Volksstamme verliehenen Privilegien erfolgten in den Jahren 1695, 1706, 1713, 1715 und 1743.

Die Serbischen Einwanderer halfen mit ihrem Gute und Blute den kaiserlichen Gruppen bei der Behauptung des wiedergewonnenen Gebiethes, und als im Carlowitzer Frieden vom Jahre 1699 das Land zwischen der Donau und der Theißmündung, so wie die westlichen Theile Syrmiens von der Pforte an Oesterreich abgetreten und weiterhin die Theiß und Marosch als Gränzen des beiverseitigen Gebiethes bestimmt worden waren, erhielten im Jahre 1702 das Slavonische, so wie das Theiß und Maroscher Gränzland, unmittelbar den Centralstellen in Wien untergeordnet, eine militärische Verfassung.

Durch den Passarowitzter Frieden vom Jahre 1718 gelangte das Banat von Temeswar, oder das Land zwischen der Marosch, Theiß, Donau und Siebenbürgen an Oesterreich, und wurde gleichfalls als Militär-Gränzland organisirt. Doch nach wenigen Dezzennien entschwand mit dem Zurückdrängen der Osmanen das unmittelbare Bedürfniß einer militärischen Verfassung.

Im Jahre 1747 wurde das Gränzland an der Save und Donau ohnedieß bereits durch die theilweise Herstellung der Comitats Syrmien, Posega und Berdeze verringert, so wie im Jahre 1750 die Theißer und Maroscher Glänze aufgehoben und im Jahre 1751 die Einführung der Provincial-Verfassung im Banate angeordnet. Im Jahre 1763 besetzten die Tschalkisten-Compagnien das Delta an der Mündung der Theiß in die Donau. Im Jahre 1768 erfolgte die eigentliche Ausscheidung der

Banater Militärgränze von dem Provinziale, aus der ersteren wurden im Jahre 1773 drei Regiments-Bezirke gebildet, und das letztere, nachdem es in drei Comitate, Temesch, Torontal und Krasso geteilt worden war, vom Kaiser Joseph II. der Central-Verwaltungs-Behörde des Königreichs Ungarn untergeordnet.

Doch betraf diese Maßregel nur die politische Administration des Landes, in militärischer und cameralistischer Beziehung blieb das Banat fortan in unmittelbarer Abhängigkeit von den Centralstellen in Wien.

Mit diesen administrativen Umstellungen Hand in Hand, gingen, immer größere Unzufriedenheit unter den Serben erregend, ja sogar mehrfache Aufstände und nachthafte Auswanderungen veranlassend, die Angriffe auf ihre nationale Selbständigkeit und die gegen ihre Confession gerichteten Unionsbestrebungen.

Die eigene innere Verwaltung derselben und namentlich die in Esseg, bestandene politische Commission hörte auf; die im Jahre 1760 eingesetzte Illyrische Hof-Deputation wurde im Jahre 1779 und die im Jahre 1790 eingeführte Illyrische Hofkanzlei schon im Jahre 1792 mit Uebertragung ihres Geschäftskreises an die Ungarische Hofkanzlei wieder aufgelöst, die Würden des Woywoden und des Patriarchen nicht mehr verliehen.

Die Bestrebungen der Magyaren, ihre Nationalität zur alleinherrschenden in ganz Ungarn zu machen, waren auch gegen die, anderen Volksstämmen angehörigen Bewohner der südöstlichen Landestheile gerichtet.

Als die Ereignisse des Jahres 1848 das Nationalitäts-Gefühl der unterdrückten Völkerschaften wieder erweckten, und die damals in Ungarn herrschende Partei einerseits schroffer als je ihren Suprematie-Gelüsten Geltung zu verschaffen suchte, und andererseits gegen die österreichische Monarchie in immer rücksichtsloserer Feindseligkeit und endlich in offener Empörung auftrat, haben die Serben vor Allem sich diesen unheilvollen Bestrebungen widersetzt, die Bürgerschaften ihres nationalen Bestandes in Anspruch genommen und in bewährter Anhänglichkeit und Treue für das erlauchte Kaiserhaus und für die Interessen des Gesamtreiches die Waffen ergriffen.

Der treuehorsaamste Ministerrath war schon wiederholt in der Lage Euerer Majestät allergnädigste Aufmerksamkeit auf diese Schilderhebung der Serben, auf ihre ausdauernde Tapferkeit und auf die Eingebung zu lenken, womit sie die furchtbaren Folgen des verheerenden Bürgerkrieges ertrugen.

Die vom Carlowitzer National-Congresse im Mai 1848 vorgenommene Wahl eines Woywoden, ward durch die Allerhöchste Entschließung vom 1. December 1848 unter Wiederherstellung dieser altgeschichtlichen Würde bestätigt und mittelst Allerhöchsten Handschreibens vom 15. December 1848 dem Metropolit von Carlowitz gleich seinen Vorfahren auf dem erzbischöflichen Stuhle der Titel und die Würde eines Patriarchen verliehen. Mit dem kaiserlichen Patente vom 15. December 1848 wurde außerdem der Serbischen Nation die Gewährung einer nationalen, ihren Bedürfnissen entsprechenden innern Organisation und Verwaltung mit dem Beisatze in Aussicht gestellt, daß dieselbe, sobald der Friede hergestellt sei, nach dem Grundsätze der Gleichberechtigung aller Völker geregelt und festgestellt werden würde.

Die von Euerer Majestät verliehene Reichsverfassung vom 4. März 1849 hat der Woywodenschaft Serbien jene Einrichtungen, die sich zur Wahrung ihrer Kirchengemeinschaft und Nationalität auf ältere Freiheitsbriefe und kaiserliche Erklärungen der neueren Zeit stützen, zugesichert, und eine besondere Berathung und Verfügung über die Vereinigung der Woywodenschaft mit einem andern Kronlande in Aussicht gestellt.

Als ferner Euerer Majestät um eine durch die damaligen Kriegsumstände gebothene administrative Einrichtung zu treffen, mit Allerhöchstem Handschreiben vom 2. April d. J. Sich bewogen fanden, den Patriarchen Joseph Rajacic als speciell bevollmächtigten kais. Commissär mit der provisorischen Verwaltung der Provinzial-Bezirke des Sirmier, Bacs, Bodrogher und Torontaler

Comitates und des Werschetzer Bezirkes, so wie der im Umfange dieses Gebietes gelegenen königlichen Freistädte und Jurisdictionen zu beauftragen, ward die allergnädigste Zusicherung beigelegt, daß bei der gesetzlichen Feststellung des künftigen Verwaltungsgebietes der Woywodtschaft die Rücksicht auf die Ausdehnung der Bevölkerung einen hauptsächlich Bestimmungsgrund abzugeben habe.

Endlich, als der Aufwand in Ungarn seiner gänzlichen Besiegung entgegenging, geruhten Cuerer Majestät mit Handschreiben vom 11. Juli 1849 den Patriarchen Rajacic an Allerhöchst Ihr Hoflager zu berufen, um der Regierung bei den Berathungen über die künftige Stellung der Serben zur Seite zu stehen.

Um die zur Entscheidung über Ungarns südöstliche Landestheile notwendigen Vorlagen und Aufklärungen zu gewinnen, hat der treuehorsaamste Ministerrath nicht nur die Sammlung aller darauf bezüglichen Daten veranlaßt, sondern auch sich mit landeseingebornen Männern des Vertrauens und der besonderen Kenntniß aller jenes Gebieth und die Völkerschaften, die es bewohnen, betreffenden Verhältnis umgeben.

Der treuehorsaamste Ministerrath ist nun in der Lage, der Allerhöchsten Sanction Cuerer Majestät jene Beschlüsse zu unterbreiten, durch deren Vollzug nach seinem ehrerbiethigsten Dafürhalten die der Serbischen Nation gemachten Zusicherungen in gleichmäßiger Durchführung des allgemeinen Grundsatzes nationaler Gleichberechtigung, so weit es praktisch thunlich ist, verwirklicht und die staatsrechtlichen und administrativen Verhältnisse der im Südosten von Ungarn gelegenen Gebiethstheile in einer eben so sehr den Bedürfnissen ihrer Bewohner wie dem Interesse des Gesamtreiches entsprechenden Art und Weise geregelt werden sollen.

Was zuerst die Stellung jenes Territoriums gegenüber Ungarn betrifft, so ist vor Allem zu bemerken, daß der Woywodtschaft Serbien durch die Einreihung unter und neben den übrigen Kronländern im IX. Abschnitte der Reichsverfassung und namentlich durch den §. 72 derselben eine von Ungarn gesonderte Stellung angewiesen, und eine ihre Vereinigung mit einem anderen Kronlande festsetzende Verfügung in Aussicht gestellt worden ist.

Damit diese Vereinigung eine offene Frage bleibe, deren endliche Entscheidung im Sinne der Reichsverfassung erst nach Einvernehmung von Abgeordneten der Woywodtschaft erfolgen kann, muß das Land selbst in eine Stellung kommen, in der es über den Anschluß nach der einen oder der anderen Seite hin sich unabhängig auszusprechen vermag, und durch repräsentative Einrichtungen ein gesetzliches Organ zur Abgabe seiner Erklärungen erhält.

Eine solche Stellung bedingt keineswegs die definitive Constituirung jenes Gebietes als eigenes Kronland; denn ein solcher Ausspruch ist nach §. 6 und 123 der Reichsverfassung der Gesetzgebung vorbehalten, nachdem der §. 1 der Verfassung unter den Kronländern des Reiches die Woywodtschaft Serbien nicht aufzählt, und nachdem auch dem §. 72 der ihre Vereinigung mit einem andern Kronlande weiteren Einvernehmungen und Verfügungen überläßt, die Voraussetzung zu Grunde liegt, daß jenes Gebieth früher noch nicht als eigenes Kronland hingestellt werde.

Unter der Vereinigung mit einem anderen Kronlande kann nämlich nur die völlige Einverleibung, so daß die vereinigten Gebieth zusammen ein Kronland bilden, verstanden werden, weil die Reichsverfassung nur allein die Vereinigung aller Kronländer in der Gesamtheit des Reiches, keineswegs aber ein politisches Sonderbündniß eines Kronlandes mit einem anderen Kronlande anerkennt.

Sobald daher das Territorium der Woywodtschaft Serbien als ein eigenes Kronland des Reiches erklärt würde, wäre zugleich auch die im §. 72 der Reichsverfassung offen gelassene Frage ihrer Vereinigung mit einem anderen Kronlande beseitigt.

Die Regierung Cuerer Majestät kann demnach, ohne die Kronlandsfrage definitiv zu entscheiden, sich nur darauf beschränken, die verfassungsmäßige Lösung derselben möglich zu machen.

Der verfassungsmäßige Weg besteht darin, daß dem Lande durch eine gesetzliche Vertretung die Möglichkeit, sich über den Anschluß zu erklären, eröffnet, und daß im Falle einer bejahenden Erklärung mit den Abgeordneten des Kronlandes, in welches die Einverleibung Statt finden soll, unter Vermittlung der vollziehenden Gewalt über die Verbindung und die Bedingungen derselben verhandelt und das Resultat, ebenso wie der im entgegengesetzten Falle die Bildung eines eigenen Kronlandes betreffende Antrag der Reichsgewalt unterbreitet werde.

Für die Anbahnung dieses den Bestimmungen der Reichsverfassung entsprechenden Verfahrens genügt es, wenn die südöstlichen Landestheile Ungarns, deren Einrichtung den Gegenwand dieses allerunterthänigsten Vortrages bildet, hinsichtlich der Repräsentation auf einem Landtage und auf dem Reichstage — als mit den Attributen eines Kronlandes versehen betrachtet, und in administrativer Beziehung als ein selbstständiges, von Ungarn getrenntes Gebieth unmittelbar der Reichsregierung untergeordnet werden.

Für diese Ausscheidung aus dem Verwaltungsgebiete Ungarns sprechen außerdem noch historische, national-ökonomische und politische Gründe von großem Gewichte.

Ein geschichtlicher Rückblick lehrt, wie es bereits im Eingange dieses allerunterthänigsten Vortrages angedeutet worden ist, daß Ungarn, nachdem es durch die Eroberungen der Osmanen und durch den Abfall ihrer aufständischen Bundesgenossen lange Zeitperioden hindurch zersplittert und nur ein Theil davon im Westen der österreichischen Regierung unterworfen geblieben war, gegen Ende des XVII. Jahrhunderts, und zwar nicht durch seine eigene Kraft, sondern durch die Machtanstrengungen der Erblande und durch das tapfere Zusammenwirken der österreichischen Heere mit Deutschen und anderen Hilfstruppen wieder gewonnen wurde.

Die siegreichen Erfolge der erbländischen Waffen haben den Carlowitzer Frieden und die Wiederherstellung Ungarns als erbliches Königreich unter dem christlichen Scepter des Hauses Habsburg mit der Theiß und Marosch als südöstlicher Grenze herbeigeführt.

Die von den höheren Einwohnern größten Theils verlassen und vom Kriege verheerten Gränzgebiete, so wie die bald darauf durch den Passarowitz-Frieden erworbenen Landschaften des Banates waren es, welche damahls von den kampferprobten Serben und anderen eingewanderten, nicht Ungarischen Volksstämmen besetzt und der Civilisation zurückgegeben wurden. Fast alle jene Gränzlande waren aus den hundertjährigen Kämpfen als Wüsten und entvölkerte Einöden hervorgegangen.

Serbische Einwanderungen in den Niederungen der Theiß und der Donau, Romanische und Bulgarische Ansiedlungen in den östlichen Gebirgstälern, Deutsche Colonien in den Frucht-Ebenen des Mittellandes, im Thalgebiete der Marosch und im Bergwerks-Districte, herbeigerufen durch Cuerer Majestät erlauchte Vorfahren Carl VI., Maria Theresia und Joseph, und begünstigt durch die Geldopfer des Reiches, bevölkerten und bebauten das den Osmanen abgerungene Land, verwandelten die öden Heiden in lachende Landschaften und die trocken gelegten Sümpfe in üppige Saatzfelder. Ihre Anstrengungen, ihr ausdauernder Fleiß gestaltete jenes Gebieth zur Kornkammer der Monarchie, und erst späterhin, besonders, nachdem vor kaum einem Jahrhunderte ein Theil des Landes im Wege der Provinzialisirung in administrativer Beziehung in ein näheres Verhältniß zu Ungarn getreten war, machten sich Einwanderer aus dem daselbst herrschenden Stamme der Magyaren in verschiedenen Gegenden des alle Reichthümer des Bodens entfaltenden Landes ansässig.

Die Bildung eines von Ungarn unabhängigen Verwaltungsgebietes aus diesem hauptsächlich durch die Mittel der alten Erblande erworbenen, bevölkerten und cultivirten Territorium erscheint nur als die Wiederherstellung des früheren Verhältniß, in welchem jene Landestheile mit ihren eigenen Verwaltungsbehörden versehen, und unmittelbar der Central-Regierung unterstellt gewesen waren.

Die Ereignisse des vorigen Jahres hatten die factische Abtrennung jener Landestheile von Ungarn in ihrem Gefolge. Unter solchen Umständen wäre eine Zurückführung der ehemaligen administrativen Vereinigung mit Ungarn eben so ungerecht, als unpolitisch. Es stellt sich vielmehr bei der Wiederherstellung des Friedens und geordneter öffentlicher Zustände das Bedürfniß heraus,

dem in den letzten Jahren thatsächlich eingetretenen Verhältnisse der Ausscheidung aus Ungarn durch den allerhöchsten Ausspruch Euerer Majestät die Weihe der Gesetzlichkeit zu ertheilen.

Alle Stimmen, welche aus dem fraglichen Gebieth laut geworden sind, haben sich vor Allem für eine von Ungarn gesonderte Stellung ihres Landes ausgesprochen.

Nationalökonomische und höhere politische Rücksichten lassen es endlich als ganz vorzüglich im Interesse der Gesamtheit des Staates gelegen erscheinen, ein Gebieth, welches viele und kostbare Staatsgüter mit ausgedehnten, von der Natur gesegneten Ländereien und mit allen Elementen fruchtbringender Colonisation und unberechenbarer Entwicklungsfähigkeit enthält, der unmittelbaren Einflußnahme der Regierung näher gerückt und die daselbst wohnenden Völkerschaften in eine solche Stellung gebracht zu sehen, daß sie befreit von dem Andrängen nationaler Uebergriffe zur lebensfrischen Entfaltung ihrer materiellen und geistigen Interessen angeregt, und zum Eintritte als selbständige und ebenbürtige Brüder in die große Völkerfamilie des Reiches berufen werden.

Wenn nun, gestützt auf alle diese Erwägungen, der treuehorsaamste Ministerrath des ehrerbietigsten Erachtens ist, daß Euerer Majestät sich bestimmt finden dürften, die im Südosten von Ungarn gelegenen Landestheile als ein davon abgesondertes und selbständiges, unmittelbar nur der Central-Regierung untergeordnetes Gebieth in so lange zu erklären und einzurichten, bis die definitive Regelung der obwaltenden Verhältnisse im verfassungsmäßigen Wege Statt gefunden haben wird, so knüpft sich unmittelbar daran die weitere Frage über den Umfang und die Abgränzung dieses Gebiethes.

Die im Mai 1848 in Carlowitz zusammengetretene National-Versammlung der Serben hat das ganze Banat, die Bacs, Bodrogheer und die Baranyaer Gespannschaft, Syrmien, den Tschaikisten-District und die angränzenden Peterwardeiner und Banater Regimentsbezirke für die Wojwodschafft Serbien in Anspruch genommen.

Die Regierung Euerer Majestät, von der erklärten Absicht geleitet, bei der Feststellung jenes Verwaltungs-Gebiethes auch die geschichtlichen und Bevölkerungsverhältnisse zu berücksichtigen, hat alle daraus Bezug nehmenden urkundlichen Behelfe und die gesammelten statistischen Nachweisungen der sorgfältigen Prüfung unterzogen und hieraus die z w e i f a c h e Thatsache festgestellt, daß erstens aus älteren Dokumenten keine geschichtlichbegründeten Ansprüche auf b e s t i m m t e Gränzen einer Serbischen Wojwodschafft erhoben werden können, und daß zweitens die Abgränzung des zu bildenden Gouvernementsgebietes bloß allein nach der Nationalität seiner Bewohner praktisch ganz und gar unausführbar erscheine.

Die Unmöglichkeit, Sprache und Abstammung als vorzüglichste Factoren politischer Gestaltung anzuerkennen, und Völkerschaften, die bisher friedlich und geordnet nebeneinander und durcheinander wohnten, und durch hundertfältige, geistige und materielle Lebensadern verknüpft waren, durch die Scheidewand verschiedenartiger Institutionen und wechselseitiger Ausschließung von einander zu trennen und abzusperren, obwaltet mehr oder weniger in fast allen Theilen der Monarchie. Wäre das Prinzip nationaler Gleichberechtigung bedingt von der vollständigen Absonderung jedes einzelnen Volksstammes von dem anderen, so würde es in sich selbst zerfallend, in den Grundsatz der Alleinberechtigung sich verkehren müssen, und der Bestand der Oesterreichischen Monarchie wäre, wenn nicht förmliche Völkerwanderungen organisirt werden sollen, von vorneherein in Frage gestellt, während doch der welthistorische Beruf dieses Staates eben in einer solchen Stellung besteht, daß die verschiedensten Nationalitäten mit gleichem Rechte und mit gleichen Freiheiten neben einander wohnen und leben, vereint durch das wechselseitige Bedürfniß des Schutzes und des Verkehrs und durch das Bewußtsein eines, Alle umschließenden gemeinsamen Vaterlandes.

Die Gleichberechtigung der Nationalitäten findet ihre vernünftig mögliche Durchführung in Kirche, Schule und Amt, und in dem Leben der einzelnen und Collectiv-Gemeinden, läßt sich nicht mit schrosser Exklusivität übertragen in die auf friedliche Einigung des verschiedenartigen abzielenden höheren Beziehungen des staatlichen Lebens.

Nationale Gleichberechtigung ist nicht wesentlich bedingt von territorialer Abgrenzung; ihre Garantien liegen weniger in administrativen Eintheilungen, als vielmehr in der Identität des Interesses, welches jeder einzelne Volksstamm hat, das Prinzip der Gleichstellung wie für sich, so auch für alle anderen zu wahren und zu vertheidigen.

Die Richtigkeit dieser Betrachtungen tritt nirgends schärfer hervor, als gerade in den südöstlichen, durch Einwanderungen verschiedener Nationalitäten cultivirten Gebieten Ungarns.

Den statistischen Zusammenstellungen und der eigenen Angabe der dortländigen Vertrauensmänner zufolge, ist mit Ausnahme des Tschakisten-Districts und der östlichen Theile Syrmien's die Serbische Bevölkerung in fast allen Gegenden der übrigen, vom Carlowitzer Nationalen-Congresse für die Wojwodschafft Serbien angesprochenen Landestheile so sehr mit andern Volksstämmen vermengt, daß sie von einander weder örtlich getrennt, noch abgesonderten Verwaltungsorganen untergeordnet werden können.

Gegenüber der offenbaren Unmöglichkeit, die Landestheile, um deren Einrichtung es sich handelt, bloß allein nach Nationalitäten zu scheiden, zeigt sich um so bestimmter die Nothwendigkeit, bei der politischen Neugestaltung derselben auch anderen wichtigeren Momenten, und zwar ganz vorzüglich der Gleichförmigkeit in einander verwobener Interessen und Bedürfnisse und den höheren politischen Rücksichten auf das Wohl des Gesamtstaates und auf den Bestand der Reichsverfassung vom 4. März 1849 den gebührenden Einfluß zu gestatten. Die Ausdehnung, welche die Carlowitzer Serbische National-Verammlung vom Mai 1848 der Wojwodschafft geben wollte, findet schon in den Bestimmungen jener Verfassung ihre wesentliche Beschränkung.

Das Baranyaer Comitats von dem Verwaltungsgebiete Ungarns abzutrennen, würde überwiegenden geographischen und ethnographischen Verhältnissen widersprechen, indem es durch die Donau und Drave von Croatien und der Baeska geschieden, letzteren Landestheilen durchaus keinen naturgemäß abgegränzten und auch nur in administrativer Beziehung empfehlenswerten Zuwachs zu gewähren vermöchte, und mit Ausnahme von ein Paar Bezirken mit Slawischer Population, eine weit überwiegende Magyarische und Deutsche Bevölkerung besitzt.

Das Institut der Militärgränze ist innerhalb seiner dermaligen territorialen Ausdehnung und in seiner militärischen Organisation durch die Reichsverfassung aufrecht erhalten.

Die Einverleibung eines Theiles derselben in die Wojwodschafft Serbien wäre gleichbedeutend mit ihrer Provinzialisirung und mit der Aufhebung ihrer eigenthümlichen Einrichtungen.

In Betreff der Regelung der die Militärgränze betreffenden Verhältnisse wird der treuehorsaamste Ministerrath demnächst in der Lage sein, seine ehrerbietigsten Anträge zusammengefaßt in ein besonderes Statut Ihrer Majestät vorzulegen.

Syrmien, faßt ausschließlich nur von Serben bewohnt, ist für diese Nation von hervorragender Wichtigkeit, als Stammland ihrer ersten Ansiedlungen, als Stätte ihrer vorzüglichsten geschichtlichen Erinnerungen und Denkmähler und als Sitz ihrer bedeutendsten kirchlichen Institute.

Seit den Carlowitzer Ereignissen gehört auch Syrmien thatsächlich zu der damals neu errichteten Wojwodina, und selbst in dem Allerhöchsten Handschreiben vom 2. April d. J. wurde und blieb es dem Verwaltungsgebiete des Patriarchen der Serben zugewiesen.

Ein Gebieth, welches Syrmien nicht mitbegriffe, könnte nicht füglich als Serbische Wojwodschafft bezeichnet werden.

Der im Jahre 1848 versammelte Croatisch-Slavonische Landtag hat im Artikel VII. Syrmien als einen Bestandtheil der Serbischen Wojwodschafft anerkannt, und sich zur Unterstützung und Verwirklichung der Wünsche der Serbischen Nation bereit erklärt und verpflichtet. Durch den XI. Landtagsartikel aber, der im 6. Absatze gleichfalls von der Wojwodschafft handelt, wurde im 11. Absatze die Syrmier Gespansschafft als ein integrireder, gegen jeden Feind zu vertheidigender Theil der vereinigten Königreiche erklärt.

Eine befriedigende Lösung des scheinbaren Widerspruches, der zwischen dem VII. und XI. Artikel des Croatisch-Slavonischen Landtages obwaltet, kann nur darin gefunden werden, daß nach

der von Seite des Banus zu Folge der Berathungen Croatischer und Serbischer Vertrauensmänner dem treuehorsamsten Minister-Rathe mitgetheilten Ansicht unter dem im Landtagsartikel VII. erwähnten "Syrmien" nicht das ganze, zum Theile aus der ehemaligen Slavonischen Balpoer Gespannschaft zusammengesetzte Syrmier-Comitat, sondern nur dessen östliche, das ursprüngliche Syrmien in seiner alten Begränzung bildenden Theile desselben verstanden werde.

Den auf diese Unterscheidung gegründeten Antrag, wornach die beiden Syrmischen Bezirke von Numa und Illok zum Gebieth der Woywodtschaft zu gehören, der westliche oder Bukowarer Bezirk aber bei Slavonien zu verbleiben hätte, erlaubt sich der treuehorsamste Ministerrath der Allerhöchsten Genehmigung Cuerer Majestät mit dem ehrfurchtsvollen Beifügen zu unterbreiten, daß hiedurch die für die Serben in geschichtlicher und religiöser Beziehung bedeutsamsten Landschaften in den Umfang ihrer Woywodtschaft aufgenommen, und nur jene Gebietsteile davon ausgeschlossen werden, welche ursprünglich nicht zu Syrmien gehörig, eine, größten Theils nicht zur Orientalisch-Griechischen Kirche sich bekennende Bevölkerung haben.

Obwohl der §. 6 der Reichsverfassung die Aenderung der Gränzen eines Kronlandes der Gesetzgebung überweist, so findet die Regierung Cuerer Majestät, indem sie die definitive Ausgleichung aller, die Woywodtschaft Serbien betretenden territorialen und staatsrechtlichen Verhältnisse der Mitwirkung der Landes- und Reichsvertretung im verfassungsmäßigen Wege anheimstellt, doch in den §§. 87 und 120 der Reichsverfassung und in der vorstehenden Auseinandersetzung, die Ermächtigung zu der ehrerbietigst beantragten provisorischen Zuweisung der östlichen Theile des Syrmier Comitats an die genannte Woywodtschaft.

Nach Ausscheidung der Militär-Gränzgebiete, der Barantjaer Gespannschaft und des Bukowarer Bezirkes würde von den in der Carlowitzer National-Versammlung angesprochenen Gebiethen außer dem eigentlichen, die Bezirke von Numa und Illok umfassenden Syrmien nur noch die Bacska und das Banat oder die Bacsk-Bodrogher, die Torontaler, Temescher und Krassoer Gespannschaften erübrigen.

Das Krassoer und Temeser Comitat, mit Ausnahme des Werschetzer Bezirkes, gleichfalls auszuschließen, und das neu zu constituirende Gouvernements-Gebieth auf die im Allerhöchsten Handschreiben Cuerer Majestät vom 2. April d. J. provisorisch der Verwaltung des Patriarchen der Serben als bevollmächtigten kaiserl. Commissär untergeordneten Landestheile zu beschränken, würde dem beabsichtigten Zwecke widersprechen, und auf nachtheilige Schwierigkeiten und Unzukömmlichkeiten führen.

Die Bacska und das Torontaler Comitat sammt dem Werschetzer Stuhlbezirke ist keineswegs ausschließend von Serben bewohnt. Hunderttausende von Deutschen und Magyaren, die zahlreich vorkommenden Romanen und andere Volksstämme ungerechnet, wohnen daselbst neben den Serben und zwar, wie bereits erwähnt wurde, in der Art durcheinander gemengt, daß nur ausnahmsweise in einzelnen Bezirken ein compactes Zusammenwohnen einer einzigen Nationalität Statt findet.

Würde jene im April d. J. mit vorzüglicher Bedachtnahme auf die damaligen Kriegsverhältnisse vorgenommene territoriale Abtheilung fortdauernd und bleibend gemalt, so würde das Banat höchst unzweckmäßig durchschnitten.

Das Gebieth zwischen der Donau, Theiß und Maros ist seit Jahrhunderten nicht bloß durch den Rahmen des Banates, sondern auch durch die Gemeinschaftlichkeit der geschichtlichen Erlebnisse und der Cultursentwicklung, so wie municipaler und administrativer Einrichtungen zu einem Ganzen verbunden.

Die geographische Gestaltung des Landes, die Productions- und Verkehrsverhältnisse seiner Bevölkerung haben eine solche Wechselseitigkeit und Verschmelzung der Interessen aller einzelnen Theile des Banates unter einander herbeigeführt, daß ihre tiefer greifende Trennung als eine naturwidrige Hemmung des ganzen Kreislaufes ihres öffentlichen Lebens betrachtet werden müßte.

Würden zwischen dem Torontaler Comitate und dem Werschetzer Bezirke einerseits und dem übrigen Banate andererseits die Gränzpfähle verschiedener Verwaltungsgebiete aufgerichtet, so

bliebe zwischen diesem Gebiete, Siebenbürgen und der Militärgränze ein unförmlich eingekleites Territorium übrig, das einem Kumpfe gleich und für sich allein jeder politischen Lebensfähigkeit entbehrend auch keinem andern Lande sich organisch einfügen ließe und das ganze Banat verlöre jene vortreffliche Abrundung innerhalb natürlicher Grenzen, die in politischer Beziehung nicht hoch genug in Anschlag gebracht werden kann.

Alle diese Nachtheile werden vermieden, wenn nach dem ehrerbietigsten Antrage des treuehorsamsten Ministerrathes Euere Majestät zu genehmigen geruhen, daß das ganze Banat vereinigt bleibe, und mit der Bacska und den Syrmischen Bezirken von Numa und Illok verbunden, als ein eigenes Verwaltungsgebieth constituirt werde.

Es entsteht dadurch ein wohl arrondirtes und abgegränztes, geschichtlich und geographisch zusammengehörendes, durch gleichförmige Interessen aller Art verbundenes, und in national-ökonomischer Beziehung für das ganze Reich höchwichtiges Territorium.

Die Bevölkerungs-Verhältnisse desselben sind so gestaltet, daß nicht ein einzelner Volksstamm der Majorität einer zweiten überwiegenden Nationalität gegenübersteht, und daher keiner die Unterdrückung des eigenen Gebens und Entwickelns in schutzloser Minderzahl zu befürchten hat.

Die verschiedenen Volksstämme, welche die Bevölkerung bilden, halten sich beinahe das Gleichgewicht, und jede Nationalität, für sich allein schon einen namhaften Quotienten der Bevölkerung bildend, wird gegen Uebergriffe eines Volksstammes in dem Anschlusse an die bei der Wahrung des Grundsatzes der Gleichberechtigung nicht minder theilhaftigen übrigen Volksstämme einen zureichenden Schutz finden, und ein suprematisches Auftreten einer Nationalität zur Unmöglichkeit werden.

Den Ansprüchen und Bedürfnissen, welche sich hinsichtlich einer nationalen Verwaltung bei den unter dem Schutze des Grundsatzes der Gleichberechtigung in einem und demselben Gouvernementsgebiete befindlichen Volksstämmen herausstellen werden, soll, so weit es die Vermengung der Wohnsitze der einzelnen Völkerschaften zuläßt, bei der Abgränzung der größeren und kleineren Verwaltungs- und Gerichtsbezirke nach Möglichkeit Rechnung getragen werden.

Es wird für die aufzustellenden administrativen Organe eine der ersten und wichtigsten Aufgaben sein, eine solche Einteilung des Landes zu entwerfen und der höheren Genehmigung zu unterbreiten, daß nicht nur die größeren Distrikte oder Kreise die Hauptstämme der Bevölkerung, nämlich die Serben, die Romanen und die Deutschen repräsentiren, sondern daß auch in der untern organischen Gliederung auf die ethnographischen Verhältnisse möglichst Bedacht genommen wird.

Die administrative Oberleitung jenes ganzen, im Südosten Ungarns zu bildenden und unmittelbar dem Reichs-Ministerium unterzuordnenden Gouvernementsgebietes wäre einem in Temesvar residirenden provisorischen Landeschef, dem für die Besorgung der Civil-Angelegenheiten ein Ministerial-Commissär an die Seite gegeben würde, anzuvertrauen.

Ebenso wird in thunlichster Uebereinstimmung mit dem Verwaltungs-Organismus in den übrigen Kronländern, zugleich aber auch mit Beibehaltung nationaler Eigenthümlichkeiten und Benennungen die Administration der drei Kreise oder Districte, in welche das ganze Gebieth getheilt werden soll, so wie der aus ihnen zu bildenden unteren Bezirke von Kreis- und Bezirksvorständen zu besorgen sein, deren Wirkungskreis in einer eigenen Verfügung festgestellt werden wird.

Um dem Lande auch eine seinem Verwaltungs-Organismus entsprechende Vertretung zu gewähren, dürften sich Euere Majestät allergnädigst bewogen finden, Allerhöchst Ihren treuehorsamsten Ministerrath zu ermächtigen, Verordnungs-Entwürfe, wodurch in Uebereinstimmung mit den Grundsätzen der Reichsverfassung und analog den Institutionen anderer Kronländer die Zusammensetzung, die Einrichtung und der Wirkungskreis der Landes-, Kreis- und Bezirks-Vertretungen geregelt werden soll, auszuarbeiten und der Allerhöchsten Sanktion zu unterbreiten.

Innerhalb des Umfanges jenes ganzen Gouvernementsgebietes würde die Wojwodschafft Serbien nach dem ehrerbietigsten Antrage des treuehorsamsten Minister-rathes einen besonderen

Kreis zu bilden und aus den Sirmischen Bezirken von Numa und Illok, und aus jenen Theilen der Baczka und des Torontaler und Temescher Comitates zu bestehen haben, welche sich bei den genaueren von der Regierung einzuleitenden Erhebungen als vorzugsweise von den Serben bewohnt, herausstellen werden. Durch eine solche Constituirung des erwähnten Verwaltungsgebietes werden die Verhältnisse der Wojwodschafft Serbien, in Uebereinstimmung mit dem §. 72 der Reichsverfassung geregelt, insoferne eine Regelung überhaupt möglich ist, ohne der definitiven Entscheidung im verfassungsmäßigen Wege vorzugreifen.

Durch jenen Paragraph der Reichsverfassung sind nämlich, wie bereits oben angedeutet wurde, der Serbischen Nation die ihre Kirchengemeinschaft und Nationalität mahrenden Einrichtungen nach Maßgabe ihrer älteren Freiheitsbriefe und der neuerlichen Allerhöchsten Erklärungen zugesichert, und die Einvernehmung ihrer Abgeordneten in Betreff der Vereinigung mit einem andern Kronlande in Aussicht gestellt worden.

Was zuerst ihre besondern kirchlichen Verhältnisse anbelangt, so sind dieselben theils durch Wiedererrichtung des Patriarchates, und theils durch die Aufrechthaltung der ihnen von den erlauchten Vorfahren Curer Majestät, namentlich in den Constitutionen und Regulamenten vom Jahre 1771 und 1777, und in den Erläuterungs- und Ergänzungs-Rescripten vom Jahre 1779 und 1782 ertheilten Zugeständnis und Einrichtungen anerkannt.

Der treuehorsaamste Ministerrath hat, um über eine Regelung der Verhältnisse der Griechisch-nichtunirten Confession überhaupt die Wünsche und Rathschläge der Vorsteher der Kirche anzuhören, bereits mit Genehmigung Curer Majestät die Einleitung getroffen, daß die nichtunirten Griechischen Bischöfe im nächsten Frühjahr zur Berathung ihrer Angelegenheiten einberufen werden, wobei auch allfällige Reformen in den die Kirchengemeinschaft der Serben betretenden Beziehungen in Erwägung zu ziehen sein werden.

Die Nationalität der Serben findet zu oberst ihre Wahrung in dem im §. 5 der Reichsverfassung feierlich garantirten principe der Gleichberechtigung.

Der Serbische Volksstamm ist durch die Reichsverfassung zu gleicher Geltung und zu gleichem Rechte mit den übrigen Nationen berufen.

Die Teilnahme an den allen Völkern des Reiches gewährten freien Institutionen wird auch den Serben eine neue Bahn für die freie Entwicklung und Fortbildung ihrer Nationalität im Staats- und Gemeindeleben, in der Kirche, im Amte und in der Schule eröffnen.

Insbesondere wird die Bildung der Wojwodschafft Serbien als ein eigener Verwaltungs-District oder Kreis und die mit sorgsältiger Beachtung der ethnographischen Verhältnisse vorzunehmende Theilung in kleinere Verwaltungsbezirke das zweckmäßigste Mittel an die Hand geben, um den Serben eine ihren nationalen Bedürfnissen entsprechende Verwaltung gewähren und bei der Besetzung öffentlicher Aemter auf die mit den übrigen Befähigungen auch die Kenntniß der nöthigen Sprachen verbindenden Landeseingebornen möglichst Bedacht nehmen zu können.

In wie ferne endlich der §. 72 der Reichsverfassung bei der Frage der Einverleibung der Serbischen Wojwodschafft in ein anderes Kronland den Abgeordneten derselben eine entscheidende Stimme einräumt, wird das dazu erforderliche Organ in der Kreisvertretung geschaffen, welche die Wünsche, Ansichten und Interessen der Wojwodschafft auszusprechen und zur Geltung zu bringen berufen sein wird.

Schließlich glaubt der treuehorsaamste Ministerrath Curer Majestät um die bewährte Treue und Anhänglichkeit der Serben auf eine feierliche Weise zu ehren, nationalen Ueberlieferungen eine förmliche diplomatische Anerkennung zu gewähren, den ehrfurchtsvollsten Antrag stellen zu sollen, daß Curer Majestät Sich bewogen finden möchten, den Titel eines "Groß-Wojwoden der Wojwodschafft Serbien" anzunehmen und dem jeweilig von Curer Majestät ernannten Verwaltungsvorstande oder Kreischef der Wojwodschafft den Titel eines Vice-Wojwoden zu verleihen.

Da den vorausgeschickten Erörterungen zufolge die Serbische Wojwodschafft und die übrigen Bezirke des bisherigen Banates in dem ganzen Verwaltungsgebiete, dessen Einrichtung der

treuehorsamste Ministerrath Guerer Majestät alleruntertänigst in Antrag zu bringen sich erlaubt, die Hauptbestandtheile bilden werden, so dürfte es am zweckmäßigsten sein, jenes Gebieth vorläufig im ämtlichen Verkehre mit der Benennung "Wohwodtschaft Serbien und Temescher Banat" zu bezeichnen.

Geruhen demnach Cuere Majestät die im vorliegenden allerunterthänigsten Vortrage entwickelten Anträge zu genehmigen und die treuehorsamsten Minister in Vollziehung des ehrebiethigst angeschlossenen Patents-Entwurfes mit der Durchführung derselben zu beauftragen.

Wien am 17. November 1849.

Schwarzenberg m. p., Krauß m. p., Bach m. p., Bruck m. p.,
Schinnfeld m. p., Gyulai m. p., Schmerling m. p., Thun m. p., Kulmer m.
p.

Hierüber erfolgte nachstehende Allerhöchste Entschliezung:

"In Genehmigung der Anträge Meines Ministerrathes über die Organisation der Serbischen Wohwodtschaft und des Temescher Banates habe Ich das Mir vorgelegte Patent vollzogen."

Schönbrunn am 18. November 1849.

Franz Joseph m. p.

XIV.

Свепонизнѣйше представленіе Министерскогъ Савѣта,

у смотренію устроєня Србске
Войводине и Тамишкогъ Баната.

Свемилостивѣйшій Государе!

Свойствену саставну часть у територіюму (простору) Унгаріе сачиняваю южно-восточни предѣли одъ дольны краєва рѣке Дунава и Тиссе, Драве и Саве до Мориша и до Ердельске границе.

У 16. столѣтію одъ Турака освоєни и са великомъ часѣу свойствене Унгаріе одъ исты и нѣовы приврженика крозь више одъ 150. година притяжаваня, были су они предѣли особыто у 17. и 18. столѣтію позориште кравы и разораваюѣи ратова и благодарили су свое ослобоженѣ одъ турскогъ ига и ново свое обработанѣ издржимой храбрости, прилѣжанію и дѣлательности христіянски бораца и доселѣника.

Кадъ су се у слѣдству єдногъ, одъ Цара Леополда I. на Иллирическе жителѣ подъ турскимъ подданичествомъ южно одъ Дунава и Саве налазеѣи се земаля, управлѣногъ позыва одъ в. Априлія 1690., и у слѣдству царске по посланю Митрополита Янополскогъ, Исаия Діяковиѣа, издане дипломе подъ 21. Августа 1690. са Патріярхомъ, Арсеніємъ Черновиѣемъ, 36 — 37.000. Србски породица грчко-несаєдинѣногъ вѣроисповѣданія у пусе части землѣ између Саве и Драве и на ушѣу Тиссе доселили, дарована су имъ привілегиомъ одъ 20. Августа 1691. особенна преимуѣства и права, нарочито незавысимость нѣовє цркве и слобода вѣре по обычаима грчкогъ обрєда, изборъ цркве Предстателя и Войводе и внутренѣ

управителство преко собствени магистрата. Еданъ на Архи-Епископа Черновића и Вице-Войводу Монастерлиу године 1694. издатий Решкриптъ осыгурао е Србскомъ Народу слободу одъ сваке Вармеѣске власти и непосредственну и едину подчиненостъ подъ царско правленіе.

Изясненя и потврѣня овы, Рашкомъ (Расційскомъ) племену дарованы Прівілегія слѣдовала су у годинама 1695, 1706, 1713, 1715 и 1743.

Србски су доселѣници са своимъ иманѣмъ и крвљу помагали царскимъ войскама оддржати опетъ-освоены предѣлъ, и кадъ су у Карловачкомъ миру одъ године 1699. земля између Дунава и ушѣа Тиссе, као и западнѣ части Срема одъ Порте Аустриі уступлѣне и далѣ Тисса и Моришь као границе обоестранногъ предѣла опредѣлене быле, добыю у години 1702. Славонска, као и Потиска и Поморишка граница, средоточнимъ властима у Бечу непосредственно подчинѣне, войничкій уставъ.

Пожаревачкимъ миромъ одъ године 1718. припадне Тамишварскій Банатъ, или земля између Мориша, Тиссе, Дунава и Ерделя Аустриі, и буде такођеръ као войничка граница устроена. Но после неколико десетолѣтія са узбиенѣмъ Османа престане непосредственна потреба войничкогъ устава.

Године 1747 буде граница на Сави и Дунаву, почастнимъ возпоставленѣмъ Вармеѣе Сремске, Пожешке и Вировитичне и онако веѣ умалѣна, као и године 1750. Потисска и Поморишка граница укинута, а године 1751. буде уведенѣ провинціалногъ устава у Банату наређено. Године 1763. заузму шайкашке компание делту (троуголіе) на утоку Тиссе у Дунавъ. Године 1768 слѣдовало е право одделенѣ Банатске войничке границе одъ провинціала; изъ прве буду године 1773. тры региментска окружія направлѣна, а последній, почемъ е на тры вармеѣе, Тамишку, Торонталску и Крашовску поделѣнъ быо, подчинѣнъ буде одъ Цара Іосифа II. Средоточномъ управителственномъ Надлежателству Кралѣвства Унгаріе.

Но ова се наредба само політическе администраціе землѣ тицала, у войничкомъ и камералистическомъ одношеню остао е Банатъ и далѣ у непосредственной завѣисимости одъ средоточны власти у Бечу.

Са овимъ административнимъ преображенѣма ишла су подручке, све веѣу незадовольностъ међу Србљима побуђуюћи, штовише и вишекратне побуне и знаменита изселеня проузрокуюћи, нападаня на нѣову народну самосталностъ и противъ нѣовогъ вѣроисповѣданія управлѣне тежнѣ уніятеня.

Нѣово собствено внутренѣ управителство а именно постоявша у Оссеку политическа комиссія престане; поставлѣна године 1769. Иллирическа Придворня Депутація буде год. 1779, а заведена год. 1790. Иллирическа Придворна канцелларія буде веѣ год. 1792. опетъ укинута, послений кругъ нѣнъ буде на Унгарску Придворну Канцелларію пренешенъ, достоінства Войводе и Патріярха ни су више давана;

Настояваня Мађара, да нѣову народностъ у целой Унгаріи изключително владаюћомъ учине, управлѣна су была и противъ принадлежећи другимъ народнимъ племенима жителя южно-восточны земальски части.

Кадъ су догађаи године 1848 чувство народности угнѣтены народа опетъ пробудили, и кадъ е владаюћа онда у Унгаріи партая съ едне стране веѣма него игда своимъ желѣма за супремаціомъ важностъ прибавити тражила, а съ друге стране противъ Аустријске Монархіе у све необзирнѣмъ непріятельству и на последку у явной побуне показала се, Србљи су се пре свега овимъ пагубнимъ настояванѣма узпротивили, на емства свога народногъ постояня позвали и у осведоченой привржености и вѣрности за Светлый царскій Домъ и за корысти укупне државе оружія прихватили.

Вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ быо е веѣъ више пута у положеню Свемилостивѣйше вниманіе Вашегъ Величества на овай покретъ Србала, на нѣову издржиму храбрость и на одданность обратити, съ коіомъ су они страовита слѣдства опустошаваюћегъ гражданскогъ рата подносили.

Одъ Карловачкогъ Народногъ Конгресса у Маю 1848 предузетый изборъ Войводе, быо е Свевысочайшимъ Рѣшеніемъ одъ 1. Декемврія 1848., поредъ возпоставленя овогъ старо-историческогъ достоинства потврѣнъ, и посредствомъ Свевысочайшегъ Ручногъ писма одъ 15. Декемврія 1848. буде Митрополиту Карловачкомъ, подобно нѣговимъ на Архи-Епископской столицы предшественницама, титула и достоинство Патріярха даровано. Србскомъ Народу е осимъ тога Царскимъ патентомъ одъ 15. Декемврія 1848. подаренъ народногъ, нѣговимъ потребама одговараюћегъ внутренѣгъ устроена и управительства съ тимъ додаткомъ обећано, да ће ово, чимъ се миръ поврати, по начелу равноправности свію народа уреѣено и опредѣлено быти.

Одъ Вашегъ Величества дарованый Државный Уставъ одъ 4. Марта 1849. осыгурао е Войиодовини Сербіи она установленя, коя се за храненъ нѣовогъ црковногъ обштинства и народности на старіимъ привилегіама и на царскимъ изясненіама найновіегъ времена осниваю, и обећао е особено савѣтованъ и разположенъ о саединеню Войиодовине са другомъ коіомъ Круновиномъ.

Кадъ се далъ Ваше Величество, да бы ондашнѣимъ станѣмъ рата изискивано административно уреѣенъ учинило, Свевысочайшимъ Ручнимъ писмомъ одъ 2. Априлія тек. год. побуѣнимъ нашло, Патріярху Іосифу Раячићу, као особенно опуномоћеномъ Царскомъ Коммессару привременно управлянъ провинціалны Срезова Сремске, Бачке, Бодрожке и Торонталске Вармеѣе и Вршачкогъ Среза, као и лежећи у простору овогъ предѣла кралѣвски слободны вароша и належателства предати, было е Свемилостивѣйше обећанъ придодано, да ће при законномъ опредѣленю будућегъ управителственогъ предѣла Войиодовине призрѣніе на пространство жителства за поглавитый опредѣлююћій основъ служити.

На последну, кадъ е побуна у Унгаріи нѣномъ коначномъ савладаню на сусретъ ишла, благоизволили су Ваше Величество Ручнимъ писмомъ одъ 11. Юлія 1849. Патріярха Раячића у Свевысочайшій Вашъ Дворскій станъ позвати, да Владѣнію при савѣтованьма о будућемъ положеню Србала при руцы буде.

Да бы се на рѣшенъ о южно-восточнимъ земальскимъ частима Унгаріе нуждни податцы и изясненя прибавила, вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ несамо да е све на то односеѣе се податке покупити наредію, него е и позвао у кругъ свой тамо уроѣене мужеве, кои имаю повѣреня и особыто познаванъ свію одношеня, тицаюћи се оногъ предѣла и народа у нѣму обитаваюћи.

Вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ садъ е у станю Свевысочайшемъ потврѣеню Вашегъ Величества она заключеня поднети, извршенѣмъ кои се по своме свепонизнѣйшемъ мнѣнію Србскомъ Народу учинѣна обећаня у равномѣрномъ извршеню обштегъ начела народне равноправности, у колико е то практически могуће, у дѣло привести и државоуправна и административна одношеня на юго-востоку Унгаріе лежећи предѣлны части потребама нѣны жителя исто толико, колико и корысти укупне државе одговараюћимъ начиномъ и способомъ уредити имаю.

Што се найпре положеня оногъ простора наспрамъ Унгаріе тиче, треба пре свега примѣтити, да е Войиодовини Сербіи уврстенѣмъ међу и поредъ прочи Круновина у IX. оддѣленю Државногъ Устава, а именно §-фомъ 72. истогъ, одъ Унгаріе одделѣно положенъ назначено и нѣно саединенъ са другомъ коіомъ Круновиномъ опредѣляваюће разположенъ обећано.

Да бы ово саєдиненѣ отворено питанѣ остало, коега ће коначно рѣшенѣ у смыслу Државногъ Устава текъ по преслушаню посланика Войвоводине слѣдовати моћи, мора сама земля у таково положенѣ доћи, у комъ она о придруженю одной или другой страни независимю изразити се може, и посредствомъ представнически уређеня законный органъ за излаганѣ свои изясненя добыя.

Оваково положенѣ неусловлява никоимъ начинемъ опредѣлительно (definitive) устроенѣ оногъ предѣла за собствену Круновину; ербо є таково изреченѣ по 6. и 123. §-фу Државногъ Устава законодавству задржано, будући да 1. §. Устава међу Круновинама Царевине Войвоводину Сербію неспоминѣ, и будући да и 72. §-фу, кои нѣно саєдиненѣ са другомъ коіомъ Круновиномъ дальимъ преслушаньма и разположеніяма оставля, за основъ служи предпоставлянѣ, да онай предѣль не буде пре іоштъ као собственна Круновина поставлѣнъ.

Подъ саєдиненѣмъ съ другомъ коіомъ Круновиномъ може се сырѣчь само савршено споенѣ разумети, тако, да саєдинѣни предѣли скупа одну Круновину сачиняваю, ербо Државный Уставъ само саєдиненѣ свію Круновина у укупности Царевине, никоимъ начинемъ пакъ политическій поособный саюзъ едне Круновине са другомъ коіомъ Круновиномъ припознає.

- Чымъ бы дакле предѣль Войвоводине Сербіе за особену Круновину Царевине изяснѣнъ бы, уедно бы и у 72. §-фу Државногъ Устава отворенѣ оставлѣнный вопросъ нѣногъ саєдиненя са другомъ коіомъ Круновиномъ на страну дошао.

Владѣніе Вашегъ Величества може се дакле, да питанѣ о Круновинама опредѣлительно (definitiv) нерѣши, на то само ограничити, да уставу сходно рѣшенѣ истогъ могућнимъ учини.

Уставу сходанъ путь састои се у томъ, да се земли законнимъ заступанѣмъ могућность отвори, о придруженю изяснити се, и да се у случаю самзволюаюћегъ изяснена са Посланицыма ове Круновине, у кою се споенѣ догодити има, подъ посредствованѣмъ извршуюће власти о саєдинѣню и условіяма истогъ договоръ учини и слѣдство, исто тако, као и у противномъ случаю предложенѣ о устроєню собствене Круновине на рѣшенѣ поднесе Државной власти.

За приуготовленѣ овога опредѣленіяма Државногъ Устава одговараюћегъ поступаня довольно є, ако южно-восточне земальске части Унгаріе, кои уређенѣ предметъ овога свепонизнѣишегъ представленія чине, у смотренію представничества (Repraesentation) на земальскомъ и на Државномъ Сабору — као са свойствама Круновине снабудѣвене сматране, и у административномъ одношеню као самосталанъ, одъ Унгаріе одделѣнъ предѣль непосредственно Државномъ Владѣнію подчинѣне буду.

За ово одлученѣ одъ управителственогъ предѣла Унгаріе говоре іоштъ исторически, народно-економически и политически основи одъ велике важности.

Погледъ у Исторію учи, као што є већъ у уводу овога свепонизнѣишегъ представленія означено, да є Унгарія, почемъ є освоєніяма Османа и одпадућемъ нѣювы бунтовны саюзника крозь дуге періоде времена разкомадана и само една часть одъ нѣ на западу Аустрійскомъ Владѣнію подчинѣна остала была, при концу XVII. столѣтія, и то не своіомъ собственномъ снагомъ, него напрегнутимъ силама наслѣдственны земаля и храбрымъ садѣйствованѣмъ Аустрійски войнства са немачкимъ и другимъ спомагателнимъ четама опетъ задобывена была.

Побѣдојосни успѣхи оружія наслѣдны држава произвели су карловачкій миръ и возпоставленѣ Унгаріе као наслѣдногъ Кралѣвства подъ христіянскимъ скиптромъ Дома Хабсбургскогъ са Тиссомъ и Моришемъ као южно-восточномъ границомъ.

Одъ пређашњи жителя по већој части остављени и ратомъ опустошени погранични предѣли, као и на скоро затимъ Пожаревачкимъ миромъ задобивени предѣли Баната есу они, кои су онда одъ ратоборны Србаля и други доселивши се, не-мађарски племена заузети и цивилизаци повраћени были. Готово све оне пограничне землѣ произишле су изъ стогодишњи борба као пустольине и жителя лишене пустынѣ.

Србска населеня у низи Тиссе и Дунава, Романска и Бугарска поселеня по долинама восточны брегова, Немачке колоніе на плоднимъ равнинама по среди землѣ, на долинама Мориша и у рудокопнимъ окружіяма, позвана Светлимъ предшественницама Вашегъ Величества Карломъ VI., Мариомъ Терезіомъ и Јофифомъ, и подпомогнута новчанимъ жертвама Царевине, изпунила су народомъ и обдѣлала су одъ Османа отету землю, претворила су пусте просторе у веселе баштине, и изсушене баре у буине нъиве. Нъіова напрезаня, нъіово издржимо прилѣжаніе претворило е онај предѣлъ у житницу Монархіе, и текъ поздніе, особито, почемъ е едва пре едногъ столѣтія една часть землѣ путемъ провинціализираня у административномъ смотреню у ближе одношенѣ въ Унгаріи ступила была, станили су се доселѣници одъ владаюћегъ тамо племена Мађара по разнимъ краєвима сва богатства землѣ развіяюћегъ предѣла.

Образованѣ независимогъ одъ Унгаріе управителственогъ предѣла изъ овогъ, понайвише средствама стары наслѣдны земала набавлѣногъ, народомъ снабдѣвеногъ и обдѣланогъ територіума показуе се само као възпоставленѣ пређашнѣгъ одношеня, у коемъ су оне земальске части са нъіовимъ собственнимъ управителственнымъ надлежательствама снабдѣвене, и непосредственно Средоточномъ Владѣнію подчинѣне быле.

Догађаима прошасте године слѣдовало е фактическо одделѣнѣ оны земальски части одъ Унгаріе. У таковимъ обстоятелствама быо бы повратакъ пређашнѣгъ административногъ саединеня са Унгаріомъ исто тако неправеданѣ, као и неполитичанѣ. Што више при повратку мира и уређеногъ явногъ станя показуе се потреба, да се у последњимъ годинама догодившемъ се дѣйствителномъ одношеню одцепленя одъ Унгаріе Свевысочайшимъ изреченѣмъ Вашегъ Величества освећенѣ законитости даруе.

Сви гласови, кои су се изъ вопросногъ предѣла чути дали, изяснили су се пре свега за одлучно одъ Унгаріе положенѣ нъіове землѣ.

Народно-економическа и выша политическа призрачїя на послѣдку за укупность државе као особито корыстно показую, да се предѣлъ, у коемъ се многа и скупощїна државна добра са пространнимъ, одъ природе благословенимъ баштинама и са свима стихїяма (**Clement**) плодоносне колонизацие и неизрачуниме способности за развитакъ садржаваю, непосредственнымъ втеченю владѣнїя ближе доведе и да се у нѣму живећи народи у таково положенѣ поставе, да ослобођени одъ насилїя народны насртаня къ живостномъ развитку нъіовы матерїалны и душевны корысти побуђени, и као самостална и споредна брађа позвани буду къ приступу у велику народну породицу царевине.

Ако е садъ, ослоняюћи се на сва ова разсмотреня, вѣрно-покорнѣйшїй Министерскїй Савѣтъ тога страхопочитателнѣйшегъ мнѣнїя, да бы се Ваше Величество опредѣленимъ нашло, да на юго-востоку Унгаріе лежеће земальске части за одделѣнѣ одъ нѣ и самосталанѣ, непосредственно само Средоточномъ Владѣнію подчинѣнны предѣлъ прогласи и установи дотле, докле опредѣлительно уређенѣ постоећи одношеня уставу сходнимъ путемъ произведено не буде, то се са овимъ непосредственно скопчава далѣ питанѣ о простору и ограниченю овога предѣла.

У Маю 1848. у Карловцы држана Народна Скупштина Србља искала є за Войводовину Сербію цео Банатъ, Бачку, Бодрошку и Бараньску Вармеђу, Сремъ, Шайкашко Окружіє и погранично Петрова-радинско и Банатско региментско окружіє.

Владѣніє Вашегъ Величества, израженимъ намѣренѣмъ руковођено, да при опредѣленю овогъ управителственногъ предѣла и историческа и народна одношеня у смотреніє узме, подвргло є найбрижливїємъ изпиту све на то односеће се писменне податке и сакуплѣна штатистическа извѣстія, и одтуда є двояку дѣйствителность извело, прво, да се изъ старїи писменна (**Dokument**) никаква исторически основана права на о п р е д ѣ л е н е границе Србске Войводовине извести немогу, а друго, да се ограниченѣ образовати се имуѣгъ управителственногъ предѣла єдино само по народности нѣговы жителя практически сасвимъ и никако произвести неможе.

Немогуѣность, да се езыкъ и порекло за найотличнїя призрѣнїя при политическомъ образованю припозна, и да се народи, кои су досадъ мирно и уредно еданъ поредъ другогъ и међу собомъ обывавали, и стогубимъ душевнимъ и матерїалнимъ животнимъ жилама скопчани были, преградомъ равностручны установленя и међуусобногъ изключеня еданъ одъ другогъ одделе и одлуче, налази се манѣ или више у свима готово частима Монархіє. Кадъ бы начело народне равноправности условлѣно было савршенимъ одделенѣмъ свакогъ поєдиногъ народногъ племена одъ другогъ, морало бы оно, само у себи распадаюћи се, у основоположенѣ самоправности преобрати се, и обстанакъ Аустрїйске Монархіє, ако се небы права народна преселеня устроити имала, одма бы съ почетка у сумню дошао бы, при свемъ томъ, што се светско-историчеснїй позывъ ове државе башъ у такомъ положеню састої, да найразличнїє народности са єднакимъ правомъ и єднакимъ слободама еданъ поредъ другогъ обываваю и живе, саєдинѣни взаимномъ потребомъ обране и саобраштая и свесѣу укупногъ све обузимаюћегъ отечества.

Равноправность народна може се разумно произвести у цркви, школи и звайю, и у животу поєдины и коллективны обштина, неда се пакъ са прекимъ изключенѣмъ пренети и на выша одношеня државногъ живота, смєраюћа на спокойно саєдиненѣ разностручногъ.

Народна равноправность нїє суштєствєно условлѣна територїалнимъ ограниченѣмъ; нѣна ємства леже манѣ у административнимъ раздѣленѣма, него што више у истовєтности интереса, кою свако поєдино народно плєме има, да начало успоређеня како за себе, тако и за све другє храни и брани.

Истинитость овы сматраня нигди се яснїє непоказує, као управо у южно-восточнимъ, доселенїяма различны народности обдѣланимъ предѣлима Унгаріє.

По штатистическимъ сравненїяма и собственномъ излаганю ондашнїи повѣреника, изузимаюћи Шайкашко окружіє и восточне части Срема, Србскїй є Народъ у свима готово предѣлима проча одъ Карловачкогъ Народногъ Сабора за Войводовину Србію исканы земальски части тако яко са прочимъ народнимъ племенима измешанъ, да єдно одъ другогъ нити є помєстно одделѣно, нити се одделѣнимъ управителственимъ органима подчинити може.

Наспрамъ очевидне немогуѣности, да се земальске части, о кои се уређеню дѣла, само єдино по народностима разлуче, показує се у толико опредѣленїє нужда, да се при политическомъ нѣювомъ преображаю и другимъ важнїимъ призрѣнїяма, и то сасвимъ особыто равнообразности єдно у друго уплетєны корысти и потреба и вышимъ политическимъ призрѣнїяма на благо укупне државе и на постоянѣ Државногъ Устава одъ 4. Марта 1849. пристоеће втеченїє дозволи. Просторъ, когъ є Карловачка Србска Народна Скупштина у Маю 1848.

Войвоводовини дати хотѣла, налази веѣ у опредѣленіа оногъ устава свое суштественно ограниченѣ.

Бараньску Вармеѣу одъ управителственногъ предѣла Унгаріе одделити, противило бы се претежнимъ географическимъ и етнографическимъ одношеніама, будуѣи да она, Дунавомъ и Дравомъ одъ Хорватске и Бачке оддѣльна, никако небы последнимъ земальскимъ частима природно ограниченный, нити пакъ у административномъ смотренію препоручителанъ прирастакъ дати могла, и будуѣи да она, изузимаюѣи неколико срезова са славенскимъ народомъ, далеко претежніе маѣарско и немачко жителство има

Заведеніе войничке границе меѣу своимъ досадашнимъ територіалнимъ пространствомъ и у свомъ войничкомъ устроенію оддржано е Државнимъ Уставомъ.

Споенѣ едне часті исте са Войвоводовиномъ Сербіомъ было бы еднозначеѣе са провинціализиранѣмъ нѣнимъ и са укинуѣемъ нѣны свойственны установленя.

У смотренію уреѣеня войничке границе тицаюѣи се одношеня, вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ скоримъ ѣе у станію быти страхопочитателнѣйша своя предложеня, сложена у особеный штатутъ, Вашемъ Величеству поднети.

Сремъ, готово излючително одъ Србала обитаванъ, за овай е народъ одъ особыте важности, као старосѣдна земля нѣовы првы поселеня, као место нѣовы найотличніи исторически спомена и паметніка и као столица нѣовы найзнатніи црковны заведеня.

Одъ времена Карловачки догаѣая принадлежи и Сремъ дѣйствително у онда ново подигнуту Войвоводовину, и у самомъ Свевысочайшемъ Ручномъ Писму одъ 2. Априлія о. год. бую е и остао е управителственномъ предѣлу Патріарха Србскогъ придодатъ.

Предѣлъ, кои Сремъ у себи не садржава, небы се управо као Србска Войвоводовина ни означити могао.

У години 1848 сакуплѣный Хорватско-Славонскій земальскій Саборъ припознао е у члену VII. Сремъ за саставну часть Србске Войвоводовине, и готовимъ се изясніо и обвезао желѣ Србскогъ Народа подпомагати и у дѣло привести. Земальско-Саборнимъ пакъ XI чланкомъ, кои у 6. подломку такоѣе о Войвоводовини дѣйствуе, изяснѣна е у 11. подломку Сремска Вармеѣа за саставну противъ свакогъ непріятеля бранити се имуѣу часть саединѣны Кралѣвина.

Задоволяваюѣе рѣшенѣ привидногъ противорѣчія, кое меѣу VII. и XI. чланкомъ Хорватско-Славонскогъ земальскогъ Сабора постои, може се само у томе наѣи, што се по мнѣнію одъ стране Бана у слѣдству савѣтованя Хорватски и Србски повѣреника вѣрно-покорнѣйшемъ Министерскомъ Савѣту саобштеномъ подъ споменутиимъ у VII. земальско-Саборномъ чланку "Сремомъ" не цела, одъ части изъ негдашнѣ Валповачке Вармеѣе саставлѣна Сремска Вармеѣа, него само нѣне восточне, првобытний Сремъ са старимъ нѣговимъ границама сачиняваюѣе части подразумеваю.

На овомъ разликованію осниваюѣе се предложенѣ, по коемъ бы оба Сремска Среза, Румскій и Илlochкій, предѣлу Войвоводовине принадлежати, западный или Вуковарскій Срезъ пакъ при Славоніи остати имао, у суѣуе се вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Свевысочайшемъ одобренію Вашегъ Величества са тимъ страхопочитателнимъ додаткомъ поднети, да се сотимъ у историческомъ и вѣроизповѣдателномъ смотренію найзнаменитіе за Срблѣ землѣ у округъ Войвоводовине приме, и само оне предѣлне части изъ нѣ изключе, кое провобытно Срему не принадлежѣи, по веѣои части восточно греческу цркву неизповѣдаюѣе жителство имаю.

Премда §. 6. Државногъ Устава промену граница Круновине кое законодавству оставля, то опетъ Владѣніе Вашегъ Величества, опредѣлительно изравнанѣ свію, Войвоводине Србіе тичуѣи се територіалны и државоправны одношеня садѣйствованю земальскогъ и Државногъ заступничества на уставномъ путу оставляюѣи, налази у §-фима 87. и 120, Државногъ Устава и у предстоѣемъ изложеню опуномоѣенѣ за страхопочитателно предложенѣ, да се восточне части Сремске Вармеѣе именованой Войвоводини привремено придаду.

По одлученю войничко-пограничногъ предѣла, Бараньске Вармеѣе и Вуковарскогъ Среза остале бы одъ исканы на Карловачкой Народной Скупштини предѣла осимъ свойственногъ, Румскій и Иллочкій Срезъ, заузимаюѣегъ Срема, само іоштъ Бачка и Банатъ или Бачко-Бодрошка, Торонталска, Тамишварска и Крашовска Вармеѣе.

Крашовачку и Тамишку Вармеѣу, изузимаюѣи Вршачкій Срезъ, такоѣеръ изключити и новоустроити се имуѣій управителственный предѣлъ ограничити на землѣ у Свевысочайшемъ Ручномъ Писму Вашегъ Величества одъ 2. Априлія о. год. правителству Патріярха Србскогъ, као опуномоѣеногъ Царскогъ коммессара, привремено подчинѣне, противословило бы намѣреной цѣли и водило бы знаменитымъ тегобама и незгодама.

Бачка и Торонталска Вармеѣа заедно са Вршачкомъ судейскомъ Столицомъ ніе никоимъ начиномъ изключително одъ Србля обитавана. Стотине хиляда Немаца и Маѣара, нерачунаюѣи многочислеио налазеѣе се Романе и друга народна племена, обитаваю ту поредъ Србля, и то, као што е веѣъ споменуто, таковымъ начиномъ измеѣу себе помешани, да се само изятно у поединимъ Срезовима скупно обитаванѣ едне едине народности непомешано налази.

Кадъ бы се оно у Априлію о. год. са особытымъ призрѣніемъ на тадашня ратна одношеня учинѣно територіално раздѣленѣ траюѣимъ и сталнимъ учинило, то бы се Банатъ сасвимъ цѣли несходно цепао.

Предѣлъ измеѣу Дунава, Тиссе и Мориша скопчанъ е у едно одъ столѣтія несамо именовъ Баната, него и обштносѣу исторически догаѣая и развитка културе, као и муниципалны и административны установленя.

Географическій строй землѣ, одношеня произвожденя и саобраштая нѣногъ жительствова такову су взаимность и стопленѣ корысти свію поедяны части Баната измеѣу себе произвела, да бы се нѣово дублѣ заватаюѣе одцепленѣ као природи противно препречиванѣ цѣлогъ окружногъ течаю нѣовогъ явногъ живота сматрати морало.

Кадъ бы се измеѣу Торонталске Вармеѣе и Вршачкогъ Среза съ едне стране и прочегъ Баната съ друге стране пограничне линіе разны у правителствены предѣла подигле, заостао бы измеѣу овогъ предѣла, Ерделя и войничке границе неудесно углавлѣнѣ територіюмъ, кои трупини подобанѣ и самъ за себе сваке способности политическогъ живота лименѣ, а и никакой се другой землѣи небы органически уместити дао, и цео Банатъ изгубіо бы ону красну округлину помеѣу природнимъ границама, кое се у политическомъ смотренію неможе довольно высокоценити.

Све ѣе се ове незгоде избеѣи, ако по страхопочитателнѣйшемъ предложеню вѣрно-покорнѣйшегъ Министерскогъ Савѣта Ваше Величество одобрити благоизволите, да цео Банатъ саединѣнъ остане, и да са Бачкомъ и Сремскимъ Срезовима Румскимъ и Иллочкимъ саюженѣ, као особеный управителственный предѣлъ устроенъ буде.

Чрезъ то постае добро аррондиранъ и ограниченъ, исторически и географически у едно принадлежеѣій, равнообразнимъ корыстима сваке струке оможеный и у народно-економическомъ смотреню за целу државу велеважанъ територіюмъ.

Одпоійеня жителства у истомъ такова су, да ниедно поедино народно племе нестои на супротъ друге претежне народности, и дакле; да се ниедно угнѣтенія собственогъ живота и развитка у беззаштитной маньини бояти нема.

Различна народна племена, коя жителство сачиняваю, едно другомгъ готово равновѣсіе држе, и свака народность, сама за себе веѣъ знаменитый количникъ жителства сачиняваюѣи, наѣи ѣе противъ премашая коегъ народногъ племена довольну заштиту у придруженію прочимъ у храненію начела равноправности немаѣъ участвуѣимъ народнимъ племенима и супрематическо поступанѣ едне народности постаѣе немогуѣносѣу.

Захтеваня и потребе, кое се у смотренію народногъ правительства кодъ народны подѣ обраномъ начела равноправности у едномъ и истомъ управителственномъ предѣлу налазеѣи се племена показале буду, има ѣе се при ограничаваню веѣи и маньи управителственны и судейски Срезова по могуѣности у призрѣніе узети, у колико то измешана обиталишта поедины народа допуштаю.

При поставити се имуѣимъ административнимъ органима быт'ѣе еданъ одѣ првы и найважнии задатака, таково разделенѣ землѣ сачинити и вышемъ, одобреню поднети, да несамо веѣи Диштрикти или Окружія поглавита племена жителства, то естѣ Срблѣ, Романе и Немце представляю, него да се и у нижемъ органическомъ разчлененю на етнографическа одношенія у колико е могуѣе призрѣніе узме.

Врховна администрація оногъ целогъ на юго-востоку Унгаріе образовати се и непосредственно Државномъ Министеріюму подчинити се имуѣегъ управителственногъ предѣла имала бы се повѣрити у Тамишвару седеѣемъ привременномъ землѣ Началннку, коме бы се за одправлянѣ цивилны дѣла Министеріалный коммессаръ придодати имао.

Исто тако у колико е могуѣе, у сагласію са управителственнымъ организмомъ у прочимъ Круновинама, скупа пакъ и са задржаванѣмъ народны свойственности и наименованя има'ѣе се администрація она тры Окружія или Диштрикта, на коя се цео предѣлъ подѣлити има, као и нижи изъ нѣи сачинити се имуѣи Срезови одѣ Окружни и Срезски Началника одправляти, кои ѣе се кругъ дѣйствианя особытомъ уредбомъ опредѣлити.

Да бы се земљи и заступничество, одговараюѣе нѣномъ управителственнымъ организму, дозволило могло бы се Ваше Величество Свемилостивѣйше побуѣенимъ наѣи, Свевысочайше Вашѣ вѣрнопокорнѣйшій Министерскій Савѣтъ опуномоѣити, да предложенѣ уредба сачини и на Свевысочайше потврѣенѣ поднесе, по коима бы се у сагласію са начелма Државногъ Устава и саобразно установленіяма други Круновина саставлянѣ, уреѣенѣ и кругъ дѣятелности земальски, окружны и срезки заступничества уредити имало.

У простору онога целогъ управителственногъ предѣла сачинявала бы Войводовина Сербія по страюпочитателнѣйшемъ предложенію вѣрно-покорнѣйшегъ Министерскогъ Савѣта особено окружіе и састаяла бы се изъ Сремски Срезова Румскогъ и Иллочкогъ, и изъ оны части Бачке и Торонталске и Тамишке Вармеѣе, за кое се при точнимъ испитаніяма, коя ѣе Владѣніе да се предузму наредити, показало буде, да у нѣима преимуѣствено Срблѣи обитаваю. Таковимъ устроенѣмъ споменутогъ управителственногъ предѣла уреѣую се одношеня Войводовине Сербіе у сагласію са 72 §-фомъ Државногъ Устава, у колико е уреѣенѣ то у обште могуѣе, а да се опредѣлително рѣшенѣ уставу сходнимъ путемъ непередвари.

Онимъ сырѣчъ параграфомъ Државногъ Устава, као што е веѣъ горе споменуто, осыгурана су Србскомъ Народу нѣгово црковно обштинство и народность хранеѣа установленя по мѣри нѣговы старіи привилегія и новіи

свевысочайши изясненія, и обећано є преслушанѣ нѣговы посланика у смотренію саєдиненя са другомъ коіомъ Круновиномъ.

Што се прво нѣговы особены црковны одношеня тиче, ова су припозната одъ части возпоставленѣмъ Патріярхата, а одъ части оддржанѣмъ повластица и установленя нѣма дарованы одъ Светлы предшественика Вашегъ Величества, именно у уставима и регуламентима одъ године 1771. и 1777. и у изяснителнимъ и допунителнимъ Решкриптіма одъ године 1779 и 1782.

Вѣрно-покорнѣйшій є Министерскій Савѣтъ, да бы о уређеню одношеня греко-несоединѣногъ вѣроизповѣданія уобште желѣ и савѣте предстоятеля црковны преслушао, са дозволенѣмъ Вашегъ Величества веѣ предуготовленѣ учинію, да се несаєдинѣни гречески Епископи првогъ пролеѣа ради савѣтованя о нѣовимъ дѣлима сазову, при чему ће се сваке струке реформе у одношеніяма тицаюѣимъ се црковногъ обштинства Србала у разсмотренѣ узети.

Народность Србала налази найпре и наіпрѣ свое храненѣ у начелу равноправности, торжественно уемчаномъ у §-фу 5. Државногъ Устава.

Србско народно племе позвано є Државнимъ Уставомъ на еднако важенѣ и на еднака права са прочимъ народима.

Участвованѣ у слободнимъ инштитуціяма дарованимъ свима народима Државе отвори ће и Србљима новѣ путь за слободанѣ развитакъ и далѣ изображенѣ нѣове народности у државномъ и обштинскомъ животу, у цркви, званію и у школи.

Особыто ће образованѣ Войводовине Сербіе, за собственный управителственнй Диштриктъ или Окружіе и са брижльивомъ пазньомъ на етнографическа одношеня предузети се имуће раздѣленѣ на манѣ управителственне Срезове найсходиіе средство на руку дати, да се Србљима нѣовимъ народнимъ потребама одговораюће управителство даруе, и да се при намештаню у явна званія на урођенике, кои поредъ прочи способности и нуждне езыке знаю у колико є могуће призрѣніе имати узможе.

У колико напоследку §-афъ 72. Државногъ Устава при питаню о споеню Србске Войводовине у другу Круовину Посланицыма исте пресудителнй гласъ уступа, створиће се зато изискуемый органъ у окружномъ заступничеству, кое ће быти позвано, да желѣ, мнѣнія и корысти Войводовине изрече и у важность приведе.

На последку, да бы осведочену вѣрность и приврженіе Србала на свечаный начинѣ почествовали и народнимъ преданіяма право дипломатическо признанѣ даровали, мысли вѣрно покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Вашемъ Величеству страхопочитателнѣйше предложенѣ учинити, да бы се Ваше Величество побуѣенимъ наѣи изволило, титулу "Великогъ Войводе Войводовине Сербіе" примити, и свагда одъ Вашегъ Величества наименованомъ управителственномъ Предстоятелю или Окружномъ Началнику титулу Вице-Войводе даровати.

Будуѣи да ће по предизложенимъ изясненіяма Србска Войводовина и прочи Срезови досадашнѣгъ Баната у целомъ управителственномъ предѣлу, о коегъ установленю вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Вашемъ Величеству предложенѣ учинити усуѣуесе, поглавите саставне части сачинявати, зато бы цѣлисходно было, онай предѣль предварително у званичномъ саобраштаю са именовъ "Войводовина Сербія и Тамишнй Банатъ" означити.

Благоизволите дакле Ваше Величество у предстоєѣемъ свепонизнѣйшемъ представленю развіена предложеня одобрити и вѣрно-покорнѣйшимъ Министерима, потврдиши страхопочитателнѣйше приложено предложенѣ повелѣ, извршенѣ исте наложити.

У Бечу, 17. Новембрія 1849.

Шварценбергъ . с . р . , Крауссъ с . р . , Бахъ с . р . , Брукъ с . р . ,
Тиннфелдъ с . р . , Ћулаи с . р . , Шмерлингъ с . р . , Тунъ с . р . , Кулмеръ с .
р .

На ово е слѣдовало слѣдуюће Свевысочайше Рѣшеніе:

"Одобраваюћи предложеня Мога Министерскогъ Савѣта о устроєню Србске
Войводовине и Тамишкогъ Баната извршио самъ Мени поднешену повелю."

У Шенбруну, 18. Новембрія 1849.

Францъ Іосифъ с . р .

XV.

Kaiserliches Patent vom 18. November, 1849.

**Wir Franz Joseph der Erste, von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich;
König von Ungarn und Böhmen, König der Lombardei und Venetiens, von Dalmatien,
Croatien, Slavonien, Galizien, Lodomerien und Illyrien, König von Jerusalem;
Erzherzog von Oesterreich; Großherzog von Toskana und Krakau; Herzog von
Lothringen, von Salzburg, Steyer, Kärnthenern, Krain und der Bukowina, Großfürst von
Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; Herzog von Ober- und Nieder- Schlesien, von
Modena, Parma, Piacenza und Guastalla, von Auschwitz und Zator, von Teschen,
Triaul, Ragusa und Zara; gefürsteter Graf von Habsburg, von Tirol, von Kyburg,
Görz und Gradiska; Fürst von Trient und Brixen; Markgraf von Ober- und Nieder-
lausitz und in Istrien; Graf von Hohenems, Feldkirch, Bregenz, Sonnenberg ic. Herr
von Triest, von Cattaro und auf der Windischen Mark,**

haben mit Beziehung auf Unser Patent vom 15. December 1848 und auf die §§. 1 und 72 der
Reichsverfassung nach dem Anluge Unseres Ministerrathes beschlossen und verordnen, wie folgt.

Aus dem, die bisherigen Comitate Baes-Bodrogh, Torontal, Temes und Krasso (die Baeska
und das Banat) und den Numaer und Illoker Bezirk des Syrmier Comitats umfassenden Territorium
wird vorläufig, in so lange nicht über die künftige organische Stellung dieses Landestheiles in
Unserem Reiche, oder über dessen Vereinigung mit einem anderen Kronlande in verfassungsmäßigem
Wege definitiv entschieden sein wird, ein eigenes Verwaltungs-Gebiethe gebildet, dessen
Administration unabhängig von jener Ungarns durch unmittelbar Unserem Ministerium untersuchende
Landesbehörden zu leiten ist. Dieses Gebiethe hat die Benennung "Wojwodschafft Serbien und
Temescher-Banat" zu führen.

Wir behalten Uns vor, die Landesvertretung in diesem Gebiethe, so wie die Theilnahme seiner
Bewohner an der Reichsvertretung analog den Einrichtungen anderer Kronländer nach den
Grundsätzen der Reichs-Verfassung durch eine besondere Verfügung provisorisch zu regeln.

Die administrative Oberleitung des Landes finden Wir vorläufig einem provisorischen
Landeschef mit dem Sitze in Temeswar zu übertragen, dem für die Organisirung der Civil-
Verwaltung ein Ministerial-Commissär zur Seite gestellt wird.

In Berücksichtigung der eigenthümlichen Interessen der verschiedenen, dieses Gebiethe
bewohnenden Völker- schaften verordnen Wir, daß das Land nach den Hauptstämmen seiner
Bevölkerung in drei größere Verwaltungs-Districte (Kreise) und jeder dieser Kreise in Bezirke

untergetheilt und Uns der Entwurf einer Verordnung über die Einrichtung und den Wirkungskreis ihrer administrativen und repräsentativen Organe — Kreis- und Bezirksvorsteher — Kreis- und Bezirksvertretungen zur Sanktion vorgelegt werde.

Die Strymischen Bezirke von Numa und Illok und die vorzugsweise von den Serben bewohnten Theile der Bacska, so wie des Temescher und Torontaler Comitats, haben vorläufig als ein besonderer Kreis dieses Gebiets "die Woywodschaft Serbien" zu bilden.

Ueber die Vereinigung der Woywodschaft Serbien mit einem anderen Kronlande wird dem §. 72 der Reichsverfassung zufolge nach Einvernehmung der Kreisvertretung derselben entschieden werden.

Um der Serbischen Nation in Unserem Reiche den Uns vorgetragenen Wünschen gemäß eine ihre nationalen und historischen Erinnerungen ehrende Anerkennung zu gewähren, finden Wir Uns bewogen Unserem kaiserlichen Titel den eines "Groß-Woywoden der Woywodschaft Serbien" beizufügen und dem jeweilig von Uns ernannten Verwaltungs-Vorstande des Gebiethes der Woywodschaft den Titel eines Vice-Woywoden zu verleihen.

Wir versehen Uns von dem Volksstamme der Serben, daß er durch den gegenwärtigen bleibenden Beweis Unserer kaiserlichen Huld und Gnade in seiner treuen Anhänglichkeit an Unser Kaiserhaus bestärkt, in dem innigen Verbande mit der Gesamt-Monarchie, in dem friedlichen und geordneten Beisammensein gleichberechtigter Nationalitäten und in der gleichmäßigen Bethheiligung an den, allen Völkern Unseres Reiches gewährten Institutionen die sicherste Bürgschaft für seine und des Landes, das er bewohnt, gedeihliche Entwicklung und fortschreitende Kräftigung erkennen werde.

So gegeben in Unserer Haupt- und Residenzstadt Wien, den 18. November 1849.

Franz Joseph m. p.

Schwarzenberg m. p., Krauß m. p., Bach m. p., Bruck m. p.,
Thunfeld m. p., Gyulai m. p., Schmerling m. p., Thun m. p., Kulmer m.
p.

XV.

Царска Повеља одъ 48. Новембрія 1849,

Мы Францъ Іосифъ Првыи, Божіомъ Милосѣу Царъ Аустрійскій; Краль Унгарскій и Ческій, Краль Ломбардіе и Млѣтака, Далмаціе, Хорватске, Славоніе, Галиціе, Владимиріе и Иллиріе, Краль Єрусалима; Ерцхерцогъ Аустрійскій; Великій Херцогъ Тошканскій и Краковскій; Херцогъ Лотарингіе, Салцбурга, Штаерске, Корушке, Краинске и Буковине, Великій Кнезь Ердельскій; Пограннчный Грофъ Моравскій; Херцогъ Горнѣ и Долнѣ Шлезіе, Модене, Парме, Піяченце и Гвасталле, Освецина и Затора, Тешна, Фріяула, Дубровника и Задра; Покнеженыи Грофъ Хабсбурга, Тирола, Кибурга, Горице и Градишке; Кнезь Тріента и Бриксена; Пограничный Грофъ Горнѣ и Долнѣ Лужице и Истріе; Грофъ Хохенембса, Фелдкирха, Брегенца, Сонненберга, и т. д.; Господаръ Тріеста, Коттора и Вендске Границе,

са призрѣніемъ на Нашу повелю одъ 15. Декемврія 1848. и на §-фе 1. и 72. Државногъ Устава на предложеніе Нашегъ Министерскогъ Савѣта заключилисмо и нареѣуемо, каошто слѣдуе:

Изъ територіюма заузимаюћегъ досадашнѣ Вармеѣе Бачко-Бодрошку, Торонталску, Тамишку и Крашовску (Бачку и Банатъ), и изъ Румскогъ и Илlochкогъ

Среза Сремске Вармеђе предварително, докле о будућемъ органическомъ положеню ове земальске части у Нашой Царевини, или о саединеню нѣговомъ са другомъ коіомъ Круновиномъ уставу сходнимъ путемъ опредѣлительно рѣшено не буде, саставиће се собственыи управителственый предѣль, коега ће администрація независимо одъ администраціе Унгаріе чрезъ непосредственно Нашемъ Министеріюму подчинѣна земальска надлежателства одправляна быти. Овай предѣль има'ће носити име "Войводовина Сербія и Тамишкій Банатъ."

Мы задржавамо Нама, да земальско заступничество у овомъ предѣлу, као и саучастіе нѣговы жителя у државномъ предстаничеству подобно установленіама други Круновина по начелма Државн. Устава особытимъ разположенѣмъ привременно уредимо.

Административно врховно руководенѣ землѣ предаемо предварително привременномъ земальскомъ Началнику са столицомъ у Тамишвару, коме ће се за устроенѣ цивилногъ управителства Министеріалный коммессаръ придодати.

Узимаюћи у призрѣніе свойственне корысти различны, овай предѣль обитаваюћи народа, наређуемо Мы, да се земля по поглавитимъ племенима нѣногъ жителства на тры већа управителственна Диштрикта (окружія) и свако одъ овы окружія на срезове подели, и да Нама предложенѣ уредбе о установленю и кругу дѣятелности нѣовы административны и представнически органа — Окружны и Срезски Предстоятеля — Окружны и Срезски заступничества потврѣненя ради поднешено буде.

Сремски Срезови, Румскій и Илlochкій, и преимућственно одъ Србалья обитаване части Бачке, као и Тамишке и Торонталске Вармеђе имаю предварително као особенно окружіе овогъ предѣла "Войводовину Србію" сачинявати.

О саединеню Войводовине Сербіе са другомъ коіомъ Круновиномъ рѣши'ће се сходно §-фу 72. Државногъ Устава по преслушаню окружногъ заступничества нѣногъ.

Да бы Србскомъ Народу у Нашой Царовини сходно предложенимъ Намъ желяма нѣгове народне и историческе спомене чествуюће припознаванѣ указали, налазимо се побуђенимъ, да Нашой Царской титули титулу "Великогъ Войводе Войводовине Сербіе" придодамо, и да свагда одъ Насъ наименованомъ управителственномъ Предстоятелю предѣла Войводовине Сербіе титулу Вице-Войводе даруемо.

Мы очекивамо одъ народногъ племена Србскогъ, да ће оно, садашњимъ сталнимъ доказателствомъ Наше Царске блажности и милости у нѣговомъ вѣрномъ приврженю къ Нашемъ Царскомъ Дому укреплѣно, у найтешной свези са укупномъ Монархіомъ, у спокойномъ и уређеномъ скупаживленю равноправны народности и у равномѣрномъ участвованю у дарованимъ свима народима Наше Царевине институціама найсыгурніе емство за нѣговъ и землѣ, кою обитава, поспѣшанѣ развитакъ и напредуюће укрепленѣ припознати.

Тако дано у Нашемъ поглавитомъ и престолномъ граду Бечу, 18. Новембра 1849.

Францъ Іосифъ, с. р.
Шварценбергъ с. р., Крауссъ с. р., Бахъ с. р.,
Брукъ с. р., Тиннфелдъ с. р., Ћулаи с. р.,
Шмерлингъ с. р., Тунъ с. р., Кулмеръ с. р.

XVI.

Seine Majestät haben über Vortrag des Ministers des Innern mit Allerhöchster Entschliessung vom 18. November l. J. den General-Major Ferdinand Mayerhofer von Grünbühl zum provisorischen Landes-Chef, und den dermaligen Kreishauptmann von Zara, Eduard Griez von Ronse, zum Ministerial-Commissär der Wojwodschafft Serbien und des Temescher Banates allergnädigst zu ernennen geruhet.

XVI.

Нъгово Величество су на предложенъ Министера внутрени дѣла Свевысочайшимъ Рѣшенъмъ одъ 18. Новембра т. год. Генерал-Мајора Фердинанда Маерхофера Отъ Гринбила привременнимъ земальскимъ Началникомъ, и садашнѣгъ окружногъ Капетана у Задру, Едуарда Грые одъ Ронсе, Министеріалнимъ коммессаромъ Войводовине Сербіе и Тамишкогъ Баната Свемилостивѣйше наименовати благоизволили.

Александар Стојачковић (Сомбор, 1822 - Будимпешта, 1893), новинар, српски политичар и историчар који је први у пречанских Срба имао методолошки приступ писању историје, користећи архивске изворе и споредне историјске науке. Књигу *Черте живота народа србског у угарским областима* објавио је 1849. г. у Бечу, а у њој је сабрао и најважније привилегије које су Срби добили у хабсбуршким земљама, бесумње као научно оправдање захтева за аутономијом Војводства српског у аустријском царству.

Ови кратки подаци о аутору преузети са сајта:
<http://www.sombor.rs/aleksandar-stojackovic>